

SIMPOZION JUDEȚEAN **„*GEOISTORIA REDIVIVA*”**

20 mai 2025

CULEGERE DE LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE

Ediția a II-a

Editura Nova Didactica
Bistrița, 2025
ISBN 978-630-6684-23-6

Coordonatori:

prof. dr. Angelo-Aurelian MANEA - Director CCD BN

prof. Filip FLOREAN - Inspector școlar ISJ BN

prof. Livia CHIRIAC - Profesor metodist CCD BN

Tehnoredactare:

prof. Cristina HANGA - Profesor metodist CCD BN

Colectivul de autori:

prof. Melania-Susana ABODI - Colegiul Național "Petru Rareș" Beclean

prof. Florina-Liliana CODOREAN - Școala Gimnazială „Ștefan cel Mare” Bistrița

prof. Alina LUCA - Școala Gimnazială „Avram Iancu” Bistrița

prof. Patrick MĂGHERUȘAN - Colegiul Național „Andrei Mureșanu” Bistrița, Școala Gimnazială Livezile

prof. Dana RUS - Școala Gimnazială Petriș

prof. Simona Simioanca – Liceul cu Program Sportiv Bistrița

prof. Monica ARTENE - Școala Gimnazială Tiha Bârgăului și Școala Gimnazială Livezile

prof. Paula BURDEȚI - Colegiul Național „George Coșbuc” Năsăud

prof. Leon BUZILĂ - Școala Gimnazială „Iacob și Ioachim Mureșanu” Rebrîșoara

prof. Lucreția FILIPAȘ - Liceul de Arte „Corneliu Baba” Bistrița

prof. Delia Mirela NĂSTASE - Colegiul Național „Petru Rareș” Beclean

prof. Sorina Crina PETER - Colegiul Național „Andrei Mureșanu” Bistrița

prof. Cristina RUSU - Colegiul Tehnic Infoel Bistrița

prof. Viorica STECKO - Colegiul Național „Vasile Lucaciu” Baia Mare, Maramureș

prof. Luminița UJICĂ - Liceul cu Program Sportiv Bistrița

Cuprins

ORIGINILE DEZBATERII PRIVIND CONSTRUCȚIA EUROPEANĂ	4
ORGANIZAREA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ A VĂII BÂRGĂULUI ÎN SECOLELE XVIII-XX.....	16
ÎNVĂȚĂMÂNTUL ROMÂNESC ÎN PERIOADA DUALISMULUI	21
AUSTRO-UNGAR.....	21
ARBITRAJUL DE LA VIENA (30 AUGUST 1940) ȘI AMPUTAREA TRANSILVANIEI – PERSPECTIVE POLITICO - DIPLOMATICE	24
DIN COMOARA SATULUI ÎN SUFLETUL ELEVULUI - VALORIZAREA FOLCLORULUI LOCAL ÎN EDUCAȚIA ELEVILOR.....	32
STATUI DE DOMNITORI ȘI REGI DIN JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSĂUD.....	39
POTENȚIALUL TURISTIC AL COMUNEI MONOR	42
PĂDURILE ȘI SCHIMBĂRILE CLIMATICE.....	51
POTENȚIALUL TURISTIC ANTROPIC AL VĂII GERSA	56
GEOGRAFIA URBANĂ ȘI SOLUȚII PENTRU ORAȘELE MODERNE	68
POIANA CU NARCISE DE PE ȘESUL MOGOȘENILOR.	72
REZERVAȚIA DE NARCISE DE PE ȘESUL MOGOȘENILOR	80
REZERVAȚIA NATURALĂ CREASTA COCOȘULUI	89
CONSIDERAȚII PRIVIND POLUAREA LUMINOASĂ. APLICAȚII PRACTICE ÎN ORIZONTUL LOCAL AL MUNICIPIULUI BISTRIȚA	96
VALORIFICAREA TURISTICĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL ROMÂNESC	106

ORIGINILE DEZBATERII PRIVIND CONSTRUCȚIA EUROPEANĂ

prof. Melania-Susana ABODI
Colegiul Național „Petru Rareș” Beclean

Unitatea europeană este un concept utilizat în prezent în mass-media, mediul universitar și politic românesc și european în general, nu este însă ceva nou, o creație a noii gândiri europene, ci are rădăcini adânci la nivelul istoriei continentului.

Adevăratul sens al identității europene este dat de sentimentul apartenenței cetățenilor statelor membre ale Uniunii Europene, la construcția europeană, care este concurată de alte identități puternic sedimentate în conștiința individuală și colectivă: identitate națională, regională, lingvistică, ideologică și religioasă.

La începuturi, ea a fost abordată din perspectiva găsirii unei soluții pentru evitarea conflictelor dintre statele bătrânului continent.

1.1. Sursele civilizației europene: de la valorile civilizației greco-romane și iudeo- creștine la Europa națiunilor

Platon a fost primul gânditor care a susținut ideea păcii, prin organizarea de confederații. În acea vreme, confederația cetăților grecești dispunea de instituții religioase și politice comune, forumul de soluționare a diferendelor dintre cetăți constituindu-l Consiliul amficlionilor. În epoca română, a fost părăsită ideea de arbitraj, românii neconcepând ideea soluționării în alt mod decât prin război a diferendelor dintre ei și popoarele considerate „barbare”, iar „Pax romana”— la care aspira Roma — avea în vedere unificarea întregii Europe, dar sub dominația romană. În scurt timp, însă, se va ajunge la înlocuirea acestei unificări la nivel politic, cu cea la nivel spiritual —unitatea lumii creștine— bazată pe ideea universalismului creștin.

Numeroși apologeti ai creștinismului au subliniat unitatea creștină divină și pământească. Totuși, marea schismă din 1054 va determina ruperea acestei unități, va accentua rivalitățile politice, Biserica creștină neputând deveni o adevărată putere temporară, deși prin forța sa spirituală își revendică aspirații teocratice.

Realizată pentru o scurtă perioadă sub Imperiul carolingian, unitatea politică a unei mari părți a Europei s-a destrămat odată cu Pacea de la Verdun din 843, care a avut ca rezultat împărțirea Imperiului Franc.

În plan teoretic, apar numeroase proiecte de organizare a păcii. Pierre Dubois a scris „De Recuperatione Terra Sanctae” în care cerea o reformă a Bisericii, un învățământ laic și propunea organizarea unei federații europene cu un organism central, un conciliu format din oameni înțelepți, pricepuți, credincioși și bogați pentru a fi feriți de corupere. În 1464, George Podebrady, regele Boemiei, elaborează un proiect de uniune a statelor europene, în scopul stăvilirii pericolului otoman și îl propune contemporanului său Ludovic al XI-lea. În anul 1589, Albericus Gentilis propune și el un proiect de organizare a statelor pe baze juridice, iar în 1652 Hugo Grotius preconizează o asociație internațională a principiilor creștini. Marele poet italian Dante Alighieri, în „De monarchia”, lucrare din anul 1303, preconiza o soluție de tip federalist a Europei, o pace universală prin subordonarea monarhilor europeni unui conducător suprem, unei unice și legitime autorități. Sully, fostul ministru al lui Henric al IV-lea, îi atribuie monarhului pe care l-a slujit, idei care îi aparțin. Sub titlul „Marele Proiect al lui Henric al IV-lea”, el își dezvoltă concepția sa despre o Europă remodelată în cincisprezece state, sub umbrela unui consiliu comun, „Consiliul foarte creștin”. Emeric Cruce, contemporan cu Ludovic al XIII-lea, publică, în 1623, „Nouveau Cynée”, lucrare în care preconizează organizarea păcii

internaționale prin arbitraj, iar o adunare permanentă ar avea în acest scop sediul la Veneția și ar permite deopotrivă menținerea păcii și dezvoltarea schimburilor economice.

William Penn, legislatorul viitoarei Pennsylvania propune în al său „Eseu pentru pacea actuală și viitoare a Europei”, o schemă cu o înfățișare în chip particular, unde, reprezentanții europeni ar fi reuniți într-o Dietă; deciziile ar fi luate cu o majoritate de trei pătrimi –incontestabila atingere a suveranitatilor- și, mai ales, ele ar putea fi efectiv sancționate, Dieta fiind dotată și cu o forță armată.

La începutul secolului al XVIII-lea, Abatele de Saint Pierre își leagă numele de „Proiectul pentru a face pacea permanentă în Europa” (1713), în care schițează imaginea unui Senat european, care ar avea competențe legislative și judiciare. În al său „Plan al unei păci universale și eterne”, redactat în 1789, dar publicat abia în 1839, Jeremy Bentham introduce o idee nouă, care va fi confirmată adesea în epoca contemporană, cea a presiunii opiniei publice internaționale. Bentham sugerează, crearea unei Diete care s-ar limita să ofere „avize” și să emită „opinii” în probleme de interes comun, iar opinia publică internațională ar fi suficientă pentru a înscrie aceste „avize” în realitate. Voltaire concepea unitatea continentului ca fiind realizabilă de către Frederic al II-lea, regele Prusiei. J. J. Rousseau vedea o „republică europeană” numai dacă monarhii își vor abandona natura lor „lacomă și belicoasă”, iar popoarele se vor emancipa și ca urmare vor deveni mai înțelepte. Unul din pionierii dreptului internațional, Emmerich Vattel, scria că Europa constituie un sistem politic, un corp format printr-o multitudine de relații, interese și că toate acestea fac din statele continentului „un fel de republică ale cărei membre, cu toate că sunt independente, sunt unite” prin intermediul interesului comun „pentru a menține ordinea și libertatea”.

Contele de Saint Simon a expus în „Despre reorganizarea societății europene sau despre necesitatea și mijloacele de a reuni popoarele Europei într-un singur corp politic, păstrând fiecareia independența sa națională”, utilitatea pe care ar avea-o instituirea unui „parlament european.”

Perioada care a urmat Revoluției franceze, a dus la apariția mai multor proiecte de integrare europeană, unele rămase la stadiul ideatic, altele ajungând la niște realizări efemere. În legătură cu cele din urmă se poate cita situația Imperiului napoleonean. Astfel, în momentul său maxim, Napoleon I era împărat al Franței, în granițele fostei Galii romane având alipite Olanda, Belgia, Piemontul, Provinciile Ilirice, părți din regatul Prusiei, era rege al Italiei, protector al Confederației Elvețiene și al Confederației Rinului, al Marelui Ducat al Varșoviei, iar pe tronul Regatului Spaniol se afla unul din frații săi, aceeași situație fiind și în cazul Westfaliei, iar în Regatul napoletan se afla pe tron unul din mareșalii săi, caz asemănător și cu Regatul Suediei. Iată cum vedea Napoleon situația Europei, dacă nu ar fi intervenit dezastrul din campania din Rusia: „Pacea de la Moscova desăvârșea și încheia expedițiile mele războinice. Pentru marea cauză, era sfârșitul hazardului și începutul securității. Un orizont nou, cu lucrări noi ce urmau să se desfășoare, pentru bunăstarea și prosperitatea tuturor. Sistemul european era întemeiat; trebuia doar să fie organizat. Satisfăcut în privința acestor mari probleme, liniștit din toate părțile, aș fi avut și eu un Congres și o Sfântă Alianță. Sunt idei care mi-au fost furate. În această reuniune a tuturor suveranilor, am fi tratat în familie despre interesele noastre și am fi avut o altă greutate în fața popoarelor.” El ar fi pus în aplicare, la nivelul întregului continent european: un Cod european, o Curte de Casație europeană, care să îndrepte greșelile pentru toți, aceeași monedă sub înfățișări diferite, aceleași greutăți, aceleași legi. Spunea el: „În acest fel, în curând Europa ar fi format cu adevărat un singur popor și fiecare, oriunde ar fi călătorit, s-ar fi găsit tot timpul în patria comună.”

Secolul XIX este, prin excelență, secolul unor propuneri federaliste. La Congresul pacifist de la Paris din 1849, Victor Hugo rostește celebrele cuvinte: „Va veni ziua când armele vor cădea din mâini și bombele tunurilor vor fi înlocuite cu cuvântul și cu dreptul de vot universal al popoarelor ... va veni o zi când tunurile nu se vor mai vedea decât prin muzee, și lumea se va mira că au fost vreodată.

Și va veni ziua când vom vedea două grupări uriașe: Statele Unite ale Europei și Statele Unite ale Americii, dându-și mâna prietenească peste ocean...”

În anul 1878, juristul elvețian Johann Kaspar Bluntschli, avansează ideea unei confederații a statelor europene, condusă de un consiliu federal, cuprinzând delegați ai tuturor statelor europene și un Senat, însumând delegații parlamentare din partea tuturor statelor membre ale confederației. Alt proiect „Spre pacea eternă. Proiect filosofic” este cel al lui Immanuel Kant, care încă din 1795 vorbește despre unitatea popoarelor. Acesta, se pare că a avut o anumită influență asupra președintelui William Woodrow Wilson, care va preconiza stabilirea unei „Societăți a Națiunilor” pe baza unui „Stat de Drept” internațional. El încearcă să studieze științific cauzele războiului și propune cerința conformității constituționale a statelor membre, legând pentru prima oară democrația cu internaționalismul.

Imediat după primul război mondial problema organizării Europei în calitate de continent, de regiune a lumii, începe să fie limpede percepută. În acest context apar două concepții privind construcția Europei: o simplă cooperare care să menajeze suveranitățile statale existente sau, o depășire a suveranităților printr-un proces de unificare, de „integrare” a Europei. Conte de Coudenhove Kalergi, publică la Viena, în 1922, manifestul „Paneuropa” în care arată: „Problema Europei se reduce la două cuvinte: unificare sau prăbușire.” În anul 1926, el reunește la Viena congresul constitutiv al Uniunii Paneuropene, la care iau parte 2000 de persoane.

Inițiativa cea mai spectaculoasă a epocii a fost cea luată de Aristide Briand în cadrul Societății Națiunilor, care, la 7 septembrie 1929, a propus Adunării generale a Societății Națiunilor să creeze, între statele europene, o legătură federală, dar fără să se aducă atingere suveranității acestor state, propunere în urma căreia Aristide Briand a primit sarcina să prezinte un memorandum asupra „organizării unui regim de uniune federală europeană”. Răspunsurile guvernelor la acest document prezentat la 1 mai 1930 au fost prudente, iar în unele cazuri chiar negative.

Spre sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, în Europa ocupată, numeroase mișcări de rezistență s-au pronunțat în favoarea unei viitoare unități europene. Odată recâștigată pacea, Winston Churchill revine asupra aceleiași teme cu prilejul unei conferințe la Universitatea din Zürich, pe 19 septembrie 1946, unde propunea constituirea unor State Unite ale Europei, spunând printre altele: „Noi trebuie să creăm ceva de genul Statelor Unite ale Europei. Primul pas este formarea unui Consiliu al Europei. Dacă la început nu toate statele Europei vor să intre în Uniune, trebuie ca noi să lucrăm pentru a alătura și uni acele state care o doresc și o vor.”

În 1948, sub egida Comitetului pentru Coordonarea Internațională a Mișcărilor privind Unificarea Europei, se reunește, la Haga, în Olanda, Congresul European. Este prezidat de Winston Churchill și participă 800 de delegați. Participanții recomandă crearea unei Adunări Europene Deliberative și a unui Consiliu Special European, care să aibă în atribuții pregătirea integrării economice a țărilor europene. Delegații cer și adoptarea Cartei Drepturilor Omului și a unei Curți de Justiție care să asigure aplicarea Cărții. Pașii erau parcurși, însă în spatele lor se dezvoltă etapele întemeierii, legate de legende și mituri, preluate și transpuse în edificiile unde își desfășoară astăzi activitatea, instituțiile europene.

Scurtele referiri la mitul Europei din Hesiod și Homer sunt amintite de cercetătorii de azi pentru vechimea lor și celebritatea autorilor. În secolul II î. Chr. un autor aproape ignorat astăzi, Moschos, grec din Sicilia, a scris un lung poem, Europa, în care eroina este fiica lui Fenix și a Telephassei. În acest poem este prezentată, în detaliu, scena „răpirii Europei”.

Răpirea Europei – Rembrandt - 16

Prințesa a Tirului, Europa se juca pe țărm cu prietenii ei când Zeus, care se îndrăgostise de ea, apare sub forma unui splendid taur alb. Vrajită, Europa urcă pe spatele taurului, care se avântă în mare și o duce pe insula Creta. Luând formă umană, Zeus îi declară dragostea și Europa are cu el trei fii.

În poemul lui Moschos este prezentă și tema visului, având valoarea unei anticipări a viitorului. Înainte de întâlnirea cu Zeus, Europa visează că pentru ea se luptă două femei, reprezentări ale celor două continente: Asia și „pământul din față”. Luptă este câștigată de cea din urmă care, evident, va primi numele de la Europa.

Mitul Europei a pătruns adânc în conștiința artiștilor europeni din diferite epoci. Încă din antichitate, mitul și scena răpirii sunt prezente în câteva picturi de pe vasele grecești. În timpul Renașterii, tema capătă noi energii și continuă până în zilele noastre. Mitul Europei se întâlnește în tablouri de: Bartolomeo di Giovanni, Rembrandt, Tițian, Veronese, Guido Reni, Jacob Jordaens, Max Ernst și Salvador Dali. În prezent, pe moneda de doi euro emisă de Grecia în 2002 este prezentă scena răpirii Europei.

În sens geografic, cuvântul Europa apare pentru prima dată, într-unul din așa-numitele Imnuri homerice. Fragmentul prezintă momentul în care zeul Apollo își alege un loc potrivit pentru ridicarea unui templu, Zeul își imaginează apoi viitorul: mulțimi de oameni aduc ofrande. O singură interpretare este posibilă, având în vedere că cei ce aduc ofrande sunt greci: Europa este numele Greciei peninsulare, la nord de Pelopones.

În stadiul actual al cunoștințelor, nu se poate stabili cu precizie, nici când și nici prin cine se face trecerea de la Europa – nume pentru o parte a Greciei, la Europa, ca nume al continentului nostru. În acel interval de timp dintre 600 și 500 î. Chr., un rol în acest fenomen a avut, probabil, Anaximandru din Milet (c.610-547 î. Chr.) discipol al lui Thales și creator al unei noi discipline, cartografia. Lui Anaximandru i se atribuie întocmirea primei hărți în care apar cele două continente – Asia și Europa, delimitate prin apa mării.

Geograful Strabon (c. 64/63 î. Chr – 25/26 d. Chr.) fiind contemporan cu Iisus, este beneficiarul atât al cunoștințelor acumulate de greci, prin pasiunea lor pentru cunoaștere, cât și de romani, în expansiunea lor politică, reprezentând deci acea sinteză greco-romană, iar opera lui, Geografia (17 cărți.), ne-a parvenit aproape în întregime.

La fel ca Herodot, cu peste 400 de ani înainte, Strabon arată o preferință pentru Europa. În cartea a II-a, capitolul 5, 26, el descrie astfel continentul: „Trebuie să începem acum cu Europa, deoarece ea are formă mai variată și este înzestrată cu o natură propice dezvoltării virtuților bărbătești și a formelor de stat, precum și pentru că ea a împărțit de foarte multe ori și altor continente din propriile sale bunuri: apoi ea este în întregime populată, afară doar de o mică porțiune lipsită de așezări omenești din pricina frigului.” După care, întărește frumoasă prezentare generală a continentului: „De aceea și pentru pace ca și în vederea războiului, Europa se poate apăra singură; ea are un număr important atât de ostași, cât și de cultivatori de pământ și de cărmuitori ai orașelor. Ea se distinge și prin produsele cele mai bune și mai de trebuință vieții, cât și prin toate metalele câte sunt de folos; doar aromatele și pietrele prețioase le importă, de care cei care sunt lipsiți nu duc o viață decât cei care le au din belșug. Tot astfel, Europa posedă o mare bogăție de animale domestice, în timp de animalele sălbatice sunt o raritate aici.”

În afară de componenta mitologică și de cea geografică a Europei, grecii antici au fost primii care au atribuit o anumită identitate continentului numit Europa. În primul rând, pentru ei Europa însemna Libertate.

La începutul secolului V î. Chr., o confruntare decisivă pentru istoria lumii avea loc între micile orașe grecești (polisuri) și uriașul Imperiu Persan. Prin victoriile de la Marathon, Salamina și Plateea, grecii au reușit în mod surprinzător, în ciuda disproporției dintre cei doi adversari, să-și păstreze independența. Confruntarea a marcat profund și istoria și cultura grecilor. Acesta a fost motivul care l-a determinat pe Herodot să-și scrie Istoriile.

Primul care a folosit războaiele greco-persane pentru a desprinde, metaforic, o concluzie semnificativă, a fost Eschil, în tragedia Perșii. În timp de regele persan Xerxes era la război în Grecia,

mama lui, regina Atosa, ar fi avut un vis. Fiul ei încerca să înjuge la carul lui două femei, una purtând haine persane și alta haine grecești.

Femeia în haine persane se supune voinței regelui, însă cea în haine grecești se luptă și reușește să scape. În atitudinea celor două femei se regăsește spiritul caracteristic celor două entități politice: pentru Persia- supunere; pentru Grecia- libertate.

Oricât a fost de vagă în antichitate, având însă și o bază în excepționala experiență a Greciei antice, prima formă a identității, afirmată atunci pentru Europa, va fi reluată și accentuată peste secole: Europa înseamnă Libertate.

Al doilea aspect al identității europene este rezultatul extinderii religiei pe întreg continentul. După ce Constantin cel Mare a transformat creștinismul în religie oficială a Imperiului Roman, noua credință s-a întărit considerabil. În secolele care au urmat prăbușirii Imperiului Roman de Apus (476), popoarele migratoare s-au creștinat unul după altul. Francii au fost primii care au adoptat forma acceptată a dogmei, în timp ce alții (goții, spre exemplu), erau creștinați în forma ariană. În timpul lui Carol cel Mare, Imperiul Franc a impus cu forța creștinismul saxonilor din Germania. Creștinarea slavilor în centul și estul Europei, a vikingilor, în nord și a maghiarilor făcea ca la începutul mileniului II aproape întreaga Europă să fie creștină. În plus, expansiunea arabilor și a turcilor pe seama Imperiului Bizantin, în Asia și Africa, în special, reducea creștinismul la Europa. În primele secole ale mileniului II, papii, de la Grigore al VII-lea (1073- 1085) și Urban al II-lea (1088-1098), inițiatorul primei cruciade, până la Inocențiu al III-lea (1198-1216) au dezvoltat o concepție nouă, identificând Europa cu religia creștină. Identitatea are la bază faptul că pentru acele secole termenii „Respublica Christiana” și „Christianitas”, erau folosiți în locul Europei, având o reală valoare de mobilizare, afectivă.

Creștinismul a avut un rol imens în construirea Europei ca realitate socială, politică, culturală, morală. Dominând timp de secole toate aspectele vieții el este a doua formă de identificare a Europei. Deci, Europa înseamnă creștinism.

În secolul al XVIII-lea, Europa se îndepărtase însă de rădăcinile ei creștine, spiritul laic progresând în toate domeniile. Totodată Europa era atunci în plin avânt economic, politic și cultural. Europeanii descoperiseră noi regiuni, întregi continente, și se stabileau pe tot globul. Statele europene aveau armatele cele mai puternice, știința și tehnica cea mai avansată, instituții solide, un sistem juridic cu rădăcini străvechi, monumente artistice impresionante, filosofi și scriitori renumiți. La jumătatea secolului al XVIII-lea este creat în Franța un nou cuvânt capabil să exprime această realitate. Primul care l-a folosit a fost, se pare, marchizul de Mirabeau, în 1756, în lucrarea „Amicul poporului său Tratat asupra populației.” Termen complex, el va fi obiect de studiu în 1930 într-o sesiune de comunicări în Franța. Este vorba de cuvântul: civilizație. Pentru europeanii din secolul al XVIII-lea și apoi al XIX-lea, Europa era privită ca o culme a civilizației. Popoarele mai puțin evolute, de pe alte continente, erau deseori calificate drept „sălbatic” sau „primitive”, ori „barbare”. Iată, deci, al treilea aspect prin care Europa a fost identificată, adică ideea europeană în cadrul istoric.

Relațiile strânse, pașnice sau conflictuale, dintre statele europene, au condus la apariția unor idei, planuri și programe privind apropierea statelor, unirea lor în alianțe temporare sau permanente și chiar constituirea unor blocuri europene, rareori extinse și în afara Europei, de tip confederativ sau federativ. Ansamblul acestor planuri și programe care au la bază ideea necesității unirii statelor europene poartă denumirea generică – Ideea europeană. Rădăcinile îndepărtate ale ideii europene pot fi căutate în renașterea conceptului de imperiu în evul mediu occidental (începând cu domnia lui Carol cel Mare), precum și în creștinarea întregii Europe în primele secole ale mileniului al II-lea. În evul mediu, termenul care evidenția unitatea profundă a Europei (apusene) creștine era cel de Respublica Christiana, asupra căreia își disputau supremația papii și împărații. Europa apare de mai multe ori în legătură cu imperiul lui Carol cel Mare, care reușise să-și întindă hotarele din Catalonia până la Dunărea Mijlocie, în Panonia. Carol era glorificat în termeni retorici ca „Europae veneranda apex” (venerabila

coroană a Europei), sau ca „rex, pater Europae” (rege, tatăl Europei). Începutul ideii europene se află câteva secole mai târziu, într-o perioadă de mari transformări, reprezentată prin centralizarea primelor state în Europa apuseană, declinul autorității papale și formarea unei concepții noi despre suveranitate.

1.2. De la ideea europeană până la debutul mișcării pan-europene: dezbaterile dintre europeniști și tradiționaliști.

Primul reprezentant al ideii europene și un mare precursor al gândirii europene în alte domenii, a fost francezul Pierre Dubois (c.1250-1320), care, în lucrarea „De recuperatione Terre Sancte”, scrisă la 1306, declara necesitatea organizării unei noi cruciade pentru recucerirea Pământurilor Sfinte de la musulmani, însă dorința reală a autorului era de a-i deschide calea lui Filip al IV-lea către o dominație europeană. Atât scopul declarat, cât și cel real, se ascundeau în spatele unui Plan ambițios de asigurare a păcii între statele creștine. Prin expresia: „Războiul trebuie împiedicat prin instituții potrivite. Trebuie organizat arbitrajul internațional”, Pierre Dubois deschide o linie de gândire ce face legătura între menținerea păcii și apropierea dintre statele europene.

La fel ca Pierre Dubois, Gheorghe de Podiebrad, regele Boemiei între 1420-1471, avea calități care-l ridicau deasupra epocii în care a trăit. Mic nobil, el avea calități politice și militare care l-au înălțat pe scara socială. Regent la 31 de ani, ales rege al Boemiei de Dietă la 38 de ani, printr-un vot unanim, într-o epocă în care talentul personal conta mult mai puțin decât noblețea familiei, Gheorghe de Podiebrad devenea prin propriile forțe, „un organizator cu idei moderne care ne duce cu gândul, într-o oarecare măsură, la Napoleon” (Bernard Voyenne). Regele Boemiei provenea din grupul husiților moderați și era adept al cauzei „naționale” cehe împotriva germanizării și adept al reformării Bisericii. A avut drept consilier, un misterios aventurier francez, Antoine Marin (sau Marini), refugiat la curtea sa, care i-a propus un plan îndrăzneț, pentru „emanciparea popoarelor și regilor prin organizarea unei noi Europe”. Planul adoptat de regele Podiebrad era numit Congregatio Concordiae și prevedea realizarea unei alianțe defensive a creștinătății împotriva turcilor. Asocierea avea la bază, organizarea păcii între statele membre. Era o confederație bazată pe sprijinul reciproc. Dacă între state apărea un conflict, arbitrajul era obligatoriu, iar dacă hotărârea nu era respectată, urmau sancțiuni militare din partea celorlalți membri. Proiectul prevedea deci un organ de arbitraj, care în proiectul studiat avea un caracter permanent. Fiecare stat avea drept de vot. Sediul alianței urma să se schimbe din 5 în 5 ani: mai întâi era stabilit la Basel, apoi în Franța și după aceea în Italia. Cauzele eșecului planului său european sunt însă interesele divergente ale statelor vizate și faptul că regele ceh își arogă o inițiativă, de unitate creștină, rezervată până atunci papalității. Nu întâmplător în 1470 papa Paul al II-lea, dușmanul lui Podiebrad, a trimis soli la Ludovic al XI-lea cu propunerea fondării unei „Confrerii a păcii universale”, Planul era nu numai mai complex decât cel al lui Pierre Dubois, dar, pentru prima dată se încerca și punerea lui în aplicare, realizare practică. De aceea Congregatio Concordiae, proiectul regelui Gheorghe de Podiebrad rămâne ca moment de referință în istoria ideii europene.

Secolul al XVI-lea este un prim secol al modernității în care se întăresc statele centralizate, se încheie Renașterea, apare Reforma religioasă, continuă descoperirile geografice și se constituie primele imperii coloniale: Europa este în centrul dezvoltării științifice, iar europenii străbat oceanele lumii ajungând pe toate continentele. În acest context istoric, conceptele medievale „christianitas” și „republica christiana” sunt înlocuite de Europa. Termenul, care îl înlocuia pe cel de Creștinătate în contextul laicizării vieții, a îndeplinit atunci trei funcții:

1. era folosit pentru a le da europenilor un sentiment al existenței comune în fața amenințării din afara, în special din partea turcilor;
2. călătorii europeni au fost convinși, din ceea ce au văzut în alte locuri, de superioritatea civilizației europene în raport cu situația de pe alte continente;

3. multiplele aspecte divergente de pe continent vor conduce repede la ideea că unitatea și securitatea sunt necesare pe continent.

Sebastian Munster scria și el în „Cosmographia universalis” că, deși Europa este cel mai mic dintre continente, este cel mai avansat. Aceluiași autor din secolul al XVI-lea îi datorăm celebra reprezentare grafică a Europei sub forma unei regine, care reunește regiunile continentului ca părți ale corpului: Hispania-capul, Galia și Germania pieptul, Italia și Dania-brățele.

În secolul al XVII-lea au fost elaborate nu mai puțin de patru proiecte ce pot fi încadrate în domeniul ideii europene: Cruce în 1623, De Sully în 1635, Comenius în 1645 și William Penn în 1692. Pentru cauza pe care o susține: „oprirea războaielor”, Emeric Cruce aduce toate argumentele pe care le poate concepe, de la nobila toleranță la ideea unor proiecte economice realizate prin cooperarea națiunilor. Lucrarea sa este de fapt un memoriu realizat regelui Franței, Ludovic al XIII-lea, care urma să promoveze ideile sale. „Va fi necesar să se aleagă un oraș în care toți suveranii să-și aibă ambasadori permanenți, pentru ca diferențele care pot să apară să fie rezolvate prin judecata întregii adunări. Iar dacă cineva încalcă hotărârea unei asociații atât de importante, acela va suferi dizgrația tuturor principilor, care vor găsi mijlocul potrivit de a-l face să înțeleagă.” Propunea ca Adunarea sau Senatul permanent al statelor să aibă sediul în Veneția, motivând că „ea este ca și neutră și indiferentă față de toate Puterile: în plus este aproape de cele mai de seamă monarhii de pe pământ, de cea a papei, de cele ale celor doi împărați și de regele Spaniei. Ea nu este departe nici de Franța, de Tartaria, Moscovia, Polonia, Anglia și Danemarca.” Sully în „Marele plan al lui Henric al IV-lea” prevede reorganizarea teritorială a Europei, în care cincisprezece state urmau să formeze o „Republică prea creștină”, iar în fruntea acesteia el așeza un „Consiliu prea creștin”, alcătuit din patruzeci de membri. Consiliul urma a fi reînnoit din trei în trei ani și urma să aibă sediul pe rând, câte un an, în orașele Metz, Luxemburg, Nancy, Köln, Mainz, Trier, Frankfurt, Würzburg, Heidelberg, Speyer, Worms, Strasbourg, Basel și Besançon. Planul mai prevedea înființarea altor șase consilii provinciale, cu puteri limitate, la o anumită regiune a Europei. Astfel, consiliul de la Danzig avea atribuții asupra statelor din nord est, consiliul de la Nürenberg era competent în Germania, cel de la Viena avea puteri în Europa de est, consiliul de la Bologna avea autoritate asupra Italiei, cel de la Konstanz avea atribuții în Elveția și Lombardia, iar al șaselea consiliu cu sediul într-un oraș ce urma să fie stabilit în vestul Europei, probabil în Franța, primea competența pentru Franța, Spania, Anglia și Belgia. Aceste consilii aveau competența de a rezolva toate diferendele dintre suverani și popor, sau dintre state. Deciziile consiliului central erau obligatorii pentru toate statele. Mai mult decât atât, hotărârile consiliului limitau suveranitatea statelor. În plus, consiliul central putea să perceapă impozite și organiza o puternică armată a confederației europene. În plan economic, Sully considera că această construcție europeană trebuie să se bazeze pe libertatea comerțului și propunea chiar suprimarea barierelor vamale.

În „Visul universal”, Comenius propune un fel de federație universală cu trei instituții cheie. Una culturală, alta religioasă și alta politică, iar în “Prefața către europeni”, scrie despre „patria noastră europeană”. Ar fi greu să nu apreciem cât de mult se apropie Comenius de entuziaștii federaliști europeni din secolul al XX-lea când scrie: „Această Lumină trebuie dusă la alte popoare în numele patriei noastre europene și, de aceea, mai trebuie să fim considerați ca niște călători îmbarcați pe aceeași corabie.”

În ultimul deceniu al secolului al XVII-lea a fost redactat un proiect remarcabil de asigurare a păcii în Europa și de colaborare între statele continentului pe această bază. În partea finală, într-o manieră pragmatică William Penn prezintă și combate „obiecțiile ce pot fi prezentate împotriva acestui proiect”, dar și „avantajele reale care ar rezulta din această propunere în vederea păcii”.

În ultimii ani ai secolului al XVII-lea, în condițiile războaielor inițiate de Franța lui Ludovic al XIV-lea, cuvântul „Europa” este tot mai des folosit, cu sens politic. La întâlnirile diplomatice din această perioadă, francezii vorbeau de „Creștinătate”, în timp ce englezii vorbeau în numele „Europei”.

Regele însuși folosea des cuvântul „Europa”, „Interesele Europei”, „pacea Europei”, expresii care revin foarte des în vocabularul său, afirmă J. B. Duroselle.

În 1710 John Bellers (1654-1725) scrie lucrarea „Câteva motive pentru un stat european” pe care i-o dedică reginei Ana și o adresează tuturor conducătorilor din Europa. Planul lui Bellers se bazează pe un tratat care să stabilească un statu-quo și prin care toate statele să renunțe la pretențiile lor. Un parlament întrunit anual ar fi bază pentru unirea statelor europene într-o confederație. El ar adopta o legislație comună pentru toate statele europene. Originalitatea propunerii lui Bellers contă însă în faptul că Europa urma să fie împărțită în o sută de provincii sau cantoane. Fiecare provincie ar fi avut dreptul la un reprezentant în Dieta europeană, dar pentru fiecare 1000 de locuitori ar fi putut alege alți reprezentanți. În plus fiecare provincie ar fi furnizat confederației fie 1000 de soldați, fie nave, fie bani. Totuși, împărțirea în provincii n-ar afecta existența și configurația statelor europene. Prin propunerea sa deosebită, Bellers a fost considerat un veritabil precursor al „Europei regiunilor”. În sfârșit, Bellers acordă mare importanță religiei, ca factor de unificare a Europei. Propune o întrunire generală a creștinilor pentru a pune capăt fragmentării Bisericii.

Tot la începutul secolului al XVIII-lea a fost elaborat un proiect care s-a bucurat de celebritate chiar în acel secol, fiind analizat și comentat mult mai serios decât cele anterioare. Autorul aceluia proiect intitulat, „Memoriu pentru a face pacea veșnică în Europa”, a fost abatele Charles – Irénée Castel de Saint Pierre (1658-1743). Proiectul propriu zis pe care-l prezenta Saint-Pierre, cuprindea propunerea semnării unui tratat care să instituie o Societate sau o Uniune permanentă între suverani. Statele urmau să fie reprezentate permanent în Congresul sau Senatul Uniunii, stabilit într-un oraș liber. Saint-Pierre se limita la statele creștine, la Europa. Însă statele din Asia și Africa puteau forma, la rândul lor, alianțe care să semneze tratate cu Societatea europeană. Congresul nu se putea amesteca în guvernarea fiecărei țări, dar lucra pentru redactarea unor legi privind comerțul, care să asigure „egalitatea și reciprocitatea pentru toate națiunile”. Suveranii se angajau să nu facă și să nu accepte nici o modificare și nu puteau să ia armele și să înceapă un război decât împotriva celui care era declarat dușman al Societății europene. Pentru Societatea europeană Saint-Pierre a avut în vedere fie 18, fie 24 de state. A oscilat dacă să includă Rusia, dar în formula cu 24 de state a acceptat-o! Fiecare stat trebuia să aibă cel puțin 1.200.000 de locuitori pentru a fi acceptat. Dacă nu avea această populație se putea asocia cu alte state mici. Fiecare stat avea dreptul la un singur delegat în Congres. Însă contribuția financiară la bugetul Societății era proporțională cu veniturile statului. Societatea avea, la rândul ei, un ambasador în fiecare stat membru și un reprezentant în fiecare provincie. Apare, pentru prima dată, attribute ale cuvântului „european, europeană”: Societatea europeană, Universitatea europeană, Corp european, Tribunal european, Congres european, ca o dovadă a unei reale conștiințe europene. La criticile aduse operei sale, el a răspuns: „Sunt de acord, că probabil arbitrajul european să nu se formuleze decât pas cu pas, cu grade de neperceptut și în două sute de ani.” Peste două secole era creată Societatea Națiunilor, instituție complexă de apărare a păcii, cooperare și organizare a arbitrajului. Tot apărându-se, Saint-Pierre scria: „În prezent nu este vorba decât de a începe liga, printr-un congres, la Haga sau în altă parte.”

Apoi, „Montesquieu, Voltaire și J.J.Rousseau constată în operele lor existență unității culturale, economice, juridice a Europei, această trăsătură fiind unul dintre elementele ce conferă superioritate civilizației europene.”

Otto von Bismarck, „cancelarul de fier” al Germaniei, considera că în relațiile internaționale există o singură realitate: interesele statelor exprimate prin politica lor de forță. În anul 1863, anul în care Proudhon își publica lucrarea despre federalism, s-a produs prima reacție semnificativă pentru concepția lui Bismarck despre Europa. Ambasadorul britanic la Berlin, sir Andrew Buchanan, atrage atenția autorităților prusace că „Europa nu va tolera ocuparea Poloniei de către Prusia”. În acest context se încadrează și replica lui Bismarck: „Cine este Europa?” În perioada 1870-1918 Europa se afla în

plină dezvoltare economică, drept urmare a revoluției industriale, dar și în cea mai dură fază a expansiunii coloniale, atunci când naționalismul căpăta forme șovine și agresive, iar statele europene descopereau noi zone de conflict între ele. Era epoca bismarckiană (1870-1890) din istoria Europei și prelungirea ei, prin politica mondială (Weltpolitik) promovată de Wilhelm al II-lea, împăratul Germaniei. În acest context dinamic și agresiv, în relațiile internaționale, oamenii politici ai epocii considerau că există o singură realitate: interesele statelor exprimate prin politica lor de forță. Lorimer considera necesară realizarea Statelor Unite ale Europei, cu o Cameră a Deputaților și un Senat. Cele șase state mari (Austria, Franța, Germania, Italia, Marea Britanie și Rusia) ar fi avut dreptul la 6 senatori pe viață și la 15 deputați aleși; statele mai mici având o reprezentare mai mică, proporțional cu dimensiunea lor. Un guvern din 15 membri urma să fie format din 5 senatori și toate cele 6 puteri mari ar fi reprezentate în el. Administrația europeană ar avea centrul la Geneva și ar lucra în limba franceză. Cel puțin trei factori importanți au contribuit la această evoluție. Mai întâi, progresul tehnic în economie și transporturi, care începuse în secolul al XIX-lea și se maturizase după primul război mondial. Extinderea căilor ferate, dezvoltarea relațiilor poștale (în 1865 a fost creată Uniunea Internațională a Comunicațiilor, iar în 1874 Uniunea Poștală Universală), apariția automobilului și apoi a avionului transformau frontierele în piedici, pe care unii europeni le acceptau tot mai greu. Comerțul urma aceeași logică. În al doilea rând, era convingerea că Europa, centru al lumii civilizate în ultimele secole, era în declin, se afla în criză. În sfârșit, un număr remarcabil de personalități, având uneori funcții politice, alteori influență considerabilă, s-au dedicat promovării, popularizării și realizării unității europene.

Primul dintre acești trei factori, este sugestiv prezentat de Francis Delaisi în cartea lui “Les contradictions du monde moderne”, Paris, Payot, 1932. În mod ironic, autorul prezintă marele contrast dintre „internaționalizarea” prin comerț și naționalismul politic îngust: „Să privim cum se desfășoară ziua unui burghez de la Paris, astăzi. De dimineată, după ce școală din pat, Dl. Durand se spală cu săpun, fabricat din arahide din Congo, se șterge cu un prosop de bumbac, din Louisiana. Apoi se îmbracă: cămașa și gulerul tare sunt din Rusia, pantalonii și haina din lână din Cap-Africa de Sud- sau Australia; își împodobește gâtul cu o cravată din mătase fabricată din gogoși din Japonia, își încălță pantofii din piele de la un bou argentinian, vopsită cu produse chimice germane. În sfârșit, după ce a luat masa într-un cabaret „caucazian”, în sunetul muzicii de jazz, al unei formații de negri, soții Durand se întorc acasă. Și, obosit după o zi plină, Dl. Durand adoarme sub o pătură, din fulgi de rață norvegiană, visând că, evident, Franța este o țară mare, care-și satisface toate nevoile și poate să râdă de restul universului.”

Numărul cărților și articolelor care analizează „declinul Europei” sau „criza” ei este destul de mare și dincolo de valoarea lor pentru istoria ideilor și mentalităților, lucrările acestea sunt importante pentru ideea europeană. Mai întâi, pentru că ele privesc Europa în ansamblu și studiază, pe plan cultural-spiritual sau politic-material, continentul ca un tot, ca unitate. Apoi, pentru că evidențiind „declinul”, autorii respectivi contribuie, direct uneori, indirect de cele mai multe ori, la stimularea căutării unei soluții de salvare, iar soluția era de multe ori în sensul unirii continentului, ca rezolvare inovativă și radicală, pe măsura provocărilor. Dintre cărțile despre declinul Europei, cea mai cunoscută este Declinul Occidentului, de germanul Oswald Spengler (1880-1936), apărută în două volume în 1918 și 1922. Spengler a ales titlul pentru carte în 1912 și a scris o mare parte din ea înainte de război. Publicată însă în momentul favorabil, cartea a avut un succes extraordinar. Spengler nu acceptă noțiunea Europa, o preferă pe cea de Occident, dar realitatea acoperită este aceeași. Pornind de la o viziune organicist-deterministă, el considera că, la fel ca plantele, culturile se nasc, înfloresc și mor. Analizând cele opt culturi care (în concepția lui) au existat în istoria universală, ajunge la concluzia că și cea occidentală trece de la faza de cultură la cea de civilizație, își pierde deci vitalitatea și va pieri

cândva, în jurul anului 2200. Spengler a oscilat, totodată, în opera sa, între exaltarea germanității și viziunea declinului Occidentului.

Că preocuparea pentru „declinul” Europei era încă prezentă, la mai mult de zece ani de la încheierea primului război mondial, o dovedește cea mai cunoscută lucrare a filosofului spaniol Ortega y Gasset, „Revolta maselor”, care a fost publicată în 1930 și s-a bucurat de foarte mare popularitate. Însă Ortega ridicând problema are îndoieli și caută alt răspuns. Mai întâi, el scrie: „În perioada de după primul război mondial, a început să se spună că Europa nu mai comandă în lume. Ne dăm oare bine seama de gravitatea acestui diagnostic? Se anunță astfel o deplasare a puterii. Încotro se îndreaptă oare această deplasare? Cine va urma Europei la comanda lumii?”. Însă urmează îndoiala și posibilul răspuns: „Este chiar atât de sigur, pe cât se spune, că Europa se află în decădere și renunță la comandă, adică abdică? N-o fi cumva această aparentă decadență criza binefăcătoare care îi va permite Europei să fie cu adevărat Europa? Evidenta decădere a națiunilor europene nu ar fi necesară, dacă într-o bună zi vor fi posibile Statele Unite ale Europei, pluralitatea europeană substituită prin reala sa unitate?” Apoi, Ortega y Gasset argumentează această viziune, profund europeistă: „Dacă am face astăzi bilanțul conținutului nostru mental – opinii, norme, dorințe, prezumții –, am observa că cea mai mare parte a acestuia nu-i vine francezului din Franța sa, nici spaniolului din Spania sa, ci din fondul comun european.... Dacă am face experimentul imaginar de a ne limita să trăim numai din ceea ce suntem, ca „naționali”, și ca act de pură fantezie, am extirpa din francezul mediu tot ceea ce folosește, gândește și simte ca venindu-i de la alte țări continentale, acest om s-ar simți îngrozit. Ar vedea că nu-i este posibil să trăiască numai din ceea ce are ca francez, că patru cincimi ale averii sale intime sunt bunuri ale comunității europene.” Marea noutate apare prin constituirea primelor forme de organizare în cadrul mișcării federaliste, europeiste.

BIBLIOGRAFIE

I. Cărți:

- Baconsky, Rodica; Benoit, Francois. 2001. *Un ghid pentru tinerii români. Ce este Uniunea Europeană*. București, Ed. EST;
- Banciu, Angela. 2006. *Integrare europeană*. București, Politehnica Press;
- Bădescu, Ilie. 2003. *Sincronismul European și cultura critică românească*. Cluj- Napoca, Ed. Dacia;
- Bărbulescu, Iordan, Gheorghe. 2008. *Procesul decizional în Uniunea Europeană*. Iași, Ed. Polirom;
- Brădescu, Faus. 2000. *Europa unită*. București, Ed. Majadahanda;
- Ciachir, Nicolae. 1998. *Istoria relațiilor internaționale de la pacea Westfalica (1648), până în Contemporaneitate*. București, Ed. Oscar Print;
- Cioran, Emil. 2001. *Schimbarea la față a României*. București, Ed. Humanitas;
- Diaconu, Nicoleta. 2001. *Sistemul instituțional al Uniunii Europene*. București, Lumina Lex;
- Dragomir, Claudia-Elena. 2005. *Suveranitatea statelor membre în Uniunea europeană*. Moreni, Ed. Refacos G.A.;
- Duculescu, Victor; Constanța, Călinoiu. 2008. *Drept constituțional european*. București, Ed. Luminalex;
- Groza, Anamaria. 2008. *Comunitățile Europene și cooperarea politică europeană-emergentă unei identități europene*. București, Ed. C.H. Beck;
- Gyémánt, Ladislau. *Preistoria construcției europene*. Cluj-Napoca: Fundația pentru Studii Europene, 1999.
- Niculescu, Anton. 2002. *Suveranitatea națională și integrare europeană*. Iași, Ed. Polirom;

Păun, Nicolae (coord.). 2004. *Instituțiile Uniunii Europene. Evoluții și proiecte de reformă*. Cluj-Napoca, Fundația pentru Studii Europene;
Popovici, Aurel C. 1939: *Stat și națiune*. București, Fundația pentru Literatură și Artă, Regele Carol II, p.VII;
Sebe, Mihai.2010. *Ideea de Europa în România interbelică*. București, Institutul European din România;
Simms, Brendan.2015. *Europa: lupta pentru supremație, de la 1453 până în prezent*. Iași, Ed. Polirom;
Zorgbibe, Charles,1998. *Construcția europeană, trecut, prezent, viitor*. București, Ed.Trei, p.5.

II. Volume de documente editate:

***Actul Unic European. Luxemburg, 17 februarie 1986, Haga, 28 februarie 1986.
***Documentele de bază ale Comunității și Uniunii Europene. Iași: Polirom, ediția a II-a, 2002.

III. Studii și articole:

Belli, Nicolae: *Uniunea Europeană: Geneza și Instituțiile sale*, în: *Probleme Economice*, vol. 37-38, Academia Română, Centrul de Informare și Documentare Economică, București, 1995, p. 7-13
Nationalism, Internaționalism, Europeism, în *Ideea europeană*, anul VIII, nr. 197, 1 februarie 1927, p.1
Vrabie, Genoveva: *Integrare europeană și suveranitatea de stat*, comunicare prezentată la Dijon, Universitatea Burgogne, sesiunea cu tema: *Europa 2000- État des lieux*, 11-12 mai 2001, p. 8
Nahoi, Ovidiu: *Statele Unite ale Europei- O idee veche cât Europa*, în *Ziarul Adevărul*, 19 august 2011.
Ștefănescu, Marian: *Ideea și integrarea europeană*, Ministerul Educației și Cercetării. Proiect pentru Învățământul Rural, 2007, p. 7, 8, 13, 18, 24, 25, 30, 33, 39, 66, 67, 68,70, 71, 75, 77, 86, 107,
Turliuc, Cătălin: *Eforturi de unificare europeană în perioada interbelică*, în *Ziarul Lumina*, 16 februarie 2008.
Turliuc, Cătălin: *Viziuni despre unitatea Europei-de la Dante la Hitler*, în: *Ziarul Lumina*, 15 septembrie 2007.

IV. Internet:

http://www.academia.edu/20413717/Anuar_C%C3%A2mpina_nr._6_2015 [09.06.2017]
http://www.academia.edu/11647073/istoria_secolului_xx [06.06.2017]
http://adevarul.ro/international/europa/statele-unite-europei---idee-veche-europa-1_50ad8fd57c42d5a66397585f/index.html [08.06.2017]
<http://aeca.ro/userfiles/files/ebooks/272/EuropaunitaGeorgeCioranescu.pdf> [09.06.2017]
<http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.r/r503460.htm> [07.06.2017]
<https://anatolbasarab.ro/paneuropa-si-sinuciderea-etnica-planul-kalergi/> [05.06.2017]
[https://archive.org/stream/JoseOrtegaYGassetRevoltaMaselorHumanitas1994/Jose%20Ortega%20y%20Gasset-Revolta%20maselor-Humanitas%20\(1994\)_djvu.txt](https://archive.org/stream/JoseOrtegaYGassetRevoltaMaselorHumanitas1994/Jose%20Ortega%20y%20Gasset-Revolta%20maselor-Humanitas%20(1994)_djvu.txt) [07.06.2017]
<http://axa.info.ro/istorie/liga-natiunilor-idealul-viciile-si-primejdia-ei/> [06.06.2017]
<https://ar.scribd.com/document/75471308/47011205-Ideea-europeana> [05.06.2017]
http://beta.ier.ro/documente/working_papers/ WP_29_website_.pdf [06.06.2017]
<https://biblioteca.regieline.ro/referate/drept/calea-spre-uniunea-europeana> [08.06.2017]
<http://bloguniuneauropeana.blogspot.ro/2007/09/ideea-unitatii-europene.html> [06.06.2017]
<https://books.google.ro/books?id=MxlqVedWBQoC&pg=PA9&lpg=PA9&dq=%22Oszk%C3%A1r+Elem%C3%A9r%22&source=bl&ots=2aw1OumGxO&sig=TTzCkKeXuo5ddkf2weguWO1N->

[iE&hl=ro&sa=X&ved=0ahUKEwJS-rTf-9bUAhWLalAKHU6yC1wQ6AEIPzAE#v=onepage&q=%22Oszk%C3%A1r%20Elem%C3%A9r%22&f=fa](#) [07.06.2017]
<https://www.britannica.com/biography/Friedrich-Naumann> [05.06.2017]
<https://cersipamantromanesc.wordpress.com/2015/08/29/genocidul-popoarelor-europene-paneuropa-si-sinuciderea-etnica-planul-kalergi/> [05.06.2017]
<https://cersipamantromanesc.wordpress.com/tag/contele-kallergi/> [06.06.2017]
<http://www.ceupress.com/books/html/ATwentiethCenturyProphet.htm> [09.06.2017]
<http://www.contributors.ro/cultura/intalnire-online-cu-istoricul-lucian-boia-despre-controversele-privind-primului-razboi-mondial/> [07.06.2017]

<http://www.creeaza.com/didactica/carti/Lucian-boia-Occidentul-o-inter872.php> [05.06.2017]
<http://cse.uaic.ro/fisiere/Documentare/Suporturi curs/I Integrare Economica Europeana.pdf> [09.06.2017]
<http://www.descopera.ro/cultura/9594352-carol-cel-mare-regele-care-a-faurit-franta> [07.06.2017]
<http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A8405/pdf> [06.06.2017]
<http://docslide.net/documents/evolutia-ideii-unitatii-europeneconspectemd.html> [06.06.2017]
<http://docslide.net/documents/ideea-europeana-568fc3c769aba.html> [05.06.2017]
<http://docslide.net/documents/manual-idintegrare.html> [06.06.2017]
<http://documents.tips/documents/formarea-comunitatilor-europene.html> [06.06.2017]
<http://documents.tips/documents/ideea-europeana.html> [07.06.2017]
<http://documents.tips/documents/stefanescu-ideea-europeana.html> [08.06.2017]
<http://dsftrom.s3.eu-central-1.amazonaws.com/eb5c11a313636f7b313d9f52ff8b1ae4.pdf> [07.06.2017]
<http://www.edrc.ro/docs/docs/maghiarii2/introd001-094.pdf> [07.06.2017]
<https://es.scribd.com/document/227034825/Istoria-Uniunii-Europene> [06.06.2017]
:
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0669&rid=1> [07.06.2017]
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM:l14536> [08.06.2017]
<https://fr.scribd.com/document/334805327/tema-4-docx> [06.06.2017]

ORGANIZAREA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ A VĂII BÂRGĂULUI ÎN SECOLELE XVIII-XX

prof. Florina-Liliana CODOREAN

Școala Gimnazială „Ștefan cel Mare”, Bistrița

Țara Bârgaielor, așa cum mai este denumită această zonă de către unii cercetători, reprezintă mai mult decât valea Bârgăului ca atare, ea cuprinde la origine, vechi așezări montane sau corespunzătoare altor bazine hidrografice, incluse în vechea plasă Bârgău amplasate ca o salbă de-a lungul vechiului Drum Împărătesc dar cu multe răsfirări pe văi, dealuri și munți.

Valea Bârgăului, este o veche vatră de spiritualitate românească. Această zonă a făcut parte din fostul Regiment II de graniță românesc de la Năsăud alături de văile Rodei, Șieului, Someșului și Mureșului, în total 44 de localități. Dintre aceste, 8 aparțin Văii Bârgăului, împărțite în 2 companii, și anume: compania a III-a care includea Prundu Bârgăului, Tiha Bârgăului, Mureșeni Bârgăului și Bistrița Bârgăului; compania a IV-a cuprinzând Josenii Bârgăului, Susenii Bârgăului, Rusu Bârgăului și Mijlocenii Bârgăului. Companiile aparțineau Regimentului 17 Grăniceri Români, Batalionul 2.

Evoluția teritorial-administrativă a Transilvaniei în perioada modernă a dus la mutații succesive, ținând cont de particularitățile istorice ale provinciei, care au afectat și Valea Bârgăului

Pentru teritoriul actualului județ Bistrița-Năsăud, s-au întrepătruns zone de locuire și spiritualitate ale sașilor, maghiarilor și românilor. De aceea și structurarea administrativ-teritorială, a fost influențată de acestea. Vor rezulta astfel, forme specifice de organizare caracteristice populațiilor de aici: districtul sau administrația militară (în timpul graniței militare), pentru populația românească și districtul pentru populația săsească.

Organizarea administrativă a Principatului Transilvaniei sub stăpânire habsburgică s-a realizat prin Diploma Leopoldină din anul 1691 potrivit căreia ținuturile care alcătuiesc apoi județul Bistrița-Năsăud erau grupate în 5 comitate iar cele două localități de pe Valea Bârgăului, Josenii Bârgăului (Purgo Borgo) și Rusu Bârgăului (Roszi Borgoului) făceau parte din comitatul Solnocul Dinăuntru alături de alte 63 de localități.

O dată cu militarizarea zonei, în anul 1783-1874, din cele 2 comune existente anterior – Bârgăul de Sus și Bârgăul de Jos - s-au format 8 comune: Prundu-Bârgăului (Borgo-Prund), Bistrița-Bârgăului (Borgo-Bistrița), Josenii-Bârgăului (Borgo-Joseni), Susenii-Bârgăului (Borgo-Suseni), Rusu-Bârgăului (Borgo-Rus), Mijlocenii-Bârgăului (Borgo-Mijloceni), Tiha-Bârgăului (Borgo-Tiha) și Mureșenii-Bârgăului (Borgo-Mureșeni), ultima constituită de oficialitățile militare grănicerești în anul 1808, prin desprinderea unei părți a comunității și proprietăților din localitatea Tiha Bârgăului. În anul 1851 au fost desființate regimentele românești de graniță, foștii grăniceri primind în continuare dreptul de a folosi „munții recâștigați” drept recunoștință pentru serviciile aduse Imperiului.

Noua organizare administrativă a Marelui Principat al Transilvaniei din 1854, crește numărul districtelor, numite acum prefecturi, de la 5 la 10, astfel Prefectura Bistriței cu 178.344 de suflete cuprindea 235 localități grupate în 10 preturi de plasă iar cele 8 comune din Valea Bârgăului, cu o populație de 8.102 locuitori, erau incluse în **pretura Prundu-Bârgăului** cu reședința în Prundu-Bârgăului.

Prin Patenta imperială din 12 martie 1861 s-a dispus organizarea comunelor grănicerești din fostul regiment de graniță românesc năsăudean într-un district autonom, Districtul Năsăudului, după modelul Districtului Făgărașului. Districtul Autonom Românesc al Năsăudului cuprindea 43 de comune, grupate în 6 cercuri (cu 4 opiduri): Năsăud, Zagra, Sângeorz, Rodna, Monor și **Prundu Bârgăului** cu reședința în opidul Prundu-Bârgăului cuprinzând comunele: **Tihuța, Tiha Bârgăului,**

Mureșenii Bârgăului, Susenii Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului, Bistrița Bârgăului, Rusu Bârgăului și Josenii Bârgăului.

În ceea ce privește administrația în timpul dualismului austro-ungar, în anii 1869-1870 și 1876 s-au pus în aplicare, în Transilvania, o serie de măsuri de reformă administrativă, cu care se încheia integrarea administrativă a Transilvaniei în structurile regatului ungar. S-au desființat vechile autonomii teritorial-administrative ale secuilor și sașilor, precum și teritoriile grănicerești. Astfel, vechile comitate, districte și scaune au fost înlocuite cu noile comitate, organizate unitar, având ca subdiviziune plășile. Comitatul era condus de un comite suprem (prefect, fișpan), numit de stat, și de un vicecomite (subprefect, viceșpan).

O stabilizare pe baze moderne, și în același timp, o unificare administrativă se va realiza prin: Legea XIII din anul 1870, de la 1 august, care va crea instituțiile de organizare: comitetul municipal și comunele grupate în două categorii: mici și mari.

În baza LEGII XXXIII din 1876 a luat naștere Comitatul unit Bistrița-Năsăud. Desăvârșirea organizării municipale se va face prin LEGEA XXI din 1886.

Comitatul Bistrița-Năsăud cuprindea:

- fostul District al Bistriței
- fostul District autonom românesc al Năsăudului, cuprinzând și localitățile de pe Valea Bârgăului;
- partea estică a fostului Comitat Dobâca;
- partea estică a fostului Comitat Solnocul Interior.

În anul 1876, la înființare, Comitatul Bistrița-Năsăud a fost împărțit în 6 cercuri:

- Cercul Năsăud cu reședința în opidul Năsăud;
- Cercul Rodna cu reședința în opidul Rodna;
- Cercul Beșineu (Vișoara) cu reședința în orașul Bistrița;
- Cercul Iad (Livezile) cu reședința în orașul Bistrița;
- **Cercul Prundu – Bârgăului** cu reședința în localitatea Prundu-Bârgăului;
- Cercul Șieul Mare cu reședința în Buduș.

La 11 septembrie 1877 au fost organizate 5 cercuri. S-a desființat **cercul Prundu – Bârgăului** iar satele sale, care până acum făceau parte din aceleași unități administrative, au fost alipite la cercurile **Rodna, Năsăud și Iad (Livezile)**. De acum Cercul **Iad (Livezile)**, cu reședința în Bistrița, va cuprinde 20 de localități satești cu o populație de 19.369 locuitori, așa cum reiese din documentele studiate la Arhivele Naționale, filiala Bistrița-Năsăud. Cele opt comune din Valea Bârgăului erau nemulțumite însă de faptul că s-a desființat cercul Prundu-Bârgăului și au trimis o cerere în care cereau ca reședința cercului **Iaad**, din care făceau acum parte, să nu fie la **Iaad (Livezile)** ci la Prundu – Bârgăului.

În ședința comitatului Bistrița-Năsăud din data de 27 septembrie 1882 s-a hotărât ca toate celelalte 14 comune din cercul **Iaad** să fie întrebate și abia apoi să fie luată o decizie în această privință. La data de 12 aprilie 1883, reprezentanții celor 14 comune din cercul Iaad, au propus ca reședința cercului să rămână tot la Iaad, deoarece localitatea se afla mai în centru. Potrivit hotărârii comitatului Bistrița-Năsăud, centrul a rămas la Iaad mai ales că Înalțul ministru regesc al Ungariei a înștiințat că se va realiza o nouă împărțire politico-administrativă.

Organizarea definitivă a municipiilor se va stabili prin Legea XXI din 1886, când comitatul Bistrița-Năsăud a fost declarat municipiu.

În anul 1888 comitatul a fost împărțit în 4 cercuri:

1. Cercul Beșineu (Vișoara) cu sediul la Bistrița, având 33 de comune.
2. Cercul **Iad (Livezile)** cu sediul la Bistrița, având 28 de comune: Aldorf, Blăjenii de Jos, Blăjenii de Sus, **Borgo-Prund, Borgo-Rus, Borgo-Joseni, Borgo-Mijloceni, Borgo-Susenii, Borgo-Bistrița,**

Borgo-Tiha, Borgo-Mureșeni, Budacul Românesc, Caila, Cepari, Cușma, Dorolea, Dumitra, Dumitrița, Ghinda, Iad, Jelna, Orheiul-Bistriței, Pietriș, Pintic, Ragla, Satu-Nou, Sigmir, Târbuiu.

3. Cercul Năsăud cu sediul în Năsăud, având 23 de comune.

4. Cercul Rodna, cu sediul la Rodna, având 13 comune.

Această împărțire a rămas în vigoare până la unirea Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918.

Organizarea administrativă în primii ani după Marea Unire (1919-1925) a fost făcută de către Consiliul Dirigent al Transilvaniei de la Sibiu prin DECRETUL Nr. II (referitor la funcționarea provizorie a serviciilor publice) și DECRETUL Nr. IV (referitor la modificarea denumirilor unor localități) care mențin organizarea administrativă anterioară, schimbând unele denumiri: comitatul devine județ; cercul devine plasă; comitele suprem devine prefect; notarul devine secretar. Astfel, **județul Bistrița-Năsăud** avea **4 plase**: Beșineu, **Iad**, Năsăud și Rodna, cele 8 localități de pe Valea Bârgăului erau incluse, alături de alte 20 de comune, în **plasa Iad**, cu sediul în Bistrița. Atunci, fiecare localitate a devenit comună politică, având la conducere un primar.

Legea pentru unificarea administrativă a României din 14 iunie 1925, aplicată începând cu 1926, aduce modificări importante: în locul denumirii **Bistrița-Năsăud**, județul devine **Năsăud**; se declară 2 comune urbane, BISTRITĂ și NĂSĂUD; județul Năsăud mai are 110 comune rurale, grupate în **6 plase**:

1. Plasa Bârgăului, cu reședința în Prundu-Bârgăului, având 18 comune, între care și cele 8 de pe Valea Bârgăului;

2. Plasa Lechința, cu reședința în Lechința, având 30 de comune;

3. Plasa Năsăud, cu reședința în Năsăud, având 15 localități;

4. Plasa Sângeorz-Băi, cu reședința în Rodna, având 11 comune;

5. Plasa Șieu, cu reședința la Șieu, având 23 de comune;

6. Plasa Mocod, cu reședința în Mocod, având 14 comune.

Comunele își administrau interesele prin consilii, capul administrației locale era primarul, ajutat de delegația permanentă comunală, notar și casier.

Prin DECRETUL REGAL Nr. 2465 din 25 septembrie 1925 este completată *Legea pentru unificarea administrativă a României*, sunt modificate denumirile unui număr mare de localități, între care și 44 din Județul Năsăud. Astfel că și denumirile comunelor de pe Valea Bârgăului suferă modificări după cum urmează:

Nr. crt.	Denumirea veche	Denumirea nouă
1	Borgo-Bistrița	Bistrița Bârgăului
2	Borgo-Joseni	Josenii Bârgăului
3	Borgo-Mijloceni	Mijlocenii Bârgăului
4	Borgo-Mureșeni	Mureșenii Bârgăului
5	Borgo-Prund	Prundu Bârgăului
6	Borgo-Rus	Rusu Bârgăului
7	Borgo-Suseni	Susenii Bârgăului
8	Borgo-Tiha	Tiha Bârgăului

O lege pentru organizarea administrației locale este dată în anul 1929, care definea autonomia locală în materie administrativă și care stabilea condițiile existenței unei comune cu minim 10.000 de locuitori. Aceste reglementări afectează localitățile de pe Valea Bârgăului.

În anul 1938 apare ținutul iar județul Năsăud a fost încadrat în Ținutul Someș, inclusiv cele 8 localități bârgăuane. Ținutul primește un rol decizional deplin, conducătorul acestuia fiind rezidentul regal cu dreptul de a decide în orice probleme, în numele și cu acordul regelui.

Prin Dictatul de la Viena din 1940, județul Năsăud, alături de alte 10 județe din Nord-Vestul Transilvaniei, sunt cedate Ungariei Hortyste, în perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Acum se revine la comitate, fapt care a durat până în 1945, când prin Ordonanța prefectului acel comitat a fost înlocuit din nou cu județul Năsăud. Județul Năsăud avea în componență două comune urbane, Bistrița și Năsăud, patru plase, 110 comune rurale și 43 notariale, între care și cele de pe Valea Bârgăului.

În perioada comunistă, au avut loc mai multe reorganizări administrativ-teritoriale. În anul 1948, județul Năsăud e reorganizat în 121 de comune rurale, subordonate celor 5 plase: plasa Centrală (Bistrița), plasa Lechința, plasa Năsăud și **plasa Bârgău** unde erau incluse cele 8 comune bârgăuane. Din 1950, apare modelul administrativ sovietic care a însemnat raionarea țării. Urmare a acestui context, s-au înființat 28 de regiuni printre care și regiunea Rodna care avea în componență 4 raioane: Bistrița, Beclean, Năsăud respectiv Vișeu și orașul Bistrița ca oraș de subordonare regională. **Raionul Bistrița** cuprindea majoritatea localităților din fostele plase: Centrală și Bârgău, și anume 22 de localități între care și cele de pe valea Bârgăului: Bistrița Bârgăului, Josenii-Bârgăului, Mureșenii-Bârgăului, Prundu Bârgăului și Tiha Bârgăului. În 1952 are loc o nouă reorganizare astfel că din cele 28 de regiuni existente rămân 18 fiind desființată regiunea Rodna, iar raioanele Beclean, Bistrița și Năsăud trec la regiunea Cluj. Raionul Bistrița era condus de Sfatul Popular, sarcinile și alegerea deputaților pentru acest organ al puterii de stat fiind reglementată prin lege. Sfatul Popular și-a încetat activitate în anul 1968, în urma intrării în vigoare a Legii Nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România și a Legii Nr. 57/1968 de reorganizare și funcționare a Consiliilor Populare.

Reîntoarcerea la formele tradiționale românești de organizare administrativă a avut loc prin Legea 2/1968 care împărțea România în 39 de județe, care cuprind orașe, comune și sate. În acest moment se conturează actualul județ Bistrița-Năsăud, prin preluarea localităților din raioanele Bistrița, Năsăud, Dej, Sărmaș și Reghin.

Revoluția din 1989 a influențat evoluția administrativ-teritorială la nivelul întregii țări prin mai multe acte normative (decrete, legi) în 1990, 1991, 2001.

Actualmente, localitățile situate pe Valea Bârgăului, fac parte din județul Bistrița-Năsăud și sunt organizate din punct de vedere administrativ-teritorial în patru comune, ce se află situate de-a lungul vechiului Drum Împărătesc de acces între cele două zone, Transilvania și Moldova. Organizarea administrativ-teritorială, viața economică dar și cea militară a acestor sate a fost influențată decisiv de această amplasarea geografică. Cele patru comune sunt: **Tiha Bârgăului** cu 5 sate: Tiha Bârgăului, reședința de comună, Ciosa, Mureșenii Bârgăului, Piatra Fântânele și Tureac; **Prundu Bârgăului** cu satele Prundu Bârgăului, reședința comunei, și Susenii Bârgăului; **Bistrița Bârgăului** cu 2 sate: Bistrița Bârgăului, reședința comunei, și Colibița; **Josenii Bârgăului**, cea mai apropiată de Bistrița, cu 4 sate în componență: Josenii Bârgăului, reședința comunei, apoi satele Strâmba, Mijlocenii Bârgăului și Rusu Bârgăului.

Bibliografie

1. Arhivele Naționale, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, *fond Oficiul parohial ortodox Bistrița-Bârgăului, Reg. „Istoria comunei Borgo-Bistrița” de popa Vasile Pavel, f. 4.*
2. Arhivele Naționale, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, *fond Prefectura Județului Năsăud 1925; Adrian Onofreiu – prefață, p.1*
3. Arhivele Naționale, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, *fond Prefectura Județului Năsăud (1877-1949), Registru cu protocoale de ședință ale adunării generale a comitatului unit Bistrița – Năsăud (limbile germană și română) – 1882, fila 180*

-
4. Arhivele Naționale, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, fond *Prefectura Județului Năsăud (1877-1949), Registru cu protocoale de ședință ale adunării generale a comitatului unit Bistrița – Năsăud (limbile germană și română) – 1883*, fila 267.
 5. Arhivele Naționale, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, fond *Sfatul popular al raionului Bistrița - Prefață*, pag. 1-4.
 6. Buta, Mircea Gelu; Onofreiu, Adrian, 2010, *Bistrița-Bârgăului. Contribuții documentare*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, p. 23-30
 7. Sigmirean, Ioan; Nicoară, Vasile, 2005, *Istoria județului Bistrița-Năsăud*, Bistrița, Editura „Nova Didactica”, Casa Corpului Didactic Bistrița-Năsăud, pp. 58-60.
 8. Sigmirean, Ioan; Onofreiu, Adrian, 2001, *Istoria județului Bistrița-Năsăud în documente și texte*, Bistrița, Editura Răsunsetul, pp. 88-101.
 9. Vrăsmaș, Niculae, *Cadrul natural al Țării Bârgaielor*, Anuarul Bârgăuan, 2011, anul 1, nr.1, p.15-17.
 10. Wachsmann-Hogiu, Titus, 2003, *Mic ghid prin Țara Bârgăului*, Bistrița, Ed.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL ROMÂNESC ÎN PERIOADA DUALISMULUI AUSTRO-UNGAR

prof. Alina-Silvia LUCA
Școala Gimnazială Avram Iancu Bistrița

Învățământul este domeniul cel mai năpăstuit în Transilvania în epoca dualistă. Statul nu înființează școli cu limba de predare a naționalităților, din care motiv, școlile care funcționează, puține la număr și cu viață efemeră sunt întreținute din fonduri proprii și depind de Biserica ortodoxă sau greco-catolică. Există mai multe școli elementare românești răspândite în Transilvania toată, dar ele sunt primele victime ale politicii de asuprire națională și își leagă activitatea de posibilitățile comunității umane respective și de "bunăvoința" autorităților. Prin legea austriacă din 16 septembrie 1849 "Entwurf zin Organisathion der Gymnasion und Realschulen in Osterreich"¹⁾, comunitățile naționale au dreptul de a înființa gimnaziile de patru clase inferioare și opt clase superioare în limba maternă. În virtutea acestor legi vor apare gimnaziile la Brașov -1850, Năsăud - 1863, Brad - 1869, o școală comercială și una reală la Brașov tot în 1869. Legislația și presiunea guvernelor maghiare stânenesc mult activitatea pedagogică și didactică în școlile transilvănene. În Transilvania învățământul românesc este lăsat pe seama școlilor confesionale, și ele lovite de legislația maghiară; în 1914 erau 2175 în toată provincia din 2750 în 1880; neștiutorii de carte români erau 69% cel mai ridicat procent din tot imperiul. De aceea P.N.R. în programul său de revendicări impune și cereri privind folosirea limbii materne în învățământ. În 1879 legea Trefort impune predarea limbii maghiare în școlile elementare; legea din 1883 impune predarea limbii maghiare în învățământul mediu; legea din 1891 care cerea folosirea limbii maghiare în grădinițele nemaghiare, iar în 1907 legea dură de maghiarizare a învățământului (numită și Apponyi) impune o nouă salarizare a învățătorilor, legată de acțiunea de maghiarizare efectuată de cadrele didactice și în urma controalelor efectuate de stat. Iată școala ca instituție implicată direct în procesul silit de maghiarizare, ea însăși victimă a acestei politici. De aici decurge rolul său de organizator și conducător al acțiunilor de rezistență în fața deznăționalizării, de transformare a sa în centre revoluționare de pregătire a autorilor marilor fapte din Decembrie 1918.

Prin studiul limbii române, istoriei, literaturii naționale, geografiei, tinerii sunt integrați în modul de simțire a întregii națiuni române. Programele școlare, documente oficiale ale învățământului, cuprind în acel timp puține cunoștințe științifice și culturale despre români. Dar pregătirea multilaterală și patriotică a cadrelor didactice valorifică orice moment și informație în lansarea românismului. În cadrul lecțiilor despre Imperiul austriac sunt predate noțiuni multiple despre români și trezite sentimente naționale.

Manualele sunt puține, deficitare calitativ. Din nou intervin cadrele didactice, care, cu tenacitate și curaj, trecând peste lipsa de fonduri și legile absurde ale statului încep redactarea de manuale cu scopul formării unui volum de cunoștințe științifice, dar și formarea unei limbi literare corecte și unitare. Se simte astfel, tendința tot mai pronunțată de a da școlii o orientare și organizare corespunzătoare specificului național și nevoilor poporului, de a deveni factor de unificare a românilor. Și pe bună dreptate se afirma în istoriografia actuală că școala românească din Transilvania în anii dualismului a fost un factor important care a ridicat conștiința națională a maselor românești. Angajate în lupta pentru menținerea ființei naționale, ea a devenit un mijloc de realizare a unității românești. Deși supusă ofensei Imperiului austro-ungar, prin activitatea cadrelor didactice ea a rămas legată de popor. În cadrul său se realizează climatul afectiv dominat de ideea unirii românilor, climat în care se formează generația Unirii din Decembrie 1918. În acest an, când problemele politice trebuiau rezolvate odată pentru totdeauna, profesorii și învățătorii din Transilvania se înscriu în primele rânduri în lupta

de pregătire a actului Unirii și participă direct la împlinirea lui. În rândul acestor patrioți dascăli se numără și cadrele didactice din Brașov.

Brașovul, prin așezarea sa la granița unui imperiu anacronic, dar centrul geografic al etniei românești, reprezintă un oraș cultural de tradiție: este doar de amintit prima școală românească din Șcheii Brașovului, încă din secolul al XIV-lea, apoi tiparnița lui Coresi cu primele cărți în limba română în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, primul ziar românesc din Transilvania prin "Gazeta de Transilvania" și suplimentul "Foaie pentru minte, inimă și literatură" 1838 a lui George Barițiu și exemplele ajung la primul gimnaziu românesc din 1850 care mai târziu va primi numele lui Andrei Șaguna. Tot la Brașov se concentrează personalitățile culturale ale vremii, transformându-l în focar de iradiere a literaturii, artei, științei spre toate ținuturile românești. În același spirit, Brașovul s-a bucurat de existența celor mai vestite școli românești din Transilvania și a celor mai cunoscuți dascăli. Cercetând anuarele școlilor de la mijlocul secolului al XIX-lea și anuarul jubiliar, aflăm că la Brașov sistemul școlilor era bine pus la punct. Există școala primară capitala de băieți de 4 clase, școala primară capitala de fete 5 clase, gimnaziul greco-ortodox românesc. În 1850, școala reală greco-ortodoxă românească în 1869, școala comercială greco-ortodoxă românească în 1869.

Toate au o conducere unică, directorul gimnaziului fiind directorul tuturor și împreună pornind "Școalele centrale române greco-ortodoxe din Brașov", țin de Mitropolia ortodoxă greco-românească. Acestea sunt prezentate într-o culoare caldă, cu un ton dulce și un sentiment înalt de mândrie de Nicolae Iorga:

"O tăbliță în trei limbi, dă liniei de clădiri din față numele de "șira lui Șaguna", [...] acela care a sfătuit și ajutat în tot chipul, care a binecuvântat școala cea mare a românilor din Brașov, gimnaziul, glorios astăzi prin numărul și însemnătatea acelor care au căpătat învățătură și creștere în odăile spațioase cu ferești mici ale trainiceii zidiri în vechi stil gospodăresc. Din fațada puternică, dar fără pretenții, din toată alcătuirea acestei zidiri se desface un spirit de frăție patriarhală, de bună muncă smerită, care rămân însușirile de căpetenie ale acestei școli neîntrecute în felul său.

O școală "normală" sau primară, o școală reală sînt adăpostite în aceeași clădire a gimnaziului. Mai în lături, pe străduța din stînga, cu podețe de lemn supt care gîlgîie apa, o școală comercială, de întemeiere mai nouă. O școală de gospodărie pentru fete se află în cealaltă parte, pe strada din dreapta, care urcă destul de răpede spre dînsa.

Odată, în acest sălaș al școlilor, unde se vede la dreapta movila pe care-și uscau și-și usucă și astăzi postavurile de casă femeile din Brașov, în această creștătură de vale, unde o fulgerătură de apă se pierde supt ruine în dosul caselor noi, era capătul de sus al cetății sașilor. Veneau către munte, locuri goale, maidane fără locuitori. Spitalul cu fațada foarte păcatoasă și atîtea altele s-au făcut numai tîrziu, în vremea noastră. Din vechime, abia sus în umbra muntelui, sub Tîmpa, se răsărau între pometuri căsuțele Șcheilor, cu crucea răsăriteană în frunte și marile porți de lemn săpate după frumoasa noastră datină țărănească. [...]"

NOTE BIBLIOGRAFICE

1. Șerban Polverejan, Contribuții statistice privind Școlile românești din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în "Cumidava", nr.2, Brașov, 1965, p.165;
2. Lucian Boia, Op.cit., p.1878 și Anuarul Școlii comerciale superioare greco-orientale române din Brașov pe anul XXIX al existenței sale; an școlar 1897/1898 de Arsenie Vlaicu, Brașov, 1898, p.2;
3. Șerban Polverejan, Op.cit., p.163;
4. Vasile Popeang, Școala comercială din Transilvania în perioada 1867-1918 și lupta sa pentru Unire, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974, p.88-89;
5. Lucian Boia, Op.cit., p.1977 și Vasile Popeang - Op.cit., p.191;

-
6. Anuarul Școlii comerciale superioare greco-orientale române din Brașov pe anul XIX-L, Brașov, 1898-1919; Anuarul LI al Gimnaziului greco-ortodox român din Brașov ,1914-1915, Brașov, 1915; Anuarul jubiliar 1924-1925 , Brașov, 1925;
7. Nicolae Iorga, Pagini alese din însemnările de călătorie prin Ardeal și Banat, vol.I, Editura Minerva, București, 1977,p.17-18 .

ARBITRAJUL DE LA VIENA (30 AUGUST 1940) ȘI AMPUTAREA TRANSILVANIEI – PERSPECTIVE POLITICO - DIPLOMATICE

prof. Patrick MĂGHERUȘAN

Colegiul Național „Andrei Mureșanu”, Școala Gimnazială Livezile

Procesul disoluției „României Mari” din vara anului 1940 a intrat în faza sa inițială odată cu anexarea provinciilor Basarabia și Bucovina de Nord de către Uniunea Sovietică, în conformitate cu cele două ultimatumuri enunțate în 26-28 iunie 1940. Aceste evenimente dramatice, influențate și potențate nu doar de noul context internațional, cât și de poziția ambiguă de stat tampon în care România a gravitat în jurul celor doi poli de presiune geopolitică (Germania nazistă și U.R.S.S.), au determinat, într-o oarecare măsură, modificarea establishment-ului politic de la București.

În concordanță cu schimbarea de perspectivă diplomatică de după 28 mai 1940, cercurile decizionale românești au transpus în practică această modificare a cursului politicii externe de-abia după periclitarea integrității teritoriale generată de pierderea celor două provincii românești. Consolidarea relațiilor politico-militare și diplomatice cu cel de-al Treilea Reich reprezenta noua constantă diplomatică și de securitate națională a statului român, ca barieră împotriva revizionismului agresiv al Ungariei și al expansionismului sovietic regional.

Luna iulie a anului 1940 debutează cu schimbarea oficială a perspectivei diplomatice a statului român, în conformitate cu orientarea spre *axa Roma-Berlin*. La 2 iulie 1940, într-un comunicat oficial al Consiliului de Miniștri din capitala României, emis în prezența ministrului plenipotențiar german, se anunță renunțarea la garanțiile anglo-franceze din 13 aprilie 1939, devenite inoperante în noul context geopolitic și totodată, dezvoltarea unei colaborări mai strânse cu Germania nazistă. O zi mai târziu, regele Carol al II-lea, prin intermediul reprezentantului diplomatic nazist din București, Wilhelm Fabricius, se adresează Führerului cu privire la receptivitatea cercurilor conducătoare de la Berlin de a trimite o misiune militară germană în România și solicitarea protecției germane asupra frontierelor statului român. Însă, promptitudinea răspunsului lui Hitler nu întârzie să apară: acesta condiționează dezvoltarea relațiilor româno-germane și acceptarea solicitărilor regelui de inițierea negocierilor cu vecinii revizionști în problema diferendelor teritoriale existente (*Transilvania și Cadrilaterul*). Aceste solicitări ale regelui Carol al II-lea sunt create în baza presiunilor la care este supusă România la frontiera cu Ungaria horthystă. De menționat faptul că odată cu anexarea Basarabiei și a nordului Bucovinei, Uniunea Sovietică va sprijini revendicările maghiare asupra teritoriului Transilvaniei, chestiune reflectată în discuțiile lui Molotov cu reprezentanții diplomați ai Germaniei și Italiei la Moscova, von Schulenburg și Rosso. Cercurile conducătoare de la Budapesta erau influențate de urgentarea realizării aspirațiilor lor legitime asupra soluționării revendicărilor teritoriale cu privire la Transilvania, aspirații realizabile exclusiv cu ajutorul Axei.

În ciuda declarațiilor venite dinspre Berlin, regele Carol al II-lea este decis, în spiritul adâncirii apropierei de Reich, să producă o nouă modificare guvernamentală. La data de 4 iulie 1940, întreg cabinetul este remaniat. Vechiul guvern Tătărescu este înlocuit de un guvern de orientare germanofilă prezidat de industriașul Ion Gigurtu, avându-l în fruntea Ministerului de Externe pe Mihail Manoilescu, personalitate marcantă în mediile economice, cunoscut și beneficiar al unui capital de simpatie pentru orientarea sa filogermană și filoitaliană. Orientarea politico-diplomatică spre Axă este consolidată de retragerea României din Societatea Națiunilor în 11 iulie 1940, care și-a dovedit din plin ineficiența și incapacitatea de a asigura securitatea colectivă pe continentul european. Conform declarației ministrului de externe, Mihail Manoilescu, îndepărtarea de Liga Națiunilor era un pas concret spre „legături de colaborare amicale de neprețuită valoare”.

Toate tentativele regelui Carol al II-lea de a realiza o oficială apropiere de cel de-al Treilea

Reich și dorința unor garanții viabile de securitate din partea Berlinului nu s-au putut îndeplini. Noua formulă guvernamentală în frunte cu Ion Gigurtu, deși a fost receptată pozitiv de către leadership-ul de la Berlin, a fost lipsită de entuziasm. Politica de tergiversare a României în problema rectificărilor teritoriale cu vecinii revizionisti a constituit cel mai probabil cheia atitudinii rezervate a Germaniei naziste față de o colaborare mai strânsă. Conducerea Reichului nu este pe deplin convinsă de onestitatea intențiilor Bucureștiului, toate aceste demersuri diplomatice întreprinse de cercurile decizionale românești axându-se doar pe captarea bunăvoinței naziștilor. Se explică astfel faptul că Hitler, în răspunsul său la scrisoarea regelui Carol din 2 iulie 1940, a condiționat orice aprofundare a colaborării politico-militare cu România de normalizarea relațiilor cu Ungaria și Bulgaria. Din acest moment, Bucureștiul este pe deplin convins că ajutorul german este posibil doar în situația în care România va satisface pretențiile teritoriale ale celor doi actori revizionisti. Din acest punct de vedere, răspunsul regelui Carol al II-lea din 6 iulie 1940, la mesajul lui Adolf Hitler din ziua de 3 iulie, este evident. Regele este conștient de necesitatea inițierii tratativelor cu Sofia și Budapesta pentru a se putea soluționa aceste diferende teritoriale, având la bază principiul etnic și cel al schimbului de populație. Schimburile de telegrame și note diplomatice din acea perioadă l-au determinat pe regele Carol al II-lea să dea curs necesității satisfacerii concesiilor teritoriale ale Ungariei și Bulgariei, în ciuda faptului că exista intenția de a amâna aceste inițiative diplomatice până la viitoarea conferință de pace. Însă, regele este nevoit să accepte solicitările liderului nazist, influențat mai ales de oamenii politici de la București dar și de telegrama emisă de legația română din Berlin.

Turneul diplomatic efectuat de Ion Gigurtu și Mihail Manoilescu în Germania și Italia în perioada 26-27 iulie 1940 debutează cu vizita acestora la Salzburg, la castelul lui Ribbentrop de la *Fuschl*. În cadrul primei întâlniri, cu ministrul de externe al Reichului, cei doi oameni politici români au fost martorii unui adevărat rechizitoriu al ministrului de externe la adresa diplomației românești din ultimii ani. Acesta apelează la diverse subterfugii protocolare, insistând obsesiv asupra reparării, prin tactica revizionismului, a „nedreptăților” Trianonului și Neuilly-ului, manifestând rezerve cu privire la imaginea statului român în cercurile decizionale germane. Atacă politica externă a României, încălcând orice normă de etică și etichetă diplomatică, în special „politica lui Titulescu și a succesorilor lui”. Acesta nu uită să reitereze incidentul capturării documentelor militare și diplomatice secrete din timpul invaziei asupra Franței de către Wehrmacht, care „furnizează o serie de informații neplăcute despre atitudinea României, care vreme îndelungată a promovat o politică care, chiar dacă nu poate fi calificată ca fiind antigermană, a fost în mod evident pro-britanică”. În încheierea acestui expozeu cinic, Ribbentrop subliniază faptul că este necesar să se inițieze tratative cu Bulgaria și Ungaria, „Soluționarea - arăta el – trebuie să se înfăptuiască cât mai repede posibil”, condiționând orice dezvoltare a relațiilor bilaterale, de îndeplinirea acestei cereri.

După întâlnirea de la Fuschl, cei doi politicieni români sunt așteptați de către liderul nazist, Adolf Hitler la Berchtesgaden. În timpul acestei vizite, aceștia vor preda personal lui Hitler mesajul de răspuns al regelui Carol al II-lea. Promovând același punct de vedere românesc, guvernul de la București este de acord cu inițierea tratativelor cu Sofia și Budapesta. Gigurtu și Manoilescu vor accentua, în numele leadership-ului de la București, fundamentul negocierilor bazat pe principiul etnic și al schimbului de populație, de la care „România nu se poate îndepărta nicio clipă”. În rezumatul convorbirilor de la Berghof cu Hitler, liderul nazist ar fi declarat în timpul conversației că maghiarii au dreptul la o anumită rectificare teritorială, ce poate fi eficientizată de principiul schimbului de populație. Cei doi reprezentanți ai guvernului de la București sunt chestionați cu privire la mărimea suprafeței ce urma a fi cedată Ungariei horthyste, pentru etnicii maghiari, suprafață teritorială pe care statul român va trebui să o transfere Budapestei. Manoilescu și Gigurtu, conform stenogramei ședinței, vor indica faptul că exista disponibilitatea cedării unui teritoriu de aproximativ 1400 km², considerată insuficientă de ministrul de externe german, deoarece Ungaria revendica jumătate din teritoriul pierdut la

Conferința de pace din 1919. Probabil cel mai important moment al discuției care va naște diferite polemici în mediul istoriografic este sondarea cercurilor conducătoare ale Reichului, de către delegația română, cu privire la posibilitatea unei medieri arbitrare a Germaniei, în cazul în care negocierile cu bulgarii și maghiarii vor eșua, însă partea nazistă respinge această idee de-o manieră categorică. De menționat faptul că, în memoriile sale, Manoilescu neagă vehement existența unei cereri românești cu privire la arbitrajul Axei, deși stenograma discuției de la Berghof consemnează faptul că au existat unele schimburi de păreri în această privință.

A doua zi, în 27 iulie 1940, delegația română formată din Ion Gigurtu și Mihail Manoilescu a întreprins o vizită oficială la Roma, în prezența liderului fascist Benito Mussolini și a ministrului de externe italian, Galeazzo Ciano. Încă de la începutul convorbirilor diplomatice, Ciano reproșează într-o manieră glacială politica externă a României promovată de Nicolae Titulescu (celebra frază rostită de Titulescu la Geneva la adresa italienilor după conflictul din Ethiopia „alungați sălbaticii”). Ministrul de externe al Italiei fasciste a adoptat în cadrul întregii discuții liniile identice ale expozeului liderilor din Germania, chiar dacă delegația română a venit însoțită de un voluminos material documentar aflat în slujba promovării propriului punct de vedere. Reglementarea diferendelor teritoriale nu constituie o noutate în ecuația convorbirilor cu liderii de la Roma, după cum declara și ministrul român de externe, Manoilescu, liderul Mussolini „a urmat cu o fidelitate aproape servilă linia lui Hitler, neîndrăznind să gândească singur în problemă și neintervenind cu nici o soluție pe care ar fi putut-o scoate din vastele lui resurse generale”. Discuția de la Berchtesgaden este identică din acest punct de vedere cu cea avută la Roma, atât naștii, cât și italienii, solicitând în mod oficial, tratativele convenite cu Sofia și Budapesta. La întoarcerea în țară după acest turneu diplomatic, Gigurtu și Manoilescu îi vor expune regelui Carol al II-lea rezultatele oficiale ale convorbirilor avute cu reprezentanții Germaniei și Italiei. Concluzia convorbirilor efectuate la Berchtesgaden și Roma este următoarea: România este nevoită să satisfacă doleanțele teritoriale ai celor doi vecini revizionisti, plecând de la principiul schimbului de populație.

Ca o consecință a hotărârii regelui Carol al II-lea din 3 august, ministrul român la Roma, Raoul Bossy, chemat telefonic de la Roma, a primit misiunea din partea ministrului de externe M. Manoilescu (6 august) de a pleca imediat la Budapesta, pentru a comunica dorința guvernului de la București de a începe tratativele directe cu Ungaria, într-o localitate a Vechiului Regat. În timpul întrevederii din 7 august cu Teleki Pal (prim-ministrul maghiar) și Csaky Istvan (ministrul de externe), partea maghiară a evidențiat o diferență de opinie privind modalitatea procedurală, optând într-o primă etapă asupra unei rectificări teritoriale, urmate de un schimb de populație, în timp ce partea română pornea de la principiul efectuării schimbului de populație în demersul său privind omogenizarea etnică, urmat de rectificarea teritorială compensatorie. Partea maghiară a fost totuși de acord cu începerea tratativilor bilaterale într-o localitate din Vechiul Regat, (optându-se pentru Turnu-Severin), la o dată fixată de guvernul român.

Conferința de la Turnu Severin a debutat în 16 august 1940 cu prezentarea celor două poziții oficiale în modalitatea de desfășurare a tratativilor și de soluționare a diferendului teritorial existent. Încă de la bun început, se poate observa eșecul previzibil al tratativilor. În primul rând, se remarcă pozițiile diametral opuse ale părților. În prima zi a desfășurării tratativilor bilaterale, András Hóry a predat omologului său, Valer Pop, un memorandum care pleda în favoarea unui compromis teritorial, prin care statul român trebuia să cedeze aproximativ 66.000 km² din teritoriul transilvan, iar mai apoi să se efectueze schimbul de populație convenit. Replica delegației române a s-a poziționat în favoarea schimbului obligatoriu de populație cu o minimă rectificare teritorială în favoarea Ungariei. Demografic vorbind, Budapesta propunea o frontieră prin care era cedată 2/3 din Transilvania, cu o populație totală ce se ridica la aproximativ 3.900.000 de locuitori, din care doar 1.200.000 erau de etnie maghiară, care vulnerabiliza totodată statul român și prin rațiunile de ordin strategic-militar. Ungaria ar mai fi cerut în mod iremediabil, cedarea necondiționată a coridorului secuiesc, departe de frontiera

comună româno-maghiară, regiune aflată însă în partea de sud-est a Transilvaniei. Partea maghiară a urmărit încă de la bun început să demonstreze inflexibilitatea părții românești, pentru a putea impune intervenția Axei ca mediator. Prin statageme de natură politico-diplomatică, Budapesta și-a atins scopul, provocând lungi incidente de ordin procedural în cadrul ședințelor (nerespectarea uzanței diplomatice a egalei plenipotențe cu partea omoloagă, diferite întârzieri puse pe seama unor erori tehnice, pozițiile inacceptabile în cadrul negocierilor).

În cadrul celei de-a doua ședințe, din 19 august 1940, discuțiile vor intra în impas, fiecare parte fiind adepta susținerii propriului punct de vedere, enunțat anterior. Ambele părți au solicitat suspendarea ședinței, pentru consultări cu guvernele proprii și a solicita noi instrucțiuni. Tratatările vor fi reluate în ultima ședință, din ziua de 24 august 1940, însă fără să se ajungă la un rezultat concret, în principal datorită intransigenței scrupuloase a părții maghiare. Partea maghiară va solicita în mod oficial desemnarea imediată a teritoriului pe care statul român era dispus să îl cedeze, în timp ce delegația română condusă de Valer Pop solicita acordul Ungariei cu privire la acceptarea principiului etnic și al schimbului de populație.

În cele din urmă, negocierile au intrat în impas, iar lucrările tratatelor au fost suspendate, în ciuda indulgenței părții române care considera că „există perspectiva că negocierile vor fi reluate în cel mai scurt timp”. Paralizarea acestor negocieri îi vor determina pe decidenții români să solicite asistența Germaniei în acest demers, chiar cu prețul unui act arbitrar din partea Berlinului, știindu-se faptul că Hitler ar fi acceptat politica schimbului de populație ca fundament al negocierii.

Eșecul conferinței româno-maghiare de la Turnu Severin (16-24 august 1940) în problema diferendului teritorial al Transilvaniei reprezintă un moment de cotitură în cadrul relațiilor României cu cel de-al Treilea Reich. Duplicitate fiind, cercurile decizionale de la Budapesta au trecut la tatonarea Kremlinului în problema soluționării definitive și irevocabile a problemei Transilvaniei. Ungaria solicita în acest sens sprijinul politico-militar al Uniunii Sovietice pentru a putea demonstra Berlinului că imperativele vremii puteau impune totuși un alt potențial partener care ar fi fost dispus să sprijine politica revizionistă maghiară. O posibilă agresiune maghiară asupra statului român, cu sprijin logistic sovietic, dar totodată, incapacitatea și lipsa de competență în materie decizională a celor două state de a-și reglementa chestiunile diferendului teritorial, alarmează leadership-ul de la Berlin, care devine decis să se implice în „medierea” diferendului de natură teritorială, existent între România și Ungaria. Un conflict militar între aceste state, sprijinit de Moscova, ar fi avut consecințe profund nefaste pentru interesele geostrategice ale Germaniei naziste în Europa de Sud-Est. Astfel, la 26 august 1940, miniștrii plenipotențieri ai Axei de la București și Budapesta sunt convocați pentru data de 27 august, la Salzburg, respectiv Roma, pentru a se putea examina stadiul problemei româno-maghiare.

Eșecul convorbirilor româno-maghiare din timpul negocierilor bilaterale de la Turnu Severin au creat condițiile justificative ale intervenției celui de-al Treilea Reich în calitate de mediator al litigiului teritorial al Transilvaniei. În ciuda faptului că factorii decizionali ai Axei s-au situat până în acel moment pe poziția non-intervenției, noua viziune a Führerului este influențată cât se poate de radical de anumite informații recepționate pe canalele diplomatico-militare. Acest insucces al tratatelor româno-maghiare de la Turnu Severin impulsionează conjunctura reglementării diferendului teritorial de către partea maghiară, prin mijloace militare, cu o potențială asistență sovietică, care ar fi periclitat poziția dominantă geostrategică a Germaniei din sud-estul Europei.

Pe cale de consecință, prin intermediul unei telegrame emise de ministrul de externe al Reichului, von Ribbentrop, către legația germană de la București, în 27 august 1940, România era invitată să participe la Viena în cursul zilei de 29 august la „o convorbire asupra afacerilor româno-maghiare cu guvernul Reich-ului și guvernul italian”, invitație oferită și Budapestei în acest sens. În paralel cu acest demers întreprins de către Axă, pregătirile în vederea arbitrajului italo-german începuseră deja. În cursul aceleiași zile, miniștrii plenipotențieri germani de la București și Budapesta, respectiv Wilhelm

Fabricius și Otto von Erdmannsdorff, au sosit la Fuschl, fiind convocați de ministrul de externe al Reichului în cadrul unei consfătuiri referitoare la fixarea unei noi linii de frontieră româno-maghiară. În cadrul acestei întâlniri, cei doi miniștri de la București și Budapesta își vor expune punctele de vedere cu privire la noua frontieră dintre România și Ungaria, pe baza unor argumentații de ordin demografic. Raportul ambasadorului german din capitala României, Fabricius, a pledat în favoarea cedării de către România a regiunii de frontieră ce ar fi cuprins orașele *Satu-Mare* și *Arad* unde exista o populație majoritar maghiară, însă, la solicitarea lui Ribbentrop, este adăugat și orașul *Cluj*. Fabricius a argumentat faptul că noua frontieră trasată în favoarea Ungariei nu trebuie să includă regiunea secuiască, având la bază serioase argumente de natură etnico-istorică (secuii nu erau considerați etnici maghiari) și geostrategică, deoarece noua frontieră ar fi ajuns aproape de *Brașov*, în centrul României. Din nefericire, întregul bagaj documentar al ministrului german din capitala României cu privire la noua reconfigurare teritorială este dinamitat de intervenția expertului economic german de la București, dr. Karl Clodius, care l-a convins pe Ribbentrop de necesitatea înglobării ținutului secuiesc în teritoriul ce avea a fi cedat statului ungar. Totuși, s-a ajuns la o soluție alternativă, ce prevedea cedarea părții de nord a Transilvaniei, înglobând și regiunea secuiască. Cele două propuneri au fost prezentate în cele din urmă lui Hitler, în vederea adopării unei soluții finale. Chiar dacă Fabricius a ținut să-i atragă atenția lui Ribbentrop asupra faptului că îmbinarea celor două propuneri ar fi reprezentat un imens dezavantaj pentru România, liderul nazist a decis să contopească cele două propuneri teritoriale, Ungaria intrând în posesia unui teritoriu de aproximativ 42.000 km². Deși s-a vehiculat faptul că la rândul său, omologul italian al lui Ribbentrop, Galeazzo Ciano, ar fi alcătuit o nouă variantă pentru noua frontieră dintre cele două state, care lăsa României Clujul și ținutul secuiesc, totuși, aceasta a avut doar un rol decorativ. Singura modificare a actualei frontiere stabilite de partea germană s-a făcut a doua zi, în 28 august 1940, când la propunerea ministrului de externe italian, Ciano, orașul Turda a fost menținut în cadrul statului român.

Chiar dacă noua frontieră comună româno-maghiară a dezavantajat profund statul român, există totuși anumite considerații de ordin geostrategic, militar și economic, care au stat în spatele deciziei celui de-al Treilea Reich de a recurge la această soluție de „compromis”. Prin stabilirea noii frontiere, Germania nazistă ar fi profitat de pe urma aliatului său maghiar, pentru a putea ajunge în preajma liniei Carpaților Răsăriteni, în apropierea orașului Brașov. Dacă din punct de vedere strategic ocupaseră o poziție care permitea declanșarea unui război împotriva Uniunii Sovietice, considerațiile de ordin economic planează asupra faptului că noua graniță aducea Germania în proximitatea văii Prahovei, în zona regiunii petrolifere.

Ulterior convorbirilor desfășurate la Salzburg, cei doi miniștri de externe ai Axei, von Ribbentrop (Germania nazistă) și Ciano (Italia), împreună cu miniștrii plenipotențieri ai celor două state aflate în litigiu, au plecat spre Viena, în seara de 28 august 1940, în calitate de mediatori ai diferendului teritorial româno-maghiar. Conform hotărârilor din 27 august, puterile Axei vor organiza, în cadrul unui proces arbitral, o conferință în capitala austriacă, în care delegațiilor României și Ungariei li se vor prezenta decizia prestabilită, imposibil de contestat și de modificat. În cadrul cercurilor diplomatice românești, se anticipase deja ideea arbitrajului germano-italian asupra acestei probleme teritoriale.

Convorbirile oficiale dintre reprezentanții României și ai Ungariei și cei ai puterilor Axei au fost inițiate în data de 29 august 1940, la Palatul Belvedere din Viena. Primele discuții s-au purtat cu reprezentanții delegației maghiare, formate din prim-ministrul Teleki și ministrul de externe, Csáky. În cadrul convorbirilor, von Ribbentrop le va expune celor doi reprezentanți ai statului ungar motivele recurgerii la acest arbitraj, solicitând în mod necondiționat, acceptarea actului arbitral al Axei. Ungaria va accepta în unanimitate arbitrajul germano-italian după o reflectare ce avuse loc și în cadrul unei întâlniri a Consiliului de Miniștri de la Budapesta. Convorbirile dintre Ribbentrop și Ciano cu delegația

românească vor debuta în aceeași manieră cu convorbirea avută cu delegația ungară: ton amenințător și recurgerea la șantaj. Deși ministrul Mihail Manoilescu încercase să obțină clarificări referitoare la metodologia și principiile ce vor sta la baza sentinței arbitrale, mânăta de imperativele omogenizării de natură etnică, Ribbentrop nu va ține cont de expozeul reprezentantului român. Acesta solicită pe un ton ultimativ lui Manoilescu „să ofere o garanție certă, în numele guvernului său, că România va accepta necondiționat arbitrajul, pronunțat de Puterile Axei”. Totuși, ministrul de externe german a ținut să clarifice faptul că sentința arbitrală s-a constituit pe baza sintezei dintre principiul etnic și cel al naturii teritoriale. Din acest punct de vedere, acceptarea necondiționată a arbitrajului reprezintă unica posibilitate de menținere a integrității teritoriale a României. Pe cale de consecință, neacceptarea medierii Axei implică, conform afirmațiilor ministrului de externe al Reichului, „pecetluirea soartei României”, subliniind faptul că România se află în fața alternativei de a pierde întreaga provincie a Transilvaniei sau să mențină integritatea statală a României, „chiar dacă implică sacrificii destul de grele”. Miniștrii de externe ale statelor Axei solicită lui Manoilescu să obțină decizia guvernului de la București în cursul nopții de 29 august spre 30 august, pentru ca în ziua următoare să poată fi dată publicității hotărârea finală a actului arbitral. După această întrevvedere cu Ribbentrop, s-a telegrafiat regelui Carol al II-lea, pentru a i se expune situația reală a convorbirilor de la Viena. Atât Ciano, cât și Ribbentrop, solicitaseră, pe un ton ultimativ, din partea leadership-ului de la București, răspunsul final al cererii până la miezul nopții.

După primirea ultimatumului germano-italian, regele Carol a convocat un Consiliu de Coroană la care au luat parte multiple personalități ale vieții politice, pentru a se putea analiza concret situația și pentru a se oferi un răspuns la cererile Germaniei și Italiei. În baza hotărârilor din cadrul acestui Consiliu de Coroană, s-a ajuns la acceptarea necondiționată a arbitrajului cu 21 de voturi pentru, 10 împotrivă și 1 abținere, decizia fiind comunicată direct la Viena la ora 4, în dimineața zilei de 30 august. În ziua de 30 august 1940, la *Palatul Belvedere* din Viena, în cursul orei 13, a avut loc semnarea deciziei arbitrale. În calitate de arbitri au semnat von Ribbentrop și Ciano, iar în numele părților Manoilescu pentru România, și Csáky pentru Ungaria. Valer Pop și premierul Teleki au avut statutul de observatori. În urma sentinței arbitrale de la Viena, România pierdea, fără vreo ripostă militară, circa 43.492 km², incluzând, total sau parțial, teritoriul a 14 județe (Bihor, Ciuc, Cluj, Maramureș, Someș, Mureș, Năsăud, Odorhei, Sălaj, Satu Mare, Trei Scaune, Tîrnava Mare, Tîrnava Mică, Câmpulung Moldovenesc) cu o populație de peste 2.600.000 de locuitori, în majoritatea lor români. Conform protocolului actului arbitral, frontiera definitivă dintre România și Ungaria va fi stabilită în conformitate cu harta anexată, iar autoritățile române din teritoriul transilvan cedat statului ungar erau nevoite să evacueze teritoriul într-un termen de 14 zile. Nu în ultimul rând, cele două guverne, român și ungar, își luaseră angajamentul asigurării liniștii și ordinii în cursul procesului de evacuare respectiv preluare a teritoriului Transilvaniei de Nord, iar modalitatea de realizare, precum etapele evacuării urmând a fi fixate în cadrul unei comisii mixte. După cum considera și istoricul Ottmar Trașcă, acest act juridic al teritoriului aflat în litigiu - Transilvania, a influențat implacabil condițiile de ordin demografic sau economic, nemulțumind ambele părți semnatare. Semnarea actului arbitral a oferit totodată cadrul legal prin care Germania și Italia au acordat garanții referitoare la „integritatea și inviolabilitatea teritoriului statului român”.

La București, în cursul zilei de 30 august, s-a ținut o ședință restrânsă, în vederea reexaminării acestei situații disperate a pierderii teritoriale a unei mari porțiuni din Transilvania istorică. În cadrul acestei întruniri s-a pus problema validității semnăturii și a validității actelor originale ale arbitrajului. În noaptea de 30/31 august 1940, are loc, sub îndrumarea regelui Carol al II-lea, cel de-al doilea Consiliu de Coroană, având ca scopuri principale confirmarea rezultatelor luate în cadrul Arbitrajului de la Viena și a expunerii evenimentelor din cadrul convorbirilor desfășurate cu puterile Axei. Printre cei ce au luat parte la acest al doilea consiliu se numără Nicolae Iorga, Iuliu Maniu, Gh. Brătianu și mitropolitul greco-catolic, Alexandru Niculescu, care nu fuseseră prezenți la primul Consiliu de Coroană din

noaptea de 29/30 august. Aceste două Consilii de Coroană, prin vocea personalităților politice ale României, au confirmat noua realitate politico-diplomatică, a pierderii teritoriale a Transilvaniei de Nord, în urma medierii arbitrale germano-italiene de la Viena, din 30 august 1940, în schimbul garanției privind securitatea frontierelor statului român, asumată de Axă. Merită totuși remarcată declarația premierului Ion Gigurtu, care conștientiza situația dramatică în care se regăsea România: „Trebuia să alegem, ori să ne supunem arbitrajului, ori să admitem un război, în care am fi fost atacați de unguri și ruși simultan, cu hotărârea Puterilor Axei să ajute pe unguri pentru ca războiul să se termine în cel mai scurt timp”. Atitudinea prim-ministrului este relevată în contextul situației internaționale, al izolării accentuate în care se regăsea Regatul României.

Arbitrajul Axei, odată ce a devenit cunoscut, a stârnit un val de reacții atât la nivelul populației din mediul social românesc, cât și în rândul marilor agenții de presă internaționale. În diferite orașe ale României, inclusiv în orașele cedate prin arbitraj, populația și-a exprimat dorința vehementă de a apăra independența și integritatea teritorială a statului. La Cluj, după cum este exprimată reacția furibundă și în cotidienele *Universul* din 3 septembrie sau în *România*, au fost popularizate diferite lozinci precum „Jos dictatul de la Viena”, „Ardealul nu înțelege să fie ciuntit” sau „Niciun petec de pământ...” care au făcut obiectul unor explozii de mânie și ură atât față de Axă și Ungaria, cât și față de guvernul carlist, acuzat de trădare națională. Acțiuni similare au fost întâlnite și în alte orașe precum Timișoara, Sibiu, Brașov, Arad, Sebeș-Alba, Bistrița-Năsăud, chiar și în localități ale Vechiului Regat.

Mărirea suprafeței teritoriale a statului ungar, care includea acum orașul Cluj sau regiunea secuiască, a stabilit noua graniță româno-maghiară la nord de orașul Brașov, aproape de centrul geografic al statului român. Totuși, acest arbitraj este însoțit din partea Axei de către garanțiile teritoriale, mult-așteptate de factorii decizionali de la București. Merită să amintim faptul că decizia Reichului de a interveni în medierea diferendului teritorial dintre România și Ungaria a contribuit semnificativ la complicarea evoluției relațiilor româno-maghiare în privința problemei Transilvaniei. Leadership-ul nazist nu a respectat aspectele de natură demografică, reglementarea problemei teritoriale litigioase fiind plasate în categoria aspectelor de natură strategică. Cei mai importanți factori care l-au determinat pe Hitler să „arbitreze” această dispută teritorială s-au datorat în cea mai mare măsură relațiilor tensionate cu Uniunea Sovietică. Kremlinul obținuse un avantaj geostrategic în Europa Sud-Estică din momentul în care anexase Basarabia și Bucovina de Nord, dar totodată, nu trebuie uitată și încorporarea în granițele sale a statelor baltice. Pentru Führer, exista sumbra temere a colaborării sovieto-britanice, reorientându-se așadar înspre decizia de a ataca și distruge vechiul aliat de la 23 august 1939. Pentru un asemenea plan de amploare era nevoie de liniște în zona Balcanică, în paralel cu importul de petrol din România, necesar mașinăriei de război germane. Din aceste rațiuni, Hitler a intervenit în soluționarea diferendului româno-maghiar pentru a preveni un război de amploare între aceste state, speculând în interesul Reichului acest diferend pentru a le menține pe amândouă în sfera alianței cu Axa. Totodată, necesitatea de a se ajunge cât mai curând posibil la un compromis în cazul acestei dispute teritoriale se datora nu numai aspectelor de natură militară, ci și din cauza legăturilor tot mai crescânde între Moscova, Budapesta și Sofia. Această idee a concesiilor teritoriale substanțiale din partea Bucureștiului comporta valențe strategice menite a crea cadrul favorabil pregătirii viitorului război cu Uniunea Sovietică. În schimb, România primise garanția teritorială din partea Axei, Hitler fiind convins de necesitatea inviolabilității frontierelor statului român, promițând regelui Carol trimiterea unei misiuni militare germane la București.

Pentru România, consecințele pierderilor teritoriale din vara anului 1940 au fost multiple. În primul rând, a fost stabilit procesul dezintegrării teritoriale a României Mari, edificiu realizat de generația de la 1918. Aceste pierderi ireparabile au oferit cadrul sumbru al înstăpânirii străine a peste șapte milioane de români, au impus grave dezechilibre de natură economică, cu mari pierderi materiale și în materie de infrastructură, afectarea deplorabilă a domeniului cultural, prin pierderea

prestigioaselor centre universitare de la Cluj și Cernăuți, în care se formaseră elitele perioadei interbelice, însă, cele mai mari consecințe s-au resimțit la nivelul structurilor politico-instituționale. Procesul disoluției teritoriale a impulsionat dinamitarea fundamentelor de stabilitate ale regimului de autoritate monarhică carlistă, creând cadrul propice ascensiunii politice a generalului Ion Antonescu în septembrie 1940.

BIBLIOGRAFIE

- AMAE, fond 71/ Germania, vol. 79, 80.
- AMAE, fond 71/ România, vol. 19.
- AMAE, fond 71/ Transilvania, vol. 42.
- Balogh, Beni L., *The Second Vienna Award and the Hungarian-Romanian relations: 1940- 1944*, Social Science Monographs: Atlantic Research and Publications, New York, 2011, pp. 222-283.
- Case, Holly, *Between states: The Transylvanian question and the European idea during World War II*, Stanford University Press, Stanford, California, 2009, p. 27.
- Dobrinescu, Valeriu Florin, *România și Ungaria de la Trianon la Paris 1920-1947*, ed. Viitorul Românesc, București, 1996, p. 166.
- Grad, Cornel, *Al doilea arbitraj de la Viena*, ed. Institutul European, Iași, 1998, pp. 27-54.
- Haynes, Rebecca, *Politica României față de Germania între 1936 și 1940*, ed. Polirom, Iași, 2003, pp. 151-159.
- Hillgruber, Andreas, *Hitler, regele Carol și mareșalul Antonescu, Relațiile germano-române (1938-1944)*, ed. Humanitas, București, 1994, pp. 109-127.
- Manoilescu, Mihail, *Dictatul de la Viena. Memorii. Iulie-august 1940*, ediție îngrijită, note, postfață și indice de Valeriu Dinu, ed. Enciclopedică, București, 1991, pp. 75-203.
- Pop, Valer, *Bătălia pentru Ardeal*, ediție de Sanda Pop și Nicolae C. Nicolescu, ed. Enciclopedică, București, 1992, pp. 54-178.
- „România” din 3 septembrie 1940.
- Simion, Aurică, *Dictatul de la Viena*, ed. Albatros, București, 1996, pp. 182-381.
- Trașcă, Ottmar, *Relațiile politice și militare româno-germane: septembrie 1940-august 1944*, ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2009, pp. 62-113.
- „Universul” din 3 iulie și 3 septembrie 1940.
- Watts, Larry L., *Aliați incompatibili: România, Finlanda, Ungaria și al Treilea Reich*, ed. RAO Class, București, 2014, pp. 113-115.

DIN COMOARA SATULUI ÎN SUFLETUL ELEVULUI - VALORIZAREA FOLCLORULUI LOCAL ÎN EDUCAȚIA ELEVILOR

prof. Dana RUS
Școala Gimnazială Petriș

Culegerea folclorului local reprezintă un demers esențial în păstrarea și transmiterea valorilor culturale tradiționale ale unei comunități. Obiceiurile străvechi, transmise din generație în generație prin viu grai, riscă să se piardă odată cu modernizarea societății și cu diminuarea interesului pentru tradiții. De aceea, documentarea acestora devine un act de conservare a identității culturale.

Prin consemnarea obiceiurilor locale – cum sunt colindele, dansurile, ritualurile de nuntă sau înmormântare, sărbătorile agrare sau obiceiurile de peste an – se păstrează memoria colectivă a comunității.

De asemenea, folclorul este o resursă valoroasă pentru cercetători, etnologi, profesori și elevi, fiind o punte între trecut și prezent. În școli, studierea folclorului local stimulează interesul pentru patrimoniul cultural și dezvoltă respectul pentru diversitatea și specificul regional.

În satele comunei Sânmihaiu de Câmpie din județul Bistrița-Năsăud a existat o viață culturală proprie. În decursul veacurilor s-au făurit aici creații populare, datini și obiceiuri specifice ce sunt legate de muncă și ocupațiile oamenilor, de momentele importante din viața lor: nașterea, botezul, căsătoria, jocul, cântul, portul, moartea, etc.

Realizate, păstrate și transmise oral din generație în generație, creațiile populare au suferit în cursul veacurilor nenumărate modificări, astfel că, oricât de vechi origini ar avea, ajung la noi în accepțiunea pe care le-a dat-o epoca în care au fost culese. Ține de însăși natura creației populare să se înnoiască pentru a exprima gândurile, sentimentele și năzuințele celor ce le transmit mai departe. Cele mai vechi creații literare s-au păstrat în folclorul obiceiurilor și mai ales al obiceiurilor legate de muncile agricole de peste an, de păstorit, de nuntă și de înmormântare.

Transformările pe care le-a suferit satul transilvănean în general și implicit și satele comunei Sânmihaiu de Câmpie în ultimul secol au influențat în mod nemijlocit viața oamenilor, nivelul lor de cultură, obiceiurile, datinile și tradițiile lor. O parte din acestea au dispărut iar cele care s-au păstrat au suferit numeroase transformări.

Obiceiurile legate de momentele importante din viața omului - nașterea, căsătoria, moartea - cu toate că se încadrează vieții de familie, ele antrenează întreaga comunitate, devenind largi manifestări spectaculoase. În concepția populară aceste momente de căpetenie din viața omului, marchează trecerea individului de la o stare la alta, de la o fază la alta a vieții.

Voi prezenta în continuare obiceiurile de odinioară legate de unul dintre cele mai importante momente din viața omului - NUNTA, așa cum au rămas ele întipărite în memoria bătrânilor sau în diferite însemnări, cele mai valoroase fiind cele ale profesoarei de limba română Marica Elvira, care fiind dascăl la școlile din Sânmihaiu de Câmpie și Zoreni în perioada 1964 - 2009, a avut inițiativa de a culege creații populare, stârnind și interesul elevilor săi, împreună cu care a reușit într-o măsură considerabilă să arhiveze aceste practici, un adevărat tezaur care ne ajută să înțelegem modul de viață, credințele și valorile care le-au ghidat existența micilor comunități rurale de pe câmpie.

Atât prin proporțiile pe care le ia, cât și prin conținutul ei deosebit de bogat și complex, nunta poate fi socotită drept cea mai însemnată dintre manifestările noastre artistice populare. Muzica și dansul, poezia și jocul scenic se îmbină într-o deplină armonie. În forma ei clasică, nunta țărănească este un interesant și pitoresc spectacol, în cadrul căruia momentele solemne și tragice se împletesc cu cele de petrecere, de joc, de voie bună.

Scopul căsătoriei, în mentalitatea țaranului român este, în primul rând, de a avea o consoartă spre ajutorare, spre împărtășirea binelui și a răului, bucuriei și întristării. În al doilea rând, de a avea urmași care să păstreze numele familiei, să aibă cine moșteni averea părintească, ca aceasta să nu treacă în mâini străine, să aibă cine se îngrijește de dânsii la bătrânețe iar după moarte să aibă cine-i jeli și înmormânta creștinește, a-i pomeni și a da pomană și a se ruga pentru iertarea păcatelor lor. În al treilea rând, pentru a nu li se reproșa că „fac umbră pământului degeaba”.

Nunțile de pe câmpie corespund întru totul acestor scopuri iar ceremonialul de nuntă avea pe lângă elementele comune ceremonialului românesc și multe elemente specifice și originale.

Tinerii ce urmau să se căsătorească se cunoșteau, de regulă, la horă, la șezători, la târgurile din zonă sau prin intermediul unor rude. Rareori se întâmpla ca tinerii din sate diferite să se căsătorească, fiind prilej de discuții printre săteni. În a doua jumătate a secolului al XX-lea căsătoriile acestea devin frecvente.

Până la momentul când se hotăra căsătoria, băiatul mergea la fată „la pețit” (cu excepția posturilor când pețitul era interzis). Conform obiceiului, băiatul mergea la părinții fetei și o cerea de la aceștia. Dacă părinții fetei erau de acord, tânărul mergea mai apoi cu părinții lui la familia fetei „pe tocmeală” sau „pe vedere”, unde se discuta ce zestre va da fiecare părinte copilului său. Se înțelegeau apoi pentru nuntă, stabilindu-se amănuntele legate de organizarea acesteia. În trei duminici succesive, înainte de cununie, cei care urmau să se căsătorească erau „vestiți” de preot în biserică.

Cu două-trei săptămâni înainte de nuntă, „cemătorii” (2 băieți) îmbrăcați în frumoase costume naționale, cu steagul împodobit cu „petele”, intrau în fiecare casă pentru a invita oamenii la nuntă. Gazda mulțimea și-i cinstea cu țuică sau vin. Mai târziu în timp, „chemarea” la nuntă era făcută de tatăl mirelui și al miresei.

Toți cei invitați mergeau „cu cinstea” în săptămâna nunții, până joi, aceasta constând în: găină, ouă, făină, zahăr, ulei, etc. Femeile ce veneau „cu cinstea” erau servite de gazdă cu prăjituri, colac și băutură.

În ziua nunții, starostele - un „rău de gură”- însoțit de colăcari, cu steagul și ceterașii, mergeau la mire acasă și împreună cu acesta, la nașul mare, apoi la cel al miresei și cu toții, însoțiți și de rude mergeau „după mireasă” la casa părinților acesteia. Colăcarii erau în număr de 4-5, călare pe cai împodobiți cu flori și petele.

Înainte de a pleca mirele de la casa părinților în prezența unei numeroase asistențe, starostele, în numele mirelui, rostea cuvinte de rămas bun, așa zisele „iertăciuni”:

„Dragi părinți, frați, nănași și nuntași,

Azi când mă căsătoresc,

Pe alt drum eu pornesc,

Ca să-mi fac o nouă casă

Alături de cea aleasă

Dacă v-am greșit cândva,

Rog frumos a mă ierta

Zână bună, maică-mea

Mă duc d'îngă dumneata

Nu știu cum mi-a fi calea

Poate bună, poate rea

Cum Dumnezeu mi-o va da!

Hai, maică, să te sărut

Și-ți mulțumesc că m-ai crescut

Ș-acum la a me plecare

Io mă rog să-mi dai iertare.

Mamă bună, drag tătuc

*Io d'ingă dumneata az'mă duc
Da pân' la dumneata am stat
Nici un vânt nu m-o suflat
Nici un gând nu m-o mâncat
Cum am fost la dumneata
Nu mi-a fi până-i lumea
Ș-acum la a me plecare
Io mă rog să-mi dai iertare,
Cale bună și noroc. "*

Aceste versuri storceau lacrimile părinților și în special ale mamei, dar și a celor prezenți. Când ceterașii reîncepeau să cânte, veselie și bună dispoziție reveneau și ele.

Până la sosirea alaiului, mireasa era gătită de „druște” cu cel mai frumos costum popular, coroniță de flori, “petele” și “balț”, care pornea de sub coroniță și cădea pe spate în jos. Când alaiul se oprea în fața casei părinților miresei, starostele rostea următoarele:

*„Aici calea ni s-a astupat
La dumneavoastră am intrat
Am auzit că aveți o floare în grădină
Care crește și-nfloarește.
Noi am venit pregătiți
Tot cu sape de arginți
Să scoatem florica din pământ
S-o scoatem cu rădăcină
S-o sădăm la împărat în grădină”*

În timpul acesta mireasa se ascunde în podul casei sau în „casa dinainte” și o altă fată cu fața acoperită era adusă și arătată alaiului. Mireasa adevărată era adusă numai după ce plăteau o sumă de bani.

În curtea casei miresei, colăcarii călare pe cai, se învârtteau în jurul unui colac mare, cu gaură în mijloc, frumos ornamentat, pentru a-l lua pe o botă. Cel care reușea, rămânea cu colacul, fiind socotit călăreț neîntrecut. Femeile chiuiau și strigau:

*„Noi mergem după mireasă
Dar mireasa nu-i acasă
Că mireasa-i dusă-n târg
Să-și cumpere un trandafir
Sloboziți-ne-n ocol
Și ne dați perini și țol
Sloboziți-ne-n ogradă
Și ne dați perini și ladă
Noi nu ieșim din ogradă
Fără perini, fără ladă
Noi nu ieșim din ocol
Fără perini, fără țol
Hai mireasă sui în car
Nu te uita peste deal
Că pe deal este omăt
Și la mătă ai stat bugăt”*

După ce colăcarii și ceilalți nuntași care se găseau în curtea miresei erau serviți cu țuică, vin și prăjituri, starostele, în numele miresei, rostea în versuri un cuvânt de rămas bun de la părinți, frați, bunici, storcând iarăși lacrimi de la cei prezenți și în special de la părinți.

Mireasa era luată apoi de nași, mire și nănașe și se forma alaiul în următoarea ordine: colăcarii, stegarii, mirele, mireasa, nașii, druștele, ceterașii și apoi restul nuntașilor. Alaiul pornea spre biserică și pe drum începea rostirea strigăturilor de către druște:

*„Mireasă pe casa ta
Cânta cucu și mierla
Cucu gros, mierla subțire
De măicuța despărțire,
Despărțire cu necaz
Și cu lacrimi pe obraz”*

*„Tu mireasă cu cunună,
Cămeșa pe tine sună
Să cunoaște că-i fi bună
Că nici măta n-a fost ră
Că te-o făcut cinașă
Cu ochi negri de ochit
Cu gura de celuit”*

*„Uiuiui pe dealu' gol
Că mireasa n-are țol
Da i-a face mirele
Când a tunde câinele
Și i-a face și-o bondiță
Când a tunde biata mătă”*

*„Măgeran în colțul mesei
Mândru plâng ochii miresei
Las' să plângă cât de tare
Plâng de dorul mamei sale”*

*„Tu mireasă draga mea
Ți-o căzut roua pe casă
Și-ai fost fată norocoasă
Ți-o cazut roua pe clop
Și-ai fost fată cu noroc*

*Mulțumește la mama ta
Că ți-a umplut lăduța
Tot cu haine de bumbac
Te-a dat după cin' ți-e drag”*

Odată cu alaiul era dusă și lada cu zestrea miresei la casa marelui pe un car cu patru boi împodobit cu „cingee” (prosoape) cusute și „lipidee” (covoare țesute). În fața bisericii, strigăturile încetau și mirii, nașii, părinții și alți nuntași intrau în biserică unde se oficia cununia religioasă. Cei care nu intrau să participe la oficiere și rămâneau afară, jucau și se cinsteau cu băutură și cozonac.

După încheierea căsătoriei religioase, toți nuntașii se îndreptau spre casa unde era organizată masa („ospățul”). La sosire erau întâmpinați de două femei care aruncau cu grâu și apă cu busuioc pentru a le merge bine în viață. Femeile tinere descântau pentru a veni soacra mare după noră:

*„Ieși afară soacră mare
Că mireasa-i ca o floare,
Ieși afară și-o primește
Că la multe-ți trebuiește,
Nu țapați grâul cu goz
Că mirele ni frumos,
Nu țipați grâul cu pleavă
Că mirele ni de treabă,
De v-i mirele frumos
Nici mireasa nu-i din goz,
De v-i mirele de treabă
Nici mireasa nu-i din pleavă. ”*

Soacra mare își face apariția și pentru a-și primi nora „descântă-n prag”:

*„Muzicantule vestit
Zi-mi un pic de chiuit
C-am doi copii de primit,
Copilu’ și cu nora,
Și-n urmă toată nunta.
Băiatule, copil blând,
Tu ai fost la târguit
Am să văd ce-ai nimerit,
De ți-ai târguit pe plac,
Îi trăi-n lume cu drag,
De ți-ai târguit pe plăcere,
Îi trăi cu mângâiere.
Tu norucă, draga mea,
Face-i bine și-i ierta
Multe nu ți-oi descânta,
Că-s femeie diplomată,
N-am descântat niciodată. ”*

După descântec toți nuntașii sunt poftiți la masă și începea servitul bunătăților gătite cu mare pricepere de cele mai bune „socăcițe” din sat.

La miezul nopții se făcea “conciul” miresei de către nănașă și i se pune pe cap o năframă. De acum mireasa intra în rândul nevestelor.

După ce se servea friptura la masă, se „da găina”, un moment mult așteptat de toți nuntașii nerăbdători să asculte versurile pline de umor ale socăciței care ducea găina nașei mari și apoi ale nașei care trebuia să răspundă, tot în versuri, acompaniată de o „ceteră”:

*„Frunză verde de sacfiu
Faceți-mi loc ca să viu,
Numai că m-am sculat târziu
Și-o țără am zăbăgit
Până ce m-am ruminit,
Și-am mai zăbăgit prin tindă
De m-am cătat în oglindă.*

*Frunză verde din grădină,
Zi țigane la găină!
Asară pe la asfințit
Mie carte mi-a venit
De la o tânără crăiasă
Să-i frig o găină grasă.
Dacă cartea am citit,
Toată noaptea n-am dormit,
Am umblat a vădăzli
Cu pușcuța susuoară
Și-am pușcat o gălbioară,
Gălbioara de la munte
Nu a fost cu pene multe,
Nu-s pene de pe cuptor
Ci din munții roditori,
Și-am umblat din munte-n munte,
Mă doare pe sub genunchi;
Nașule, de nu mă crezi
Hai pe seară ca să vezi!
Frunză verde viorea,
Zbori găină pe nuiă!
Hai nănașă și o ia,
Că găina-i gălbănuță
Și-i mare cât o mieuță.
Frunză verde din grădină,
Nu te atinge de găină
Că te-oi lovi peste mână,
Că găina îi a mea
Și mai am treabă cu ea.
Nănașule, te gândește
Și găina mi-o plătește,
Până ce m-am pregătit
Doamne, mult m-am cheltuit!"*

După descântecul socăciței, nașul plătește găina, care rămâne la masa lor. Nănașul taie gâtul găinii, îl așează pe suportul pe care a fost adusă găina și nănașa răspunde socăciței, descântând:

*„Frunză verde din grădină,
Vină socăciță, vină!
Vină-ncoace să-ți plătim
Și să nu te celuim,
Că bine te-ai pregătit,
Găină mândră ne-ai fript.
Să-ți dau banii mărunțai
Să-ți iei rochie pe ei. ”
Socăcița răspunde nașei:
„Bine-mi pare de ce-mi pare,
C-am celuit nănaș mare!
Nănașucă amu' să-ți spun,*

*Asta-i cloșca de la pui,
Și-a lăsat puii pe rât
Și-a venit la chiuit.
Cu banii de la nănaș
Eu m-oi duce la oraș
Și mi-oi cumpăra năframă,
La nănașu să-i fiu dragă,
Năframă cu pui mărunți,
Să fiu dragă la mai mulți! ”*

(toate strigăturile și chiuiturile de nuntă sunt culese de prof. Elvira Marica și elevii săi de la femeile în vârstă din Zoreni)

Un alt moment al nunții este “cinstea”. Starostele trecea pe la meseni cu o găleată sau un coș, deasupra căruia se afla o farfurie în care număra banii. Trecând pe la fiecare nuntaș, starostele striga suma dată de fiecare și răsturna banii de pe farfurie în găleată. Pe lângă bani se mai cinsteau și animale: miei, viței, etc. După cinste, jocul continua până dimineața, nuntașii fiind serviți din nou cu bunătăți culinare pregătite de socăcițe și cu băutură.

Alte momente importante ale nunții sunt: jocul miresei, furtul miresei sau a pantofului. În aceeași zi, după câteva ceasuri bune de odihnă urma „spălăcenia”, când familiile mirilor împreună cu nănașii și cu rudele apropiate se reîntâlneau pentru a face curățenie, a spala vasele, motiv bun pentru a petrece din nou și a consuma mâncarea și băutura rămasă de la ospăț.

Culegerea folclorului local este un act de salvare a tradițiilor de la uitare și o contribuție la păstrarea moștenirii spirituale a poporului român. Includerea folclorului local în demersul didactic este o formă de conservare culturală și o metodă modernă, atractivă și identitară de formare a elevilor, stimulând interesul pentru valorile tradiționale și pentru patrimoniul comunității din care provin.

Câteva modalități de includere a folclorului local în demersul didactic ar putea fi:

1. În lecțiile de limba și literatura română, prin studierea creațiilor populare – doine, balade, basme, proverbe, ghicitori – elevii pot face legătura între patrimoniul oral și literatura cultă. Obiceiurile locale pot fi analizate în cadrul temelor legate de tradiții, identitate sau viața satului.
2. În cadrul orelor de istorie sau educație civică, obiceiurile pot fi discutate ca parte a moștenirii culturale și a formării conștiinței naționale, oferind elevilor o perspectivă practică asupra valorilor și credințelor strămoșești.
3. Activități extracurriculare sau proiecte tematice – organizarea de expoziții, ateliere de creație, interviuri cu bătrânii satului, serbări sau momente artistice inspirate din folclorul local oferă ocazii concrete de implicare activă a elevilor.
4. Integrarea în cluburile școlare – precum cluburi de teatru, muzică sau meșteșuguri – unde elevii pot interpreta scenete inspirate din mitologia populară, pot învăța cântece tradiționale sau pot reconstitui ritualuri și obiceiuri.

Beneficiile pentru elevi sunt multiple: își dezvoltă competențele de comunicare, creativitatea, respectul pentru valorile culturale, precum și sentimentul de apartenență la comunitate.

Bibliografie

1. Marian, S. F. 1995. *Nunta la români*, Ed. Grai și Suflet – Cultură națională, București, p. 15-16
2. Pop, M. 1999. *Obiceiuri tradiționale românești*, Ed. Univers, București, p. 170
3. *Istoria literaturii române. Folclorul. Literatura Română în perioada feudală (1400-1780)*, 1964, vol. I, Ed. Academiei R.P.R., București, p. 12, 29, 35, 37
4. Marica, E, 78 ani, Zoreni

STATUI DE DOMNITORI ȘI REGI DIN JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSĂUD

prof. Simona SIMIOANCA
Liceul Sportiv Bistrița

a) Bustul lui Alexandru Ioan Cuza

La data de 24 ianuarie 1859 Alexandru Ioan Cuza a fost ales domn al Țării Românești, după ce în 5 ianuarie fusese ales domn în Moldova. Astfel, prin dubla sa alegere s-a înfăptuit Unirea Principatelor Române. Sub domnia sa, s-au pus bazele dezvoltării moderne a națiunii române din punct de vedere economic, social, politic și cultural. Cuza a avut o domnie de 7 ani până în anul 1866, când monstruoasa coaliție, formată din politicieni și armată, l-a forțat să abdice tronul.

În municipiul Bistrița există o statuie închinată domnitorului. A fost dezvelită la data de 9 mai 2004, fiind realizată de sculptorul bistrițean Mircea Mocanu. Lucrarea a fost executată în turnătoria Metalul, aflată în orașul Cluj-Napoca.

Inițial, bustul se afla în fața *Inspectoratului Județean de Poliție Bistrița-Năsăud*. Instituția a fost cea care a comandat și a donat acest bust bistrițenilor. Locul de amplasare a fost ales cu un motiv întemeiat: Alexandru Ioan Cuza a fost omul care a pus bazele Poliției moderne în România. În 2012 primarul de la acea vreme, Ovidiu Crețu a decis să mute bustul lui Alexandru Ioan Cuza. Pentru noua locație s-a ales Piața Unirii. Domnul Crețu și-a motivat decizia, declarând: „*Am adus-o în Piața Unirii nu cu referire la Unirea Principatelor Române, ci la Marea Unire. Aici, reprezentanții Bistriței la Unirea din 1 decembrie 1918 au primit credențialul, adică mesajul de unire cu țara. Alexandru Ioan Cuza își merită locul într-o Piață a Unirii*”. În fiecare an la 24 ianuarie bistrițenii se adună în această piață pentru a sărbători Unirea Principatelor din 1859.

Atât bustul lui Alexandru Ioan Cuza, cât și soclul au dimensiunile de 150 x 70 centimetri. Bustul este realizat din bronz, iar la soclul s-a folosit granit negru. De asemenea, chenarul care se găsește pe soclu are următoarea inscripție: *Alexandru Ioan Cuza, Domnitorul Principatelor Române (1859–1866)*.

b) Statuia lui Petru Rareș

Petru Rareș a fost domnit în Moldova în secolul al XVI-lea. A fost un mare apărător al creștinismului ortodox, dar și un diplomat priceput, reușind prin acțiunile sale să scape Țările Române de islamizare.

În județul Bistrița-Năsăud numele domnitorului moldovean este des întâlnit: comuna Petru Rareș, Colegiul Național „Petru Rareș” aflat în orașul Beclean, Școala Gimnazială Nr. 4 „Petru Rareș” din Bistrița.

Dezvelirea statuii a avut loc în anul 2018 la data de 21 decembrie. Astfel, inaugurarea a încununat încheierea anului centenar al Marii Uniri. Cu această ocazie la festivitatea de dezvelire au fost prezenți, alături de oficialitățile locale și județene, ministrul Apărării Naționale, Gabriel Leș; Alexandru Punga – secretar de stat în Ministerul Culturii; deputații Doina Pană și Daniel Suciu; comandantul Diviziei 4 Infanterie Gemina, gen. de brigadă Virgil Ovidiu Pop; comandantul Brigăzii 81 Mecanizată, gen. Mircea Gologan; IPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei Andreicuț, care a oficiat o slujbă de sfințire.

Este amplasată în fața Palatului Administrativ. Locul nu a fost ales întâmplător deoarece piața în care se află statuia este numită Piața Petru Rareș.

Această lucrare din bronz a fost executată de sculptorul Mircea Mocanu. Statuia are 2,6 metri, iar soclul 1,5 metri. Prof. univ. dr. Mircea Buta a fost cel care a venit cu propunerea acestui monument.

c) Bustul Regelui Mihai I

A fost dezvelit în 25 octombrie 2021. Data de 25 octombrie 2021 a fost aleasă cu mare atenție deoarece în acea zi se împlineau 100 de ani de la nașterea ultimului suveran al României. Cu ocazia acestui eveniment, Parcul Municipal al orașului și-a schimbat și el numele, devenind **Parcul Mihai I al României**.

Statuia a fost ridicată la inițiativa Clubului Monarhiștilor din Bistrița. Este lucrarea sculptorului Alexandru Păsat, născut în județul Dolj. Artistul este laureat al Premiului pentru sculptură al Uniunii Artiștilor Plastici din România.

Artistul a decis să-l prezinte pe suveran în perioada de tinerețe, o perioadă aproape necunoscută de actualele generații de români. Astfel, tânărul Mihai I este înfățișat cu o expresie plină de seriozitate. Stilistica lucrării, cu suprafețele mate și tactilități de distinsă sensibilitate păstrează conexiunea cu stilul personal al artistului Alexandru Păsat, apreciat în arta contemporană în special prin simbolistica operelor sale. Această amprentă a texturilor meticuloasă armonizată, identificată în conceptele abstracte o regăsim și în definirea plastică a imaginii unor personalități cu valoare memorială (exemplu: Mitropolitul Bartolomeu Anania din Piața Avram Iancu din Cluj-Napoca).

Socul pe care este așezat bustul este realizat din granit, fiind un paralelipiped cu dimensiunile 40 cm x 50 cm, având înălțimea de 145 cm. Bustul din bronz este sprijinit pe o plăcuță de 35 cm x 30 cm cu înălțimea de 10 cm, constituind o articulație între soclul propriu-zis și bust. Pe soclul există următoarea inscripție: *Regele Ferdinand I al României 1921-2017*, literele fiind metalice.

Următoarele două statui ce îl înfățișează pe Regele Ferdinand I au fost donate de același om.

Traian Gheorghe Dascăl a fost un medic stomatolog din județul Bistrița-Năsăud. Un iubitor de cultură, și-a cheltuit banii adunați o viață întreagă pe monumente. A finanțat realizarea și amplasarea a peste 40 de statui în tot județul Bistrița-Năsăud și în alte orașe din țară precum Dej. S-a stins din viață în anul 2018.

A fost membru activ al Asociației Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA). A primit titlul de Cetățean de Onoare în orașele Năsăud, Beclean și Dej, dar și în mai multe comune.

Doctorul Traian a mărturisit la un moment dat că: „Am vrut să contribui la consolidarea zidului puternic al culturii și istoriei românești, fără pretenții la diplome sau medalii! Am reușit prin arta monumentală să evoc trecutul glorios al neamului românesc”.

La Cristeștii Ciceului, satul natal, școala primară a primit numele său în semn de respect pentru „cel care a ridicat și donat pe Valea Someșului monumente și busturi ca simbol al latinității, a Marii Uniri și a unor distinse personalități ale istoriei, științei și culturii”.

d) Bustul Regelui Ferdinand I (Beclean)

Ferdinand I a fost regele României între anii 1914-1927. Este numit și Ferdinand I Întregitorul întrucât în timpul domniei sale s-a realizat Marea Unire din 1918 și s-au pus bazele statului național unitar român. Monarhul a contribuit la dezvoltarea statului prin măsurile pe care le-a adoptat: Constituția din 1923, votul universal, reforma agrară. România a cunoscut mari progrese pe plan cultural, economic, politic în acea vreme.

Festivitatea de dezvelire a avut loc de Ziua Națională a României în 2005. Sculptorul este Vlad Prună, născut în orașul Sângeorz-Băi. A fost utilizată piatră artificială și beton la executare statuii.

Lucrarea este situată în parcul central al orașului. Soclul măsoară 1,65 metri, iar bustul 90 de centimetri. La realizarea monumentului s-a folosit piatră artificială. Există și o plăcuță cu inscripția: *În amintirea Marii Uniri Regele Ferdinand I A.D. 1914-1927*.

e) Statuia Regelui Ferdinand I (Năsăud)

Statuia a fost ridicată de Ziua Eroilor în data de 9 iunie 2005. Se află în fața policlinicii în parcul orașului care poartă numele suveranului (Parcul Ferdinand I). Și la acest monument sculptor este Vlad Prună. Acesta a folosit piatră artificială și beton.

Bustul are o înălțime de 1,70 metri, iar statuia lui Ferdinand I măsoară 1,20 metri. Soclul a putut fi realizat datorită contribuției fostului primar Dumitru Mureșan, care a fost și inginer. Inscripția de pe soclu a fost efectuată de Găvrilă Vișan, un maestru pietrar local.

Bibliografie

- Gaiu Corneliu; Duda Vasile, 2008, *Topografia monumentelor din Municipiul Bistrița: centrul istoric*, Editura Accent, Cluj-Napoca
- Documente de la Centrul Județean de Cultură Bistrița-Năsăud
- Articole din ziarele locale (Ziarul Bistrițeanul/Răsunetul/TimpOnline)

Webografie

- <https://www.primariabistrita.ro>
- http://www.inbistrita.ro/obiective_turistice/statui_busturi_monumente.php
- <https://tribuna.us/un-vrednic-slujitor-al-culturii-romanesti-dr-traian-gh-dascal-in-memoriame/>

POTENȚIALUL TURISTIC AL COMUNEI MONOR

prof. Monica ARTENE

Școala Gimnazială Tiha-Bârgăului, Școala Gimnazială Livezile

Potențialul turistic reprezintă totalitatea factorilor care aparțin cadrului natural sau antropic. Relieful reprezintă elementul major în structura potențialului turistic al oricărui teritoriu, fiind suportul tuturor activităților turistice.

Comuna Monor este situată în sud-estul județului Bistrița-Năsăud, România, pe cursul superior al Văii Luțului, la poalele Munților Călimani. Se află la intersecția coordonatelor $46^{\circ}56'40''$ latitudine nordică și $24^{\circ}41'50''$ longitudine estică.

Relieful comunei Monor este unul de dealuri subcarpatice și piemontane, fiind situată la intersecția dintre Podișul Transilvaniei și zona montană a Munților Călimani.

Această poziționare îi oferă un relief variat, dominat de:

Dealuri mijlocii și înalte: altitudinile variază între 400 și 800 metri, oferind un peisaj colinar specific zonei de tranziție către munți.

Văi și culoare depresionare: Comuna este străbătută de cursul superior al Văii Luțului, care a format în timp o vale largă, cu lunci și terase fertile.

Versanți cu pantă moderată spre accentuată, acoperiți în mare parte de păduri de foioase și conifere, mai ales în zona de nord-est, spre Munții Călimani.

Soluri brun acide și argiluviale predomină în zona de deal, ceea ce influențează agricultura mai favorabilă pentru pășunat și fânețe decât pentru culturile inten

Prezența vulcanilor noroioși (rari în România) în apropierea localității adaugă un element geologic interesant reliefului comunei.

Pădurile din zona înaltă adăpostesc o biodiversitate bogată și oferă protecție împotriva eroziunii solului.

Această varietate de relief face din Monor o zonă cu potențial pentru turism ecologic și drumeții, fiind parte a traseului Via Transilvanica.

Poze din arhiva personală

Locul numit “La gloduri” este o zonă mlăștinoasă cu vulcani stinși și parțial activi, unde, după cum spun localnicii, “bolborosește și te ceartă pământul”. Gazul metan scăpat din adâncime aduce la suprafață noroi fluid, apă sărată de zăcământ și apă de infiltrație, formând conuri de noroi asemănători unor vulcani în miniatură, într-o zonă mlăștinoasă cu vegetație specifică. Vulcanii noroioși au maximum de activitate în perioade cu o intensă degajare de gaze și bogate în ploi.

Rezervația de tip geologic „Vulcanii noroiși” de la Monor are vulcani noroiși dar nu prea spectaculoși. Intervenția omului precum și faptul că pe aceste locuri pasc în voie animalele au făcut ca locul să se niveleze. Acum găsim mult noroi și urme de conuri teșite.

https://lh6.googleusercontent.com/wIIH1E90afAQSa8VS8Rx4fN1K5rgxmZdcmX9rMjDhcXLXkOdXd-FPGFsdnMsX8CWxVLasWZidJe98Z_AhufyHGQkm5_G8ql36hxF2WwImQaUaoKD=w1280

Potențialul antropic al Comunei Monor:

1. Muzeul literar și memorial „Teodor Tanco” din Monor este dedicat personalităților culturale și științifice din județul Bistrița-Năsăud, precum și celor din satul natal al autorului. A fost înființat la

1 decembrie 2002 de către prof. dr. Teodor Tanco, scriitor și istoric literar, născut în Monor la 22 aprilie 1925.

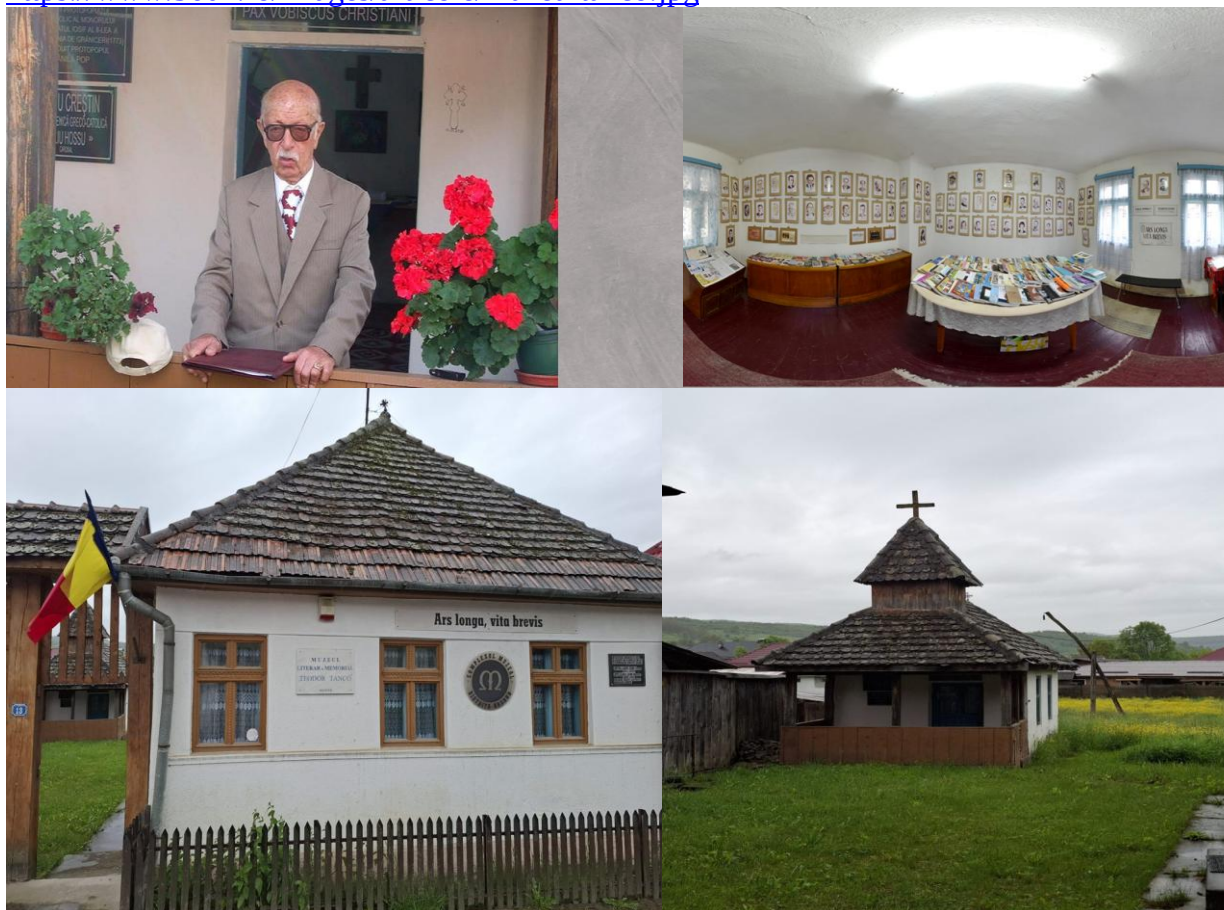
Muzeul este găzduit într-o casă țărănească tradițională, cu camere în linie și târnaț, și include o bucătărie de vară transformată în capelă ecumenică. Expozițiile sunt organizate în mai multe camere.: **Camera scriitorilor județului:** Prezintă o galerie cu 76 de portrete ale scriitorilor născuți în județ sau care și-au legat numele de acesta. Portretele sunt realizate de artistul plastic Virgil Tomuleț. De asemenea, sunt expuse volumele acestor scriitori și cele 44 de cărți editate de Teodor

Camera autorului: Aici se află biblioteca personală cu peste 1.000 de volume și publicațiile autorului

Sala multifuncțională: Este folosită pentru ședințe de cenaclu, prezentări de cărți și alte manifestări culturale. Pe un perete sunt expuse portretele celor 14 doctori în științe născuți în Monor

Capela ecumenică: În curte, bucătăria de vară a fost transformată într-o capelă ecumenică, unde sunt expuse icoane realizate de pictorul iconar Ion Cosma și o colecție de cărți religioase, inclusiv Biblia de la Blaj, reeditată la Roma în anul 2000.

<https://www.360x.ro/images/articole/muzeu-tanco.jpg>

Poze arhiva personală

2. Monumentele Eroilor de la Monor

Monumentul Eroilor din Monor este un omagiu adus celor care și-au dat viața în conflictele mondiale, fiind un simbol al respectului și recunoștinței comunității față de sacrificiile făcute pentru apărarea țării.

Situat în centrul satului Monor, lângă Biserica Ortodoxă „Sfântul Ilie” monumentul este un obelisc din piatră, cu o cruce în vârf și inscripții care pomenesc numele eroilor căzuți.

Monumentul Eroilor din Cimitirul Monor este un loc de cult și memorie dedicat celor care și-au sacrificat viața în conflictele mondiale. Situat în incinta cimitirului local, acest monument servește drept simbol al respectului și recunoștinței comunității față de eroii căzuți pentru țară.

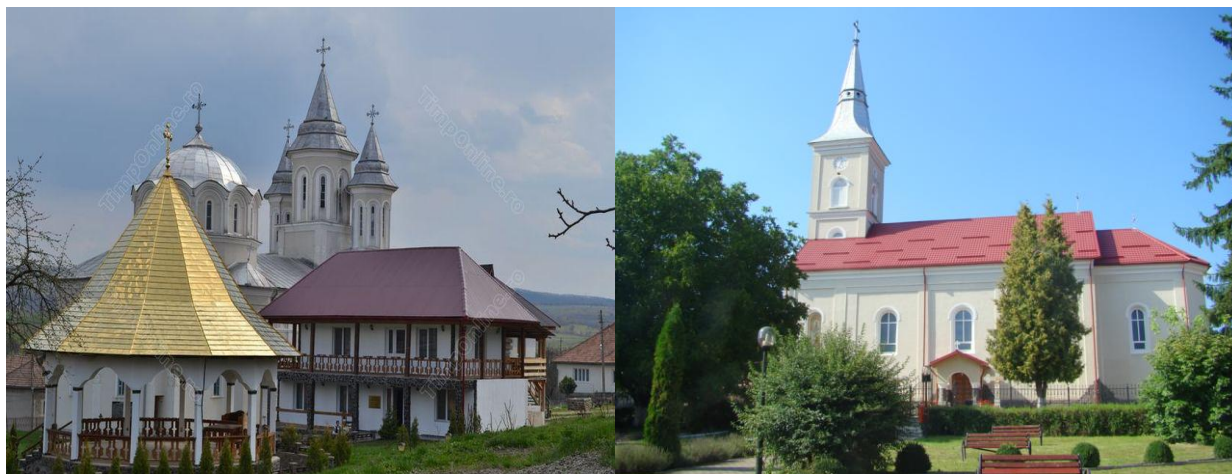
În fiecare an, cu ocazia Zilei Eroilor și a altor evenimente comemorative, localnicii și autoritățile organizează ceremonii de depunere de coroane și slujbe religioase, în semn de omagiu adus celor care au luptat pentru libertatea și unitatea națională.

Poze arhiva personală

3. Biserica Ortodoxă din Gledin poartă hramul Sfântul Ierarh Pahomie născut în jurul anului 1674 în satul Gledin. A intrat de tânăr ca frate la Mănăstirea Neamț, apoi l-a cunoscut la Lavra Pecerska pe Sfântul Dimitrie al Rostovului, căruia i-a devenit ucenic. În 1706 s-a întors la Mănăstirea Neamț, alegând ulterior sihăstria într-o pădure din munți. A păstorit Episcopia Romanului. Întors la Lavra Pecerska, a murit în 14 aprilie 1724, după ce a îmbrăcat marea schimă. A fost canonizat de Biserica Ortodoxă Română la data de 14 aprilie 2007, la propunerea Mitropolitului Bartolomeu Anania.

Biserica Ortodoxă din Monor actuală este construită între anii 1880 și 1882, sub îndrumarea preoților Petru și Simion Tanco și are hramul „Sfântul Vasile cel Mare”. Biserica este amplasată în centrul satului. Materialele folosite sunt: piatră, cărămidă, lemn și țiglă, confecționate în localitate. Stilul construcției este stilul roman. În biserică, iconostasul și patru icoane sunt pictate în anul 1901 de un grup de studenți de la Școala Superioară de Belle – Arte din Iași, sub îndrumarea profesorului dr. Sever Mureșan, originar din ținutul Năsăudului. Între anii 1969-1972 s-a pictat bolta și pereții în tehnica tempera de pictorul Vasile Morar din Târgu-Mureș. În camera proscomidiarului se află masa fostei mănăstiri a Monorului din anul 1752. În turnul bisericii există un ceas din anul 1884, funcțional.

4. Plăcuțele commemorative ale personalităților născute în Monor:

Dr. Paul Tanco (1843- 1916), a fost matematician român, primul român ardelean care a obținut titlul de doctor în matematici. Școala din Monor poartă numele matematicianului.

Dr. Petru Neagoș (1849-1930) în medicină a lucrat și la Monor, Deda și Reghin.

Dr. Aurel Moldovan (1859- 1939) doctor în medicină, fondatorul spitalului din Reghin.

Dr. Laurian Someșan (1901 -1986) - elev care a participat la Marea Unire, profesor universitar doctor, rector al Academiei Comerciale.

Poze arhiva personală.

5. Schitul „La mănăstire”

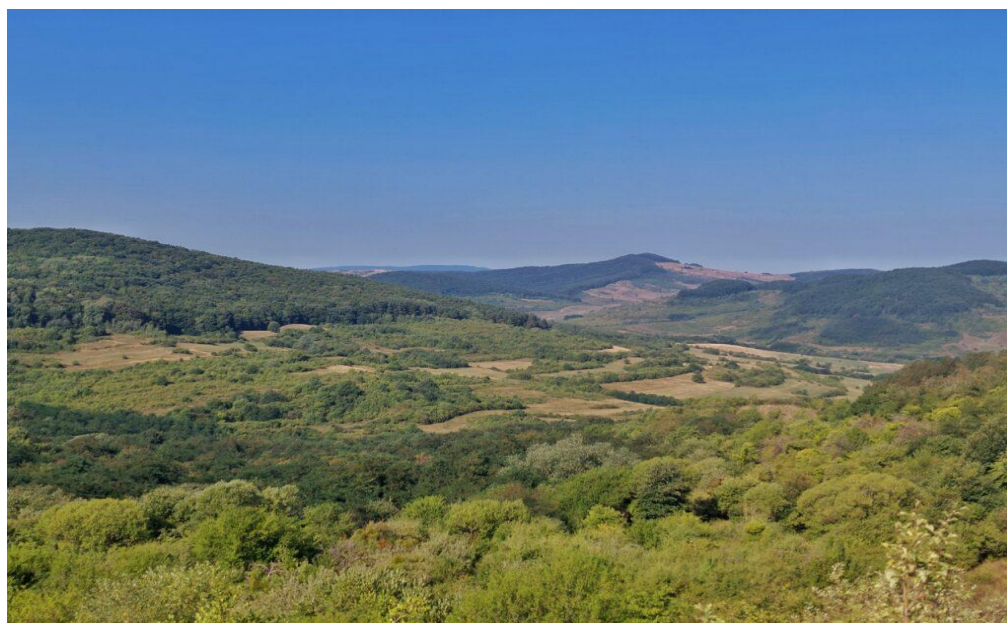
În locul numit Părăul Mare s-a construit un altar de vară, ca un schit și în fiecare an de Sfântul Ilie și de Sfântă Mărie Mare, credincioșii din Monor și din comunele învecinate, mai precis de pe Valea Luțului și Valea Șieului, împreună cu mai mulți preoți merg în procesiune până la schit. Acolo se oficiază de la ora 18.00 Vecernia, la 19:30 Prohodul Maicii Domnului, la ora 21 Taina Sfântului Maslu și în jur de ora 12 noaptea, Moliftele Sfântului Vasile cel Mare. La acest pelerinaj participă pe lângă

mulțime de credincioși și preoții din parohiile din jur. Acest pelerinaj de Sfânta Mărie Mare a început la 20 iulie 1998, sub îndrumarea preotului Marius Avram și acest obicei continuă și în prezent.

<https://timponline.ro/wp-content/uploads/2016/08/Procesiune-Schit-Monor.jpg>

6. Via Transilvanica, „drumul care unește”, este un traseu turistic de lungă distanță de 1.400 de kilometri care traversează România pe diagonală, de la Putna la Drobeta Turnu Severin, acesta trece și prin Monor.

<https://razvanovac.ro/via-transilvanica-tinutul-de-sus-episodul-8-monor-brancovenesti/>

7. Punctul gastronomic Maria Moldovan Gledin situat pe Via Transilvanica un loc de cazare și servirea mesei pentru călătorii de pe traseul Via Transilvanica.

8. Proiectul județean „Satul meu leagănul sfânt al copilăriei” un proiect școlar care promovează tradițiile și obiceiurile din comuna Monor la care participă mai multe școli din județ și județele învecinate. Se desfășoară în fiecare an înainte de postul Sfințelor Sărbători de Paști. Acest proiect se desfășoară și în vacanța de vară când se organizează o Tabără de vară pentru elevii Școlii Gimnaziale „Paul Tanco” Monor.

Poze arhiva personală

Monor nu e doar locul unde m-am născut, ci tăcerea caldă a serilor de vară, mirosul fânului cosit și glasul blând al bunicilor. E rădăcina mea, acolo unde sufletul se întoarce, de fiecare dată, acasă.

BIBLIOGRAFIE:

<https://merg.in/thumbs/facebook/2015/05/26/comuna-monor-2089.jpg>

https://complexulmuzealbn.ro/sites/default/files/styles/slide/public/1_17.jpg?itok=mpQfG7S9<https://c8.alamy.com/comp/KRH9KA/monor-judetul-bistrita-nasaud-KRH9KA.jpg>
<https://www.360x.ro/images/articole/muzeu-tanco.jpg>
<https://bistrita.insse.ro/despre-noi/despre-judetul-bistrita/geografie-in-statistici/>

PĂDURILE ȘI SCHIMBĂRILE CLIMATICE

Prof. Paula BURDEȚI
Colegiul Național „George Coșbuc” Năsăud

Începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, ca urmare a unor activități antropice puternice cum sunt arderea combustibililor fosili, despădurirea, utilizarea masivă a lemnului drept combustibil s-a intensificat efectul de seră, când, alături de dioxidul de carbon (CO_2), au pătruns în atmosferă cantități sporite de oxid de azot (N_2O), metan (CH_4) etc.

S-a produs, astfel, încălzirea atmosferei din apropierea suprafeței terestre. În România s-a constatat creșterea semnificativă a temperaturilor medii anuale pe perioada 1901-2005 cu aproximativ $0,5^\circ \text{C}$, dar această creștere aproape s-a dublat în perioada 1961-2007.

Schimbările climatice din ultima jumătate de secol au afectat deja ecosistemele forestiere și vor avea efecte din ce în ce mai mari asupra lor în viitor. Serviciile de reglare a carbonului furnizate de păduri riscă să dispară în totalitate, dacă nu se procedează la reducerea substanțială a emisiilor actuale de carbon, fapt care ar duce la eliberarea de cantități imense de carbon în atmosferă, accentuându-se astfel schimbările climatice.

Schimbările climatice au avut și vor avea un impact asupra pădurilor. Deoarece se prevăd consecințe socio-economice și ecologice ale acestui impact, este de dorit să ne pregătim pentru a asigura continuitatea beneficiilor aduse de pădurile Uniunii Europene în contextul unor condiții climatice aflate sub semnul schimbărilor. Astfel, protecția pădurilor din Uniunea Europeană trebuie să vizeze furnizarea unor garanții că pădurile își vor îndeplini și în viitor toate funcțiile productive, socio-economice și ecologice.

Problema relației dintre pădure și schimbările climatice, îndeosebi celor referitoare la locul biomasei forestiere în structura surselor energetice, li se o atenție deosebită. Despădurirea și degradarea pădurilor reprezintă între 17 și 20% din emisiile de CO_2 pe Terra. Se discută problema celor 850 milioane de păduri degradate în vederea refacerii stocului de carbon și a biodiversității.

Adaptarea pădurilor la schimbările climatice

Referitor la adaptarea pădurilor la schimbările climatice se impun o serie de măsuri:

- Conservarea pădurilor naturale în sistemul ariilor naturale protejate
- Realizarea de compoziții corespunzătoare tipului natural fundamental de pădure cu promovarea de specii autohtone și introducerea de specii exotice în cazul unor modificări climatice
- Realizarea de păduri de amestec (foioase și conifere) rezistente la schimbările climatice

Consecințele schimbărilor climatice asupra pădurilor din România

Schimbările climatice, materializate în special prin creșterea temperaturilor și scăderea precipitațiilor, afectează pădurile din toate etajele fitoclimatice din România, pornind de la zona de câmpie și ajungând până în zona montană.

Efecte negative ale schimbărilor climatice asupra pădurilor:

- **Schimbări în compoziția pădurilor.** Cele mai întâlnite cazuri sunt cele în care salcâmul (*Robinia pseudoacacia*) ia locul pădurilor de stejar (*Quercus* spp.), mai ales în zona de sud a țării sau pe versanții însoriți, cu expoziție sudică. Un alt exemplu este reprezentat de pădurile de conifere (brad, molid) situate în etajul montan, care suferind de pe urma schimbărilor climatice, se uscă treptat.

- **Uscarea arborilor și pădurilor.** În multe locuri din România, dar mai ales în Transilvania există multe păduri de rășinoase care se uscă de la o zi la alta. O altă posibilă cauză o poate constitui extinderea rășinoaselor în afara arealului natural. Uscarea treptată a arborilor va conduce atât la eliminarea acestora din pădure și la scăderea productivității pădurilor.
- Un alt efect al temperaturilor ridicate îl reprezintă **incendiile de pădure**, din ce în ce mai frecvente mai ales în zona de silvostepă din țara noastră.
- Schimbările climatice își pun amprenta și asupra **biodiversității** din ecosistemele forestiere, conducând de cele mai multe ori la scăderea acesteia. Un ecosistem forestier cu un grad scăzut de biodiversitate va face față mai greu provocărilor viitoare.

Cum reacționează flora și ecosistemele de plante spontane la încălzirea globală

Schimbările climatice au impact direct și indirect asupra vegetației din Europa. Estimările făcute de cercetătorii din Elveția în elaborarea modelelor de comportament a vegetației din zonele montane, au arătat că o creștere a temperaturii aerului cu 3°C ar conduce la invadarea speciilor de foioase în actualele fâșii subalpine, iar coniferele s-ar extinde în zona alpină. Se anticipează deplasarea spre nord a zonelor climatice prielnice pădurilor cu 150-550 km. Pe parcursul secolului XXI deplasarea vegetației zonale va fi mai rapidă decât potențialul estimat de migrare a multor specii (20-200 km/secol) sau capacitatea multor soluri de a genera o nouă structură. Există dovezi considerabile, că schimbările pronosticate ale producției de lemn au loc în pădurile Europei. S-a înregistrat o creștere a producției de lemn în pădurile din Austria, Danemarca, Franța, Germania, Slovenia, Suedia și Elveția.

Impactul schimbării climatice asupra vegetației pădurilor de stejar (*Quercus robur* L.), gorun (*Quercus petraea* Liebl.) și fag (*Fagus sylvatica* L.) duce spre restrângerea substanțială a arealului atât pe altitudine cât și pe latitudine. Unele specii de plante cu areal nordic, (euroasiatic sau central-european) în condiții de creștere a deficitului de apă sunt nevoite să se retragă spre centrul arealului lor, adică unele ar putea să dispară din componența floristică a țării noastre.

Fig 1. Stejar (*Quercus robur*)

Fig. 2. *Fag (Fagus sylvatica)*

Fig. 3. *Gorun (Quercus petraea)*

Climă aridă ar contribui la extinderea spațială a vegetației de stepă din Moldova. Astfel, climă aridă și mai caldă prognozată pe viitor ar stimula răspândirea numeroaselor specii periclitare din ecosistemele stepizate la extinderea ariei lor de răspândire. De aceea printre pâlcurile de păduri de gorun, stejar și fag se întâlnesc poiene stepizate cu numeroase specii de ierburi, negara (*Stipa capillata* și *S. tirsia*) păiușul (*Festuca valesiaca*).

Adaptarea plantelor agricole la schimbările climatice

În sectorul cultura plantelor de câmp, selecția varietăților cultivate include în principal corelarea condițiilor locale de mediu cu gradul de rezistență al plantelor față de condițiile limitative de vegetație (secetă, excese de umiditate, temperaturi ridicate, frig/ger etc.).

Avantajele pentru reducerea efectelor condițiilor limitative de vegetație și conservarea solului: gestionarea eficientă a resurselor de apă în agricultură, respectiv o mai bună utilizare a rezervelor de umiditate din sol pe tot parcursul sezonului de vegetație, inclusiv alegerea perioadelor de semănat în funcție de gradul de aprovizionare cu apă al solurilor, precum și un consum redus de energie prin aplicarea irigațiilor; reducerea costurilor de producție prin alegerea unui sistem alternativ de lucrări ale solului și de întreținere specializat în combaterea buruienilor, bolilor și dăunătorilor; scăderea riscului de apariție a bolilor, precum și o utilizare eficientă a fungicidelor; scăderea emisiilor de CO₂ și creșterea producției și a masei vegetale.

Sucesiunea culturilor în timp și spațiu reprezintă modalități eficiente pentru fiecare agricultor în protejarea potențialului productiv al solului și implicit, asigurarea unor producții constante.

Oportunitățile în stabilirea unui sistem de management durabil, în structura culturilor și alegerea asolamentului, includ:

- efecte directe asupra proprietăților fizice, chimice (conținutul de elemente nutritive) și biologice (cantitatea de materie organică) ale solului;
- protejarea solurilor împotriva eroziunii, diminuarea scurgerilor de suprafață;
- scăderea gradului de eroziune și menținerea producțiilor agricole la valori constante;
- utilizarea eficientă a nutrienților pentru plante;
- managementul terenurilor agricole prin utilizarea unui sistem de rotație, păstrarea unui echilibru privind ponderea culturilor permanente în raport cu cele anuale;
- prevenirea poluării apelor prin șiroire și percolarea apei în afara zonelor străbătute de sistemul radicular al plantelor, în cazul culturilor irigate.

Recomandări și măsuri de adaptare:

- selecția varietăților cultivate prin corelarea condițiilor locale de mediu cu gradul de rezistență al plantelor față de condițiile limitative de vegetație (secetă, excese de umiditate, temperaturi ridicate, frig/ger etc.);
- administrarea culturilor și utilizarea rațională a terenului sunt măsuri obligatorii pentru păstrarea potențialului productiv, menținând în același timp un impact redus al practicilor agricole asupra mediului și climei;
- cultivarea unui număr mai mare de soiuri/hibridi, în fiecare an, cu perioada de vegetație diferită, pentru o mai bună valorificare a condițiilor climatice, îndeosebi regimul de umiditate și eșalonarea lucrărilor agricole;
- alegerea de specii rezistente la condițiile limitative de vegetație, cu o toleranță ridicată la “arșiță”, secetă și excese de umiditate;
- la nivelul fermelor, se recomandă practicarea asolamentului și stabilirea unei structuri de culturi care să includă cel puțin trei grupe de plante, respectiv cereale păioase 33%, prășitoare - plante tehnice 33% și leguminoase 33%.

Concluzii

Pădurile oferă o multitudine de posibilități pentru atenuarea consecințelor provocate de schimbările climatice:

- Oprirea despăduririlor. Oprirea defrișărilor pe plan mondial s-ar dovedi una dintre cele mai eficiente măsuri pentru minimizarea în viitor a creșterii temperaturii pe Terra, ca efect al sporirii concentrației

de CO₂ în atmosferă. Despăduririle și alte modificări ale destinației terenurilor sunt responsabile pentru 15% din emisiile totale de CO₂ pe Terra.

- Revigorarea împăduririlor. Întregirea domeniului forestier pentru împădurirea terenurilor degradate și abandonate este luată în considerare de toate programele internaționale referitoare la stabilizarea climei.

După Brown (2008) prin împădurirea a 170 milioane de hectare de terenuri degradate în 10 ani este posibilă fixarea a 950 milioane tone de carbon.

Bibliografie

Badea, O., Pătrășcoiu, N., Tănase, M., 2005, *Posibile corelații între starea de sănătate a pădurilor și modificările climatice*, București, Editura Academiei Române

Blujdea, V., 2005, *Efectul schimărilor climatice asupra proceselor fiziologice ale speciilor forestiere*. București, Editura Academiei Române

Brown, L., 2008, *Mobilizarea general pentru salvarea civilizației*, București, Editura Tehnică

Cuculeanu, V., Geicu, A., Pătrășcoiu, N., 2005, *Impactul potențial al modificărilor climatice asupra ecosistemelor forestiere din România*, București, Editura Academiei Române

Revista Pădurilor, Nr. 3, 2000, București

<http://roinf.ro>; en.wikipedia.org

POTENȚIALUL TURISTIC ANTROPIC AL VĂII GERSA

prof. Leon BUZILĂ

Școala Gimnazială „Iacob și Ioachim Mureșanu” Rebrișoara

Valea Gersei este situată în partea de nord a județului Bistrița-Năsăud, fiind parte integrantă a văii Someșului Mare, fiind diferită de celelalte văi prin poziție și trăsături geomorfologice având o lungime de aproximativ 27 km.

Valea Gersei are un pronunțat caracter cultural-istoric, datorită obiceiurilor și tradițiilor românești, precum și frumuseților cadrului natural dar și antropic.

Referitor la structura zestrei turistice de proveniență antropică, se observă în prezența obiceiurilor și tradițiilor, portul popular specific, așezările umane, care constituie o atracție turistică prin arhitectura acestora, edificii religioase (biserici), meșteșuguri specifice (morile de apă, vâltorile, circularul și joagărul).

Obiceiuri și tradiții pe valea Gersei

Obiceiuri legate de naștere

Nașterea a fost și este considerată un moment foarte important pentru familie și o parte a comunității locale. Asistenta de la nașterea copilului (moașa) desfășoară o serie de practici care au menirea de a îndepărta forțele rele de lângă acesta. În acest sens lega de mână dreaptă a nou-născutului un fir de ață roșie sau se împletește, mai nou, o brățară. Când are loc prima baie a copilului se pun monezi în apă, cu rol de purificare și se invocau ursitele pentru a-i purta noroc în viață.

„Un alt moment important este *botezul*, realizat la 4-5 săptămâni de la naștere. Copilul este dus la biserică și, după terminarea slujbei și în prezența nașilor, preotul săvârșește un serviciu religios propriu acestui moment, apoi îl îmbăia într-un vas. Nașele pregăteau pâna de mir (în care este așezat copilul după botez și miruit) și panglica (fașa)”. (L. Muti, N. Hoha, Biserica o poartă deschisă spre cer, 2009, p. 51-52).

Pe valea Gersei sunt două perechi de nași, în cazul în care lipsește la botez din motive bine întemeiate, unul dintre acesta ar putea fi decesul, se apelează la așa numiții nași de botez. Cu această ocazie, participanții la botez aduc daruri micului creștin și se oferă de către părinți o masă bogată în bucate și băuturi. La vârsta de un anșor nașele revin pentru a tăia o șuviță din părul copilului (moț), care se păstrează până la căsătoria acestuia.” (L. Muti, N. Hoha, 2009).

Obiceiuri legate de nuntă

Nunta e considerată pe valea Gersei cel mai însemnat eveniment din viața tinerilor, dar și a satului. Aceasta îmbină momente de petrecere cu cele solemne pentru tânărul cuplu căsătorit. „Principalele momente ale nunții tradiționale românești se regăsesc și în subzona etnografică Năsăud: pețitul, logodna, strigăturile, chemarea la nuntă, confecționarea steagului, pregătirea mâncării și a băuturii, închinatul la casa mirelui și miresei, iertăciunea, cununia realizată la primărie și apoi la biserică, stărostitul la intrarea în sala de nuntă, masa pentru invitați, adunatul banilor și a darurilor, „*strigatul la găină*”, îmbroboditul miresei cu năframa de nevastă, spartul nunții și deplasarea tinerei neveste la socrii”. (L. Muti, Rebrișoara-Mărturii pentru eternitate, vol. II, 2004, p. 327).

Pe valea Gersei se mai păstrează și nunțile la care participă feciori și fete îmbrăcați în costume populare, numiți „cemători” și „cemătoare”, care strigă diverse versuri specifice momentului. Feciorii cemători au împodobit, așa-numitul steag de nuntă, pe care îl scutură într-un anumit mod, în timp ce strigă. Tot din alaiul de nuntă se mai păstrează și „calăreții”, adică feciori îmbrăcați în straie țărănești ce însoțesc nunta călare pe cai, aceștia fiind împodobiți.

Un bun prilej ca doi tineri să se împrietenească și să se cunoască era șezătoarea, care se mai păstrează și astăzi, într-o mică măsură. Aici fetele coseau, torceau sau croșetau diverse obiecte vestimentare. La șezători feciorii organizau diferite jocuri, cum ar fi „fântâna”, „puricele” și „perinuța”.

Obiceiuri legate de înmormântare

Este un moment de durere și jale pentru familie și comunitatea locală. „Obiceiurile și practicile legate de moarte își au o foarte mare vechime, românul fiind preocupat să-și îngroape pe cei dragi conform tradiției milenare. Dacă moare un flăcău sau o fată, necăsătoriți, tinerii sunt așezați în sicriu în haine de mire și mireasă, fiind present motivul alegoric al morții-nuntă (M. Pop, 1976, p. 41-42).

De obicei, la ceremonialul funerar al celor loviți de o moarte năpraznică (accidente, suicid), participă aproape tot satul. Dacă un membru al comunității moare departe de casă, neputând fi înhumat între ai săi, i se organizează în localitate ceremonialul de înmormântare (ca de exemplu în situația celor morți pe front)”. (L. Muti, N. Hoha, Biserica-o poartă deschisă spre cer, 2009, p. 64).

Persoanele care se sinucid nu beneficiază de slujbă religioasă, preotul spune doar o scurtă rugăciune la groapă. Locuitorii Gersei cred că moartea este prevestită de unele semene, cum ar fi: vise cu ape mari și tulburi, urlă câinele, găina cântă precum cocoșul, trosnesc grinzile casei. Evenimentele specifice înmormântării sunt: spălarea și îmbrăcarea celui decedat, clopotele bisericii vor fi trase de trei ori pe zi până în momentul înmormântării, la amiază și seara bocitoarele „cântă” mortul, priveghiul are loc în două seri, iar înmormântarea în a treia zi. La sfârșitul ceremoniei de înmormântare, toți participanții sunt invitați să participe „la pomene” (masa oferită de familie), care au loc la casa celui decedat sau, în majoritatea cazurilor, la căminul cultural. La înmormântare participă, de obicei, aproape toată comunitatea locală.

Decedatul este jelit timp de 1 an, aceasta însemnând că persoanele din familie nu participă la nunți și vor purta haine de culoare neagră. La 6 săptămâni de la deces are loc un prohod, apoi la un an și la șapte ani. Copiii morți și nebotezați devin moroi, tricolici sau strigoi (E. Precup, 1959).

La data de 1 noiembrie a fiecărui an, gersenii vin la cimitir cu lumânări și flori la mormintele celor dragi, unde îngenunchează, aprind lumânări și spun rugăciuni. Această zi poartă numele de ziua morților sau „Ziua de Luminăție”.

Obiceiuri legate de Crăciun, Anul Nou și Paște

Cele mai importante obiceiuri legate de aceste sărbătorile de iarnă (24 decembrie-7 ianuarie), primele două, sunt:

- ◆ *Colindele* domină sărbătorile de Crăciun și Anul Nou prin numărul lor mare, prin frumusețea muzicii și poeziei lor. În trecut se colindau preotul, primarul, dascălii, în zilele noastre se practică cel mai des între neamuri. La început, se întreabă gazda casei dacă primește colindători, după care, dacă aceasta își dă acceptul, va răsplăti pe aceștia cu mere, bani, nuci, cârnați, țuică și prăjitură. Cele mai cântate colinde sunt: „O, ce veste minunată”, „Deschide ușa creștine”, „Viflaime”, „Trei păstori”, „Cerule și pământul”. (L. Muti, 2004).

- ◆ *Turca (capra)* este un obicei care se practică în ajunul de Crăciun și Anul Nou. Turca este formată dintr-un lemn ce are la capăt două fălci manevrate cu o sfoară, peste care se întinde un țol cu flori, pe care se prind clopoței și panglici colorate. Capra este prevăzută cu două cornițe. Este nevoie de doi copii pentru acest obicei, unul care joacă și altul care cântă la fluier. Jocul caprei este răsplătit cu bani.

- ◆ *Plugușorul* este un obicei practicat în ajunul de Crăciun și Anul Nou, fiind nevoie de un recipient din lemn (budeșcă), care la un capăt are aplicată piele iar prin mijlocul ei trec fire din păr de cal. Este nevoie de două persoane, unul care ține plugușorul și celălalt care trage de firele de păr udate permanent, astfel încât scot un sunet specific, ce este însoțit de un text specific „*Plugușorului*”: („Aho, aho, copii și frați/ Stați puțin și nu mânați/ Lângă boi v-alăturați/ și cuvântul mi-ascultați/Măine anul

se-nnoiește/ Plugușorul se pornește/ Și începe a ura/ Pe la case a brăzda/ Iarna-i grea, omățul mare/ Semne bune anul are/ Semne bune de belșug/ Pentru brazda de sub plug/.....”. Ca și în cazul caprei, plugușorul este răsplătit cu sume de bani.

◆ *Sorcova* este o urare care se rostește în dimineața Anului Nou: ”*Sorcova, vesela/ Să trăiți, să-mbătrâniți/ Ca un măr,/ Ca un păr,/ Ca un fir de trandafir./ Tare ca piatra,/ Iute ca săgeata,/ Tare ca fierul,/ Iute ca oțelul./ La anul și la mulți ani!*”.

◆ *Irozii*-în trecut era practicat de adulți, un rol important îl are costumația acestora. Momentul biblic jucat de aceștia se referă la uciderea pruncilor de către Irod și acțiunea magilor. „Împăratul Irod purta o mantie largă și lungă, de culoare roșie, având un guler lat din blană; sub mantie era o tunică cărămizie ori galbenă închis, până spre genunchi, cu crețuri. Magii aveau mantii croite la fel cu cea a lui Irod. A lui Baltazar era de un galben-închis, a lui Gașpar era roșu-închis iar a lui Melchior era violet-închis. Coroanele crailor nu erau așa de înalte ca ale lui Irod; purtau și ei săbii, mai scurte însă ca cea a împăratului. Îngerul era îmbrăcat într-o cămașă albă (mai lungă până la călcâie), prinsă cu o cingătoare albastră. Aripile lungi se confecționau din sârmă și hârtie «încrețită», cumpărată de la librărie. Când sta în casă era descoperit, iar pe drum purta o căciulă albă de miel” (L. Muti, Rebrișoara-Mărturii pentru eternitate, vol. II, 2004, p. 344)

◆ *Obrăzarii (Cipărușii)* reprezintă un joc în care cei 6-7 membri poartă măști și sar într-un picior, strigă, pe rând, un text hazliu: „*Cipăruș degetu-n sus/ Cipăruș degetu-n jos/ Fugi, și nu fi un mucos/ Uni-i mama să mă vadă/ Cum mă năcăjăsc la coadă.....*”

◆ *Steaua* este reprezentată de o suprafață de lemn peste care se așează o hârtie albă sau roșie pe care sunt aplicate stelute și imaginea Maicii Domnului. Prin intermediul acestui obicei se vestește nașterea Mântuitorului: „*Trei crai de la răsărit/ Cu steaua-au călătorit/ Și-au mers după cum citim/ Până la Ierusalim.....*”

De sărbătoarea Paștelui, un obicei local poartă numele de „*cu alduitu*” sau „*umblatu după ouă*”, când copiii îmbrăcați în costume populare, cu trăistuța pusă după cap, umblă la casele localnicilor, pentru a strânge cât mai multe ouă roșii și turtețe. Copiii trebuie să rostească sintagma „*Christos a înviat!*”, la care li se răspunde „*Adevărat c-a înviat*”. În noptea Învierii toți creștinii participă la slujba religioasă, iar în prima zi de Paște, în curtea bisericii, se sfințesc de către preot produsele alimentare aduse de credincioși: ouă, cozonaci, pască.

Un alt obicei este cel al „*stropitului*”, care se practică a doua zi de Paște, băieții iau o sticlă de parfum și merg pe la casele fetelor sau la ieșirea din biserică și le stopesc.

Portul popular

Valea Gersei „(face parte din subzona etnografică Năsăud) are un port popular specific ce o încadrează în tipologia și stilistica costumului popular năsăudean, dar și elemente ce o individualizează. Prin ornamente geometrice, cromatică, evoluția croiului și a materialelor folosite costumului din zonă, se înscrie în aria largă a portului popular românesc, ca parte integrantă a acestuia. La rebrișoreni, costumele tradiționale sunt reprezentate atât de portul de sărbătoare, cât și de cel pentru muncă, distincția făcându-se prin ornamentație și prin calitatea materialului utilizat în realizarea unor piese”. (L. Muti, Rebrișoara-Mărturii pentru eternitate, vol. II, 2004, p. 316-317).

Portul popular din valea Gersei este de mare originalitate, constituind o atracție turistică cu o importanță deosebită pentru turismul rural de aici, dar care, din păcate, este prea puțin valorificat.

Să prezentăm, în continuare, câteva detalii ale portului popular bărbătesc și femeiesc, așa cum s-a păstrat acesta, din cele mai vechi timpuri:

Portul popular bărbătesc

„Bărbații purtau pe cap **clop negru** (primăvara, vara și toamna) și căciulă din piele de miel (**cușmă**), iarna. Corpul era acoperit cu o cămașă albă, lungă aproape de genunchi, cu un guler format din cusături ce formează motive populare. La mijloc se încingeau cu o curea de piele lată cu multe

floricele. Pe aceasta, în partea dreaptă, se găsește un buzunar folosit pentru a ține banii sau țigările. În picioare purtau opinci, iar în zilele de sărbătoare cizme, pantofi sau păpuci. Picioarul era învelit în partea de jos cu «obiele» din lână, legate cu ajutorul unor ațe negre sau curele din piele. Picioarele erau acoperite cu pantaloni din cânepă («izmenes»), iar în anotimpul rece cu «cioareci» (pantaloni din pânură prelucrată la piuă). Când era frig, peste cămașă purtau «sfetăr» din lână, lucrat de soție sau fiică și pieptar din piele de oaie; pieptarul de sărbătoare avea multe motive florale, culorile dominante fiind roșu, albastru, maro și verde”. (L. Muti, Rebrișoara-Mărturii pentru eternitate, vol. II, 2004, p. 319).

Imaginea 1. Port popular bărbătesc actual Imaginea 2. Port popular femeiesc actual

Costumul popular este purtat în zilele noastre, doar de sărbătorile importante de peste an (Crăciunul, Boboteaza, Paștele), la nunțile ce doresc să promoveze valoarea și frumusețea acestor costume populare de pe această vale.

Portul popular femeiesc

„Femeile purtau pe cap o năframă, de obicei cumpărată din prăvălie sau de pe «șătre», din mătase sau «de păr», în culori diferite. Pe corp îmbrăcau o cămașă peste tot corpul numită «piept», făcută din pânză de casă sau din «geolgi» (din cânepă sau din bumbac), cu broderii, cusături cu flori sau cu tive. De la brâu în jos aveau poalele lungi din pânză de casă peste care, așezate, în față și la spate, pânzături de culori variate, «țesute cu alesături», frumos lucrate, având dungi viu colorate. Jos, la poale, pânzătura avea o dungă brodată, de 5-10 cm lățime, numită «peticitură», iar pe marginea acesteia era o dantelă, de aceeași culoare cu ea sau neagră.

Încălțăminte constă din opinci din piele de animale sau de cauciuc pe timpul activităților casnice sau agricole, iar în zilele de sărbătoare «cizme» cu tureac înalt, întărit.

În sezonul rece purtau «ceptar», adică un pieptar înfundat ce se deschida pe umăr și subsuoară, cusut artistic în spate și pe piept cu flori diverse, viu colorate. Se purta câte un șir de mărgelă, iar în

ultimii ani lăntișoare și cercei”. (L. Muti, Rebrișoara-Mărturii pentru eternitate, vol. II, 2004, p. 317-318).

Casa tradițională gerseană

Structura casei din zona Gersei a cunoscut în secolul al XVIII-lea trecerea de la bordeiul monocelular la locuința cu tindă, cămară și o singură încăperez, în secolul al XIX-lea la casa cu două încăperi.

La data redactării prezentei lucrări există în cadrul acestei regiuni un număr foarte redus de case, ce încă mai păstrează vechea înfățișare a locuințelor vechi. Prezentăm în continuare, înfățișarea caselor tradiționale gersene din timpurile străvechi.

Fundația casei era săpată la o adâncime între 50-70 cm, pereții erau din piatră, lemn și, mai nou, din cărămidă. Lemnele folosite la pereți erau rotunde sau cioplite, acoperișurile vechi erau în patru ape și apoi cele mai noi în două ape, dispuse pe un schelet de căpriori susținute la bază de grinzi late. Aceste grinzi depășeau lățimea așa-zisei prispe, alcătuind astfel streșina casei. Pe căpriori se prindeau, în cuie, lețuri orizontale la o anumită distanță, pe care se coseau dranițe, acestea fiind înlocuite cu eternitul, țigla sau tabla. Tavanul era format din scânduri bătute pe grinzi, pe spațiul dintre scânduri se coseau lețuri pentru a acoperi îmbinarea dintre ele și a evita să cadă impuritățile din pod sau ca și protecție contra frigului din timpul iernii; în pod tavanul era uns cu lut. Pereții erau tencuiți cu un amestec de pământ, apă și pleavă. După uscare, se văruiău cu var în care se puneă culoare albă sau albastră. În interiorul camerei se așeza un strat de pietriș care se îndesa, iar la partea superioară un strat de lut care, prin ungere, se îndrepta ori de câte ori era nevoie. Podeaua de scânduri a apărut mai târziu. Geamurile casei aveau dimensiuni mici sub forma semnelui crucii, care nu lipsea de pe acoperișul fiecărei case. Ușa de la intrare era înfundată fiind formată din tăblii de lemn sub formă de romburi. (L. Muti, 2004).

Imaginea 3. Casă veche de pe valea Gersa

Imaginea 4. Casă nouă de pe valea Gersa

În trecut anexele gospodărești, șura și grajdul erau legate între ele, în prezent ele fiind separate sau situate în imediata apropiere. În fața casei se afla, de obicei, o prispă zidită din piatră, unsă cu lut, care avea rolul de loc de odihnă, pentru cei mai în vârstă, în zilele de sărbătoare. În imediata apropiere a prispei, se aflau treptele din piatră sau lemn, prin intermediul cărora se realiza accesul în casă. O evoluție a prispei este „târnațul”, ce se păstrează și astăzi la multe case pe valea Gersei.

Tindă sau încăperea rece, cum mai era numită, deoarece aici nu era prevăzut nici un mijloc de încălzire (soba cu plită pe vatră și un cuptor erau prezente în camera propriu-zisă), era de mici dimensiuni, nu avea tavan și era prezenta o laiță pe care erau sprijinite obiecte casnice, ladă cu cereale sau era săpată o groapă unde se depozitau cartofii pe timpul iernii. Tot în tindă, se afla un așa-zis „cobârlău”, unde înnoptau găinile. Pe peretele dinspre cameră se afla vatra, pe care se făcea focul,

deasupra acesteia era prezent ceaunul sau căldarea și un suport pentru cratițe. În spatele peretelui, era montat ceaunul de fiert haine sau bostanii la porci. După ușa tindei, se afla o bancă pe care erau așezate recipiente de apă, iar sub aceasta, hrana pentru porci. Accesul în podul casei se făcea din tindă, cu ajutorul unei scări fixe sau mobile. Podul casei, pe timpul iernii, servea la afumatul cârnaților, a cârnii și slăninei de porc, aici se depozitau și cerealele în lădoaie, iar de cornii acoperișului se prindea porumbul legat în cununi. (L. Muti, 2004).

„**Camera dinainte sau casa cu cingea**” era așezată, de obicei, spre drum, inventarul și modul de organizare și împodobire fiind specifice întregii văi a Someșului Mare.

La intrare, în partea dreaptă, era o deschizătură îngustă și lungă cu două ușițe, ce avea prevăzută în interior «policioare» (polițe), numită «podisor». Aici se depozita uleiul, untura, paprica, iar babele își ascundeau «jinarsul». Pe acest perete, și în continuare cam 1 m pe cel alăturat (de fapt în colț), se află o vatră pe o fundație de piatră, pe care se fixa o sobă ce avea două plite, aceasta comunicând cu cuptorul, în prelungirea căruia se află un mic spațiu, unde se putea dormi. În acest cuptor se cocea pe funze de varză pâinea și se usca mălaiul, prunele și merele. Deschiderea vetrei era protejată de un sistem de hotă pentru preluarea fumului și asigurarea aerajului, ce se unea cu cel de la cuptor în «horneț». Soba (două bucăți de fontă) era încastrată în perete și se sprijinea pe vatră. Cenușa cădea în «cotruș», de unde era scoasă și folosită la fiertul hainelor, a torturilor de lână, sau împrăștiată prin grădiniță, ca îngrășământ. La început «hornețul» (coșul) nu ducea decât în pod, mai târziu fiind scos prin acoperiș afară”. (L. Muti, Rebrișoara-Mărturii pentru eternitate, vol. II, 2004, p. 310-311).

La mijlocul unuia dintre pereți era așezat un pat acoperit cu vernici și un țol confecționat din lână având rol decorative, dar și pentru învelit iarna, datorită proprietăților sale calorice. La partea superioară erau așezate 4-5 perne, umplute cu fân, otavă sau pene. Sub pat era așezată covata folosită la făcut pâinea, iar primăvara stătea cotarca cu găina ce clocea. La capătul patului era așezată o ladă din lemn, cu diverse motive florale pe ea, în care era depozitată îmbrăcămintea, țoalele, prosoapele („cingeaule”). În interiorul ei se afla un sertar unde se țineau actele și banii sau alte obiecte de valoare. Hainele se întindeau la uscat deasupra patului unde pe tavan era agățată o rudă pe mai multe nivele. Când fata sau feciorul se căsătorea lada lua funcție de zeste, fiind dăruită pe post de cadou din partea părinților. (L. Muti, 2004).

Între geamurile casei era amplasată o icoană, și alte două la marginile acestora, deasupra de fiecare erau agățate farfurii („blide”) ornamentale încadrate fiecare de către un «cingeu» (sunt țesute în două țe având pe ele motive ornamentale, iar la capete se plica șipcă sau ciucuri).

În fața lăișterului se află masa, aproape de centrul camerei. La mijlocul acesteia era poziționat „clopotorul de coleșă”, acoperit de așa-numita „bândură” (reprezintă o bucată de material). Cu ocazia sărbătorilor, masa era acoperită cu o față de masă din bumbac, pe margini era anexată „șipca”. În interior, masa avea două sertare mari, în unul se depozitau tăratele, iar în altul făina de porumb pentru mămăligă. Deasupra mesei, prinsă într-un cârlig, stătea atârnată lampa cu petrol.

Pe grinzile casei, în interior, erau bătute cuie din loc în loc, pe care se agățau câni de lut, câni din sticlă și oale din lut („bocauă”). Cu ocazia sărbătorii de Rusalii, femeile le împodobeau cu crengi de soc, tei, paltin și nuc.

Cămara era destinată pentru păstrarea cârnii, dulcețurilor, acriturilor, produselor lactate. Cămarile sunt prezente atât în cadrul locuințelor cu o singură încăpere și tindă, dar și la casele cu două încăperi și tindă. (L. Muti, 2004).

În zilele noastre interiorul caselor de pe valea Gersei s-a schimbat în mare parte, având mai multe multe camere cu rol de bucătărie, baie, sufragerie, cămară. Sunt prevăzute cu sobe de teracotă sau, mai nou, cu centrale termice, pe jos podeaua a fost înlocuită de parchet, gresie și faianță cu încălzire pe sub ele. La exterior, casele sunt izolate termic cu polistiren de dimensiuni cuprinse între 2-10 cm,

peste care este aplicată o vopsea decorativă de diferite culori. Totuși, există case vechi care se păstrează foarte bine în momentul redactării prezentei lucrări.

Obiectivele religioase

Edificiile religioase de pe valea Gersei se concretizează prin existența mai ales a bisericilor ortodoxe.

Biserica veche din lemn de la Grui

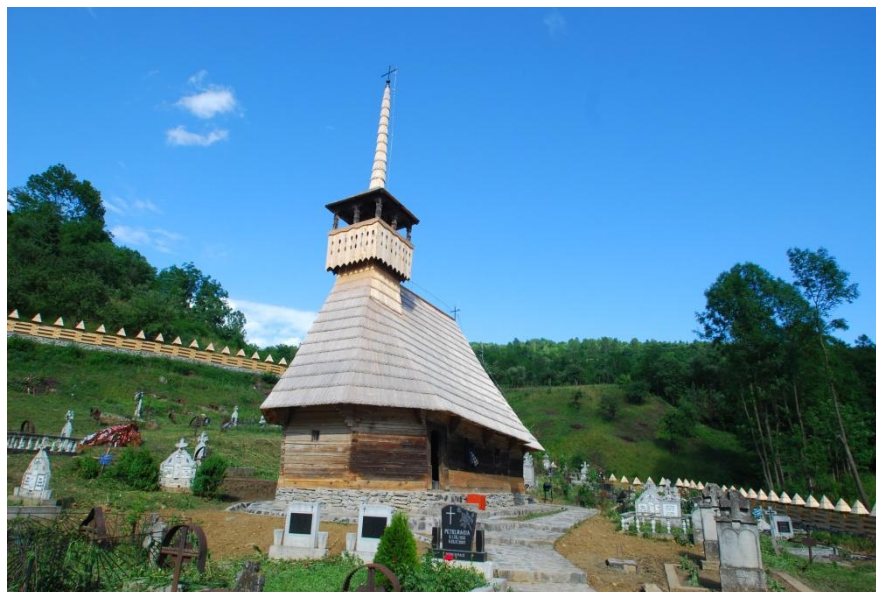
Este situată pe valea Gersei, fiind construită în anul 1721 de către George Gușă pe un teren donat de enoriașul Mâti („a Mandi”), în ridul numit Continița. Anul 1721 este consemnat în altar cu litere chirilice „Schit făcut în 1721”. Hramul acestei biserici este „Sfinții arhangheli Mihail și Gavril”. (L. Muti, N. Hoha, 2009).

„Fațada e din piatră (de jur împrejur întâlnind *«prisme»* în formă de paralelipiped, acoperite cu beton în urma reparațiilor din anii 1929 și 1963), pereții din lemn și acoperișul din șindrilă (dranițe). Turnul este situat deasupra pronaosului, la bază având formă pătrată; are o galerie prevăzută cu o balustradă, motivele decorative fiind tăiate în scândură. Galeria este deschisă prin câte două arcade înalte pe fiecare latură. Se remarcă profilul stâlpilor despărțitori, cât și iscusitele îmbinări de la arcade, unde s-au folosit cuie din lemn. Coiful, cu o formă particularizată, se îngustează brusc dobândind aspectul unei săgeți, ce se înalță spre cer câțiva metri. Pronaosul are 5 laturi, cu intrare în partea de sud; naosul e dreptunghiular, iar altarul, decroșat, e alcătuit din 3 laturi, ce se îmbină în unghiuri drepte. Ferestrele au fost mărite de-a lungul anilor, una originală păstrându-se până în zilele noastre, la ușile altarului. Streașina prelungită e susținută de console în trepte. Ușa de la intrare, construită din lemn masiv, de formă semicirculară în partea de sus, are încrustat motivul brâului sub formă de funie. Pereții exteriori poartă inscripții cu niște texte indescifrabile. (G. Rățoi, 2004, p. 1-3).

Imagina 5. Biserica veche din lemn de la Grui-înainte de restaurare

Pe «fruntarul» edificiului găsim un înscris cu litere chirilice: **«1780 Iunie 5»** și un altul cu litere latine **«1780 Mai 30. Vasile Zugrav»**. Deoarece aceste date sunt încrustate și pe iconostasul și pe icoana din stânga altarului bisericii de la centru, putem presupune că pictura de pe ambele iconostase s-a făcut de același meșter în aproximativ aceeași perioadă. (E. Precup, în CAB, p. 223-224)”. (L. Muti, N. Hoha, Biserica-o poartă deschisă spre cer, 2009, p. 74).

Imaginea 6. Biserica veche din lemn de la Grui-după restaurare

Datorită vechimii edificiului, în perioada 01.07.2007-01.07.2011 a avut loc restaurarea și reabilitarea ansamblului bisericii în vederea introducerii acesteia în circuitul turistic. Valoarea investiției a fost de 1.729.129,25 lei, fiind derulată din fonduri structurale ale Programului Regional 2007-2013. Proiectul de reabilitare a fost selectat în cadrul Programului Operațional Regional și cofinanțat de Uniunea Europeană prin Fondul European de Dezvoltare Regională. Lucrarea a fost executată de către S.C. „Rolidon” S.R.L din Zalău.

Biserica se află pe noua listă a monumentelor istorice sub codul „LMI: BN-II-m-A-01659”. (http://ro.wikipedia.org/wiki/Biserica_de_lemn_din_Gersa_I, accesat în 04 mai 2025).

Meșteșuguri specifice

Zona etnografică a Gersei cunoaște o bogată tradiție în meșteșuguri populare, mai ales în ceea ce privește morile de apă, vâltorile, prelucrarea lemnului la circular și joagăr.

Morile de apă

Morile de apă au fost amplasate pe cursul văii Gersei având un mecanism exterior (roată cu pene și roată cu cupe) și unul interior. Morile de pe această vale au roți cu cupe, aducția apei fiind superioară realizându-se prin cădere și umplere, roata se învârtă datorită greutateii acesteia în aceeași sens cu direcția de curgere a apei. Mecanismul exterior al morii este format din roata vertical, ce poate ajunge până la un diametru de aproximativ 3 metri, ea fiind fixată pe un fus orizontal care poate avea formă pătrată, cilindrică sau hexagonală fiind confecționat lemn de molid sau stejar.

„Pentru a facilita rotirea și pentru evitarea deteriorării grindeiului, acesta era uns ritmic cu seu (cu vâșcă în zilele noastre). Pe el se fixează niște cruci din lemn de stejar (fagul fiind distrus mai ușor de apă) care, la capătul superior, susțin *colacii*. Aceștia sunt formați din segmente de cerc prinse cu ajutorul unor șuruburi și pante de fier, numite rafturi. În colaci se fixează cupele, făcute din lemn de brad, de molid și uneori din fag.

Singura moară care avea roată cu pene a fost cea de pe Someș, ea încetându-și activitatea însă imediat după primul război mondial. Dispunând de un debit mare și constant, alimentarea cu apă se făcea prin admisie inferioară, realizată prin izbire și purtare în sens opus cursului apei, capacitatea acestui tip de moară fiind mai mare. Structura roții era aceeași cu cea a celei având cupe, deosebirea fiind că penele sunt prinse în colaci numai în partea posterioară, pe când în părțile anterioară și laterale

penele sunt libere. Penele se realizau de obicei din lemn de brad, «viața» unei roți fiind de aproximativ 15-20 de ani.

Instalația interioară era identică la cele două tipuri de mori. Grindeiul lega instalația exterioară de cea interioară, înăuntru având centrată pe el roata cu măsele, lucrată din lemn de stejar sau fag. Făcută din lemn de esență tare (carpen) și având un diametru de 1,30-1,70 m, cu aproximativ 42 de măsele se așeza vertical pe grindei. Turațiile roții cu măsele sunt transmise crângului prin care trece un fus de fier, a cărui parte inferioară este fixat într-o tigaie de oțel în care se află un «cățel», care intră în orificiul fusului pentru a-l fixa. Tigaia este prinsă în «*podojmă*», o bârnă de fag care se sprijină pe doi «*urși*», din care unul este mobil. În partea superioară fusul trece prin buricul pietrei inferioare, un orificiu din lemn de mestecăn. El ajunge în piatra superioară, unde se termină cu o cruce de fier». (L. Muti, *Rebrișoara-Mărturii pentru eternitate*, vol. II, 2004, p. 296-297).

Morile sunt prevăzute cu 2 pietre înconjurate de o veșcă din brad care stagnează din eroziunea lor, având un diametru de 1-1,20 m, una este așezată în partea de jos a morii fiind confecționată dintr-o rocă mai moale și alta, în partea de sus, cu niște șanțulețe pe ea, numite „ștraifuri”. Durata de funcționare a acestor pietre este de până la 15 ani.

Imaginea 7. Moară în proces de măcinare

Coșul morii e făcut din lemn de brad, în jurul său punându-se o laiță pentru a se sprijinii sacii. Făina curge în covată sau în ladă prin «*făriniță*» sau «*șurloi*». (L. Muti, *Rebrișoara-Mărturii pentru eternitate*, vol. II, 2004, p. 297).

Morile de pe valea Gersei au fost construite de către proprietarii lor astfel încât fiecare moară are elemente ce o face unică. Funcționarea acestora este deosebit de simplă. Apa din râul Gersa este abătută de la traseu cu ajutorul unui baraj numit „hăitaș”, de unde intră pe pârâul morii. Pentru a opri impuritățile cărate de apă în amonte de casa morarului este instalată o greblă. Apa este condusă printr-o „stajilă” la roată, iar prin cădere, pe aceasta o va pune în mișcare. Prin intermediul grindelului se va imprima mișcarea și la roata cu măsele ce va transmite mișcarea prin fus pietrei superioare, pe care oscilează titirezul făcând ca boabele să cadă din coș între pietre, astfel având loc măcinarea. Cantitatea de boabe care cade din coș, respectiv ritmul curgerii acestora, se pot reglat cu ajutorul unei rotițe din lemn, ce se leagă cu o sfoară de covățică. Distanța dintre pietre se stabilește în funcție de cerealele măcinate și va fi mai mică în cazul grâului, ovăzului și orzului, respectiv mai mare pentru porumb. Această distanță se reglează cu ajutorul unui șurub care mișcă „ursul mobil” și odată cu acesta

„podoima” și „fusul”. La fiecare moară exista și un treier ce, selectează semințele crăpate de cele bune sau de alte impurități.

Durata de măcinare este în funcție de tipul de cereale măcinate și debitul apei. La un coș de porumb durează între 45-60 minute, iar la unul de grâu 75-90 minute. Cantitatea de cereale care se pune în coș variază, în funcție de dimensiunea morii, astfel la moara lui Dumitru Muthi se pot pune până la 120 kg, iar la Onișor Petri maxim 100 kg. (L. Mui, 2004).

La ora actuală pe valea Gersei mori au următorii localnici: Ion Cîrceie, Onișor Petri, Dumitru Muthi.

Vâltorile

Sunt instalații acționate hidraulic foarte vechi, se întâlnesc mai ales pe valea Gersei. Vâltorile se utilizează la spălarea țesăturilor din casele țăranilor: covoare, țoale, cuverturi. Instalația este formată dintr-un butoi din lemn de fag, stejar sau brad de forma unui trunchi de con răsturnat în care apa se rotește datorită forței motrice imprimate de șuvoiul de apă care vine pe un jgheab și cade aproape vertical. Apa este adusă la vâltoare în același mod ca și la moară. Spălarea țesăturilor se realizează de către mișcarea de rotație generată în vasul vâltorii. Când se consideră că spălarea este finalizată „se așează stavila, apa nu mai curge pe jgheab, iar obiectul este scos din butoi (vâltoare) și se întinde la soare pentru a se usca. (M. Prahase, 1997, p. 254).

Prelucrarea țolurilor în vâltoare se numește „vâltorit”, aceasta reușind bine vara, când apa este caldă. (L. Muti, Rebrișoara-Mărturii pentru eternitate, vol. II, 2004, p. 304).

Imaginea 8. Vâltoare

În prezent pe valea Gersei vâltori au următorii localnici: Ștefan Cîrcu, Ion Cîrceie, Onișor Petri, Dumitru Muthi. Sunt folosite pentru spălarea diverselor țesături, realizându-se o spălare naturală, fără adăugarea de detergenți. Și vâltorile, alături de morile de apă, constituie puncte de interes central pentru turiști, acestea fiind „rara avis”.

Circularul

Este o instalație pentru prelucrarea produselor din lemn prevăzută cu o pânză de circulară și un abric pe care materialele provenite de la circulară se pot finisa („gilui”). În 1950 pe valea Gersei, în Gru, a existat un circular acționat hidraulic, care apoi a fost înlocuit de cele pe bază de motorină, benzină și, în cele din urmă, de curent electric. (L. Muti, 2004).

Imaginea 9. Circular și abric

Cu ajutorul circularului se pot obține din lemn scânduri pentru ferestre, uși, mobilă, cozi pentru uneltele agricole (furci, sape, greble). Lemnul cel mai des folosit este molidul.

Deținătorii de circulare pe valea Gersei sunt: Ștefan Ciocîrlă, George Iovu, Nicolaie Muthi, Nicolaie Burdeț. Și acest dispozitiv, deși în aparență simplu, merită să fie cunoscut de către vizitatori, atât în ceea ce privește părțile component, dar, mai ales asupra modului cum funcționează și calitatea scândurii rezultate. Cantități însemnate de scândură sunt valorificate la fabricile de mobilă din țară cât și din străinătate.

Joagărul

Singurul joagăr acționat hidraulic a existat pe vale Gersei la Dumitru Muthi. În zilele noastre joagărul este acționat electric. Acesta este prevăzut cu un car de lemn lung, de vreo 6 metri, ce este acționat de către un scripete. Pe car se așează bușteanul. Carul se mișcă, din față în spate, pânzele gaterului sunt fixate într-o ramă, prin cureaua de transmisie, roata de jos imprimă asupra ramei o mișcare de sus în jos și invers, având loc tăierea bușteanului. La un joagăr pot fi obținute trei scânduri. Coaja de pe marginile scândurilor se îndepărtează la circulă, pentru ca scândura rezultată să fie de calitate. Joagărul este prevăzut cu un polizor folosit pentru ascuțirea pânelor. (L. Muti, 2004).

Și acest mecanism, ce face parte din familia circularului, prezintă interes pentru vizitatori surprinzând simplitatea structurii sale precum și modul prin care se obține produsul finit-scândura.

Imaginea 10. Joagă electric

Deținătorii de joagă pe valea Gersei sunt: Ștefan Ciocîrlă, George Iovu, Nicolaie Muthi, Nicolaie Burdeț.

Valea Gersei reprezintă una dintre cele mai atractive zone turistice din județ, bogată în destinații antropice cu renume, fiind de ajuns să vizitezi o singură dată această valea și vei dori să te întorci mereu pe aceste meleaguri.

Bibliografie

I. Lucrări

1. Buzilă, L., 2015, *Potențialul turistic al văii Gersa și valorificarea lui*. Lucrare metodico-științifică pentru obținerea gradului didactic I. Facultatea de Geografie, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca.
2. Muti, L., 2004, *Rebrișoara – Mărturii pentru eternitate*, vol. II, Cluj-Napoca, Editura Nereamia Napocae, p. 296-344.
3. Muti, L., Hoha N. 2009, *Biserica-o poartă deschisă spre cer*, Bistrița, Editura Karuna, p. 51-74.
4. Pop, M., (1976), *Folclor literar românesc în „Istoria literaturii române”*, vol. I, , București, Editura Academiei RSR p. 41-42.
5. Prahase, M., 1997, *Zagra. O monografie posibilă*, Cluj-Napoca, Editura Carpatina, p. 254.
6. Precup, E., 1959 (f.a.), *Contribuții la istoria parohiei Rebrișoara*, în CAB, p. 223-224.
7. ***Imagini din arhiva personală.
8. ***[Biserica de lemn din Gersa I - Wikipedia](#), link accesat în 04 mai 2025.

II. Texte manuscrise (Dactilografiate)

1. Rățoi, G., (2004), *Istoricul parohiei Gersa I (Grui)*, Sângeorz-Băi, p. 1-3.

GEOGRAFIA URBANĂ ȘI SOLUȚII PENTRU ORAȘELE MODERNE

Prof. Lucreția FILIPAȘ
Liceul de Arte „Corneliu Baba” Bistrița

Introducere

Geografia urbană este o ramură importantă a geografiei care studiază orașele și procesele care au loc în spațiul urban. De-a lungul timpului, orașele au evoluat și s-au transformat din centre mici de schimburi economice și sociale în aglomerări complexe care influențează viața politică, economică și culturală a regiunilor și țărilor din care fac parte. Pe măsură ce urbanizarea continuă să crească, orașele moderne se confruntă cu provocări semnificative care necesită soluții inovative și durabile.

Această lucrare va explora procesele și dinamica urbană, provocările cu care se confruntă orașele moderne și soluțiile posibile pentru a asigura un viitor urban sustenabil.

1. Procesul de urbanizare și impactul său

Urbanizarea este procesul prin care populația migrează din zonele rurale spre zonele urbane. Acest fenomen a accelerat în ultimele decenii, pe fondul creșterii economice, industrializării și dezvoltării tehnologice. În prezent, mai mult de jumătate din populația globală trăiește în zone urbane, iar previziunile indică o creștere semnificativă a acestei cifre în viitor^[1].

Efectele urbanizării sunt diverse și pot fi pozitive sau negative. Pe de o parte, orașele sunt centre ale inovației, educației și dezvoltării economice, oferind oportunități pentru o viață mai bună. Pe de altă parte, urbanizarea rapidă a condus la numeroase probleme precum poluarea, aglomerarea, inegalitățile sociale, accesul inadecvat la infrastructura de bază și creșterea criminalității^[2].

2. Principalele provocări pentru orașele moderne

Orașele moderne se confruntă cu o serie de provocări majore, dintre care cele mai importante sunt:

A. Poluarea

Poluarea aerului este una dintre cele mai grave probleme din orașele mari, având un impact semnificativ asupra sănătății locuitorilor^[3]. Traficul rutier, activitățile industriale și încălzirea locuințelor contribuie la creșterea emisiilor de dioxid de carbon și alte substanțe toxice. De asemenea, poluarea apei și a solului este o consecință a activităților industriale și a gestionării inadecvate a deșeurilor.

B. Congestia urbană și transportul

Aglomerarea traficului este o problemă constantă în marile orașe. Pe măsură ce populația urbană crește, numărul de vehicule personale și comerciale a crescut exponențial, ceea ce duce la blocaje rutiere, pierdere de timp și creșterea nivelului de poluare^[4]. Lipsa infrastructurii de transport public de calitate sau insuficiența acesteia contribuie la acest fenomen.

C. Urbanizarea necontrolată și infrastructura deficitară

Creșterea rapidă a orașelor, în special în țările în curs de dezvoltare, a dus la expansiunea zonelor rezidențiale neplanificate și a cartierelor sărace. Aceste zone sunt caracterizate de lipsa infrastructurii de bază, precum apă potabilă, canalizare și electricitate^[5]. Locuitorii acestor cartiere sunt vulnerabili la condiții de viață precare și au acces limitat la servicii de sănătate și educație.

D. Schimbările climatice și vulnerabilitatea urbană

Orașele sunt puternic expuse la efectele schimbărilor climatice. Creșterea nivelului mării, valurile de căldură extreme și inundațiile reprezintă amenințări majore pentru orașele de coastă și pentru orașele dens populate^[6]. Vulnerabilitatea urbană la dezastre naturale devine din ce în ce mai evidentă, iar gestionarea riscurilor este esențială.

3. Soluții pentru orașele moderne

Pentru a răspunde acestor provocări, orașele moderne trebuie să adopte strategii durabile și soluții inovative. Iată câteva dintre acestea:

A. Dezvoltarea sustenabilă a orașelor

Orașele trebuie să adopte politici care să asigure o creștere economică echilibrată, protecția mediului și îmbunătățirea calității vieții locuitorilor^[7]. Planificarea urbană sustenabilă presupune utilizarea eficientă a resurselor, protejarea spațiilor verzi și promovarea construcțiilor ecologice.

B. Mobilitatea urbană sustenabilă

Pentru a reduce congestia și poluarea cauzată de traficul rutier, orașele trebuie să investească în infrastructura de transport public ecologic și accesibil. Utilizarea mijloacelor de transport precum trenurile, autobuzele electrice, bicicletele și trotinetele poate contribui semnificativ la reducerea numărului de mașini personale^[8]. De asemenea, promovarea car-sharing-ului și a transportului alternativ, cum ar fi mersul pe jos, poate duce la o mobilitate urbană mai eficientă.

C. Utilizarea tehnologiilor inteligente (smart city)

Conceptul de „oraș inteligent” presupune integrarea tehnologiilor digitale în infrastructura urbană pentru a optimiza gestionarea resurselor și a serviciilor publice. Acest lucru include sistemele inteligente de gestionare a traficului, iluminat public eficient energetic, monitorizarea calității aerului și gestionarea deșeurilor^[9]. Aceste soluții tehnologice pot contribui la îmbunătățirea calității vieții și la reducerea impactului asupra mediului.

D. Regenerarea urbană

Regenerarea urbană implică revitalizarea zonelor degradate și transformarea lor în spații moderne și funcționale. Exemplele de succes includ transformarea fostelor zone industriale în cartiere rezidențiale sau comerciale și crearea de spații verzi care să îmbunătățească calitatea mediului și să ofere locuitorilor acces la recreere^[10]. Proiectele de regenerare urbană pot contribui la îmbunătățirea infrastructurii și la creșterea valorii imobiliare a orașului.

E. Educația și participarea comunității

Orașele moderne nu pot funcționa eficient fără implicarea activă a comunităților locale. Educația cu privire la problemele urbane și la schimbările climatice trebuie să devină o prioritate, iar locuitorii trebuie încurajați să participe la luarea deciziilor care îi afectează^[11]. Crearea unui dialog constant între autorități și cetățeni poate duce la o mai bună gestionare a resurselor și la o dezvoltare urbană sustenabilă.

Concluzii

Geografia urbană oferă o perspectivă valoroasă asupra provocărilor și oportunităților cu care se confruntă orașele moderne. Soluțiile pentru aceste probleme trebuie să fie integrate, sustenabile și orientate spre viitor. Într-o lume în care urbanizarea este în continuă creștere, adoptarea tehnologiilor inteligente, dezvoltarea infrastructurii ecologice și implicarea activă a comunității sunt elemente

esențiale pentru a asigura un viitor urban sustenabil. Orașele moderne pot deveni mai reziliente și mai durabile dacă soluțiile propuse sunt implementate într-o manieră colaborativă și pe termen lung.

Bibliografie

European Commission. (2018). Urban regeneration in Europe: A blueprint for action. European Commission Publications.

European Environment Agency. (2020). Transport and the environment: State and outlook 2020. European Environment Agency.

International Association of Public Transport (UITP). (2020). Public transport for sustainable urban mobility. UITP Reports.

IPCC. (2019). Climate Change and Cities. IPCC Special Report.

OECD. (2019). Cities in the World: A New Perspective on Urbanisation. OECD Publishing.

Smart Cities Council. (2019). Smart Cities Framework: A roadmap for smart city implementation. Smart Cities Council Publications.

UN Habitat. (2016). Slum Almanac 2015-2016. United Nations Habitat.

UN Habitat. (2019). The State of the World's Cities. United Nations Habitat.

UN Habitat. (2020). The Role of Community Participation in Urban Development. United Nations Habitat.

WHO. (2021). Air pollution in urban areas: Health impacts and policy responses. World Health Organization.

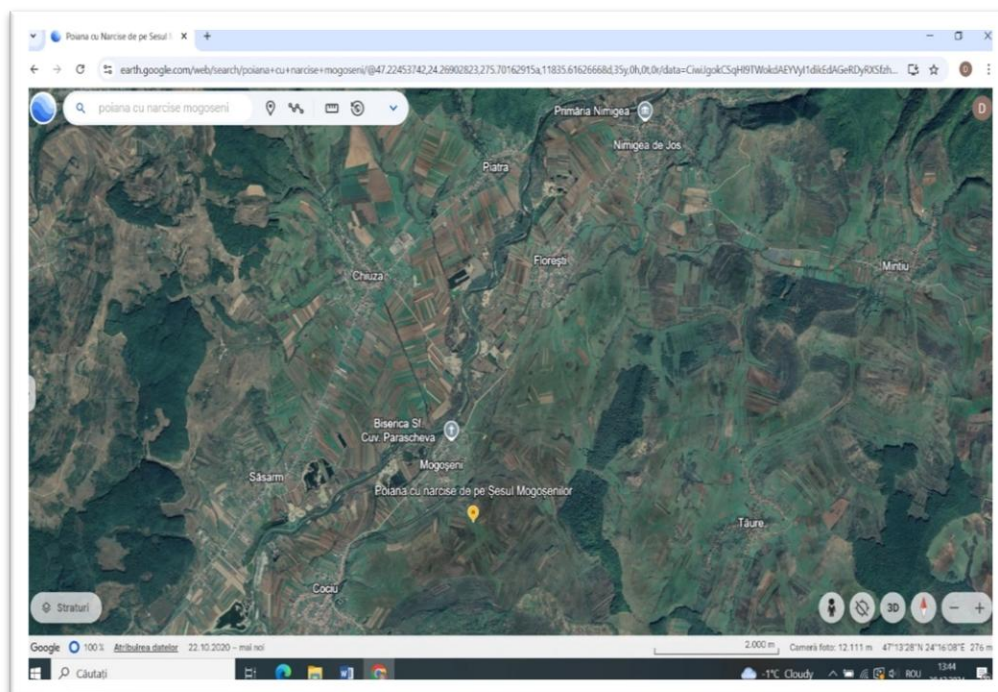
World Bank. (2020). Urban population growth (annual %). World Bank Data.

POIANA CU NARCISE DE PE ȘESUL MOGOȘENILOR.

prof. Delia-Mirela NĂSTASE
Colegiul Național „Petru Rareș” Beclean

Poiana cu narcise de pe Șesul Mogoșenilor este o arie protejată de interes național ce corespunde categoriei a IV-a IUCN ([rezervație naturală](#) de tip [botanic](#)), situată în nordul [Transilvaniei](#), pe teritoriul [județului Bistrița-Năsăud](#). Aria naturală se află în partea central-vestică a județului Bistrița-Năsăud, pe teritoriul administrativ al [comunei Nimigea](#) (în estul satului [Mogoșeni](#)), în apropierea drumului județean DJ172 care leagă localitatea [Cociu](#) de [Florești](#). Satul Mogoșeni este pentru prima dată amintit într-un document ce datează din anul 1392, cu denumirea din limba maghiara, Magasmorth care se traduce „Mal înalt”.

Căi de acces. Localitatea Mogoșeni este situată pe malul stâng al Someșului Mare și se poate ajunge urmând drumul județean Mocod – Nimigea de Jos- Florești- Mogoșeni – Cociu. În localitatea Mogoșeni se mai poate ajunge și de pe drumul național 17 Dej – Bistrița – Vatra Dornei, la ieșirea din localitatea Beclean spre Bistrița, în dreptul pasarelei ce traversează calea ferată Beclean- Vatra Dornei, pe partea stângă, se desprinde drumul județean Cociu – Mogoșeni- Florești – Nimigea de Jos – Mocod. Din localitate se poate ajunge la poiană plecând de la gară și traversând calea ferată pe o potecă ce urcă fruntea terasei, urmărind un pâraiaș, care a tăiat terasa și care își adună apele din chiar suprafața mlăștinoasă cu narcise.

<https://earth.google.com/web/@47.2068289,24.2609883,294.1771044a,1000.42519744d,30.00018308y,0h,0t,0r/data=CgRCAggBMikKJwolCiExQmxJNFh3VDNZQUFpM3NpTU1IUjV3TER1UFZtZGh6eEUgAToDCgEwQgIIAEoICKGasuEBEAE>

Indicator cu drumul de acces din satul Mogoșeni

Poiana cu narcise de pe Șesul Mogoșenilor

Rezervația naturală a fost declarată [arie protejată](#) prin Legea Nr.5 din 6 martie 2000 (privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a - zone protejate, publicată în [Monitorul Oficial al României](#), Nr.152 din 12 aprilie 2000) și se întinde pe o suprafață de 6 hectare.

Poiana cu narcise de pe Șesul Mogoșenilor reprezintă o zonă naturală (umedă) de [fâneată](#), cu [soluri](#) alcătuite din [marne](#) argiloase (rocă sedimentară din carbonat de calciu și argilă), marne salifere și marne cu stratificări de [gresii](#) și nisipuri. Respectiva structură geologică a favorizat apariția suprafețelor mlăștinoase, din ce în ce mai numeroase spre Nimigea de Jos și Mintiu. În arealul rezervației vegetează mai multe elemente [floristice](#) protejate la nivel european prin *Directiva*

92/43/CE (anexa I-a) din 21 mai 1992 (privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică); printre care [narcise](#) din genul *Narcissus* (*Narcissus stellaris*, [Narcissus poeticus](#), *Narcissus augustifolius*), păiuș de livadă (*Festuca pratensis*), [centaurea](#) (*Centaurea jacea*), sau [serratula](#) (*Serratula tinctoria*).

Narcissus poeticus

Narcissus stellaris

Centaurea jacea

Serratula tinctoria

Festuca pratensis

Scopul rezervației naturale este cel de conservare a speciei ocrotite de mare efect peisagistic, narcisa, *Narcissus radiiflorus* Salisb, sinonime *N. angustifolius* Curtis, *N. stellaris* Haw., cunoscută și sub denumirea de coprine, precum și de conservarea biodiversității din această zonă ca suport al prezenței speciei ocrotite. Narcisele înfloresc la sfârșitul lunii aprilie începutul lunii mai și au o perioadă de înflorire până la jumătatea lunii mai. În primăverile friguroase și ploioase, narcisele încep să înflorească abia din jurul datei de 5-6 mai. Pe pajiștile alăturate celor cu narcise se găsesc, din abundență, și alte flori toporași, pâlcuri de flori de Nu- mă-uita, orhidee sălbatice violete și mov, flori galbene și multe alte ierburi deosebite.

Din discuțiile cu localnicii, în trecut, aceste suprafețe erau mult mai bogate în narcise. Bogăția și parfumul lor, făceau ca ele să fie culese de localnicii din sat sau din satele înconjurătoare. Le făceau buchețele și apoi le vindeau la piață. Copiii, chiar și cei mai mititei, vindeau aceste buchețele călătorilor din trenurile care treceau prin gara Mogoșeni.

În anii '80, înainte de căderea regimului, s-au organizat câteva ediții a unui festival denumit „Sarbarea narciselor”. După ce vizitau poienile cu narcise, oamenii se întorceau în sat unde se desfășura sărbătoarea. Erau organizate jocuri de fotbal cu tinerii din sat și din satele din jur, erau dansuri populare, cânta fanfara și se organiza bal, la care erau invitați ceterași. Oamenii erau îmbrăcați de sărbătoare și era multă veselie și voie bună. Tradiția festivalului nu s-a mai păstrat în anii de după căderea comunismului.

Managementul mediului în ariile protejate

Exista si anumite restricții pentru cei care doresc sa viziteze aceasta arie protejata: pe teritoriul ariei protejata este interzisa

- accesul și circulația cu orice mijloc de transport, vehicule sau autovehicule;
- activitățile de campare;
- activitățile de picnic;
- perturbarea liniștii prin orice fel de mijloace: strigăte, pocnitori, folosirea de echipamente de sonorizare și amplificare.
- amplasarea de stâne și locuri de târlire;
- ararea, discuirea sau scarificarea terenurilor;
- utilizarea îngrășămintelor chimice, amendamentelor și substanțelor de protecție a plantelor;
- tăierea, incendierea, distrugerea sau degradarea prin orice mijloace a vegetației naturale;
- plantarea de arbori și arbuști în rezervația naturală;
- distrugerea sau degradarea panourilor informative și indicatoarelor, precum și a plăcilor, stâlpilor și semnelor de marcaj;
- spălătul unor obiecte cum ar fi vehicule, rufe, recipiente și alte asemenea, precum și utilizarea de detergenți în apele din interiorul rezervației naturale;
- deversarea oricăror substanțe, ape uzate, nămoluri în apele din cuprinsul rezervației naturale, fără a fi procesate conform legilor în vigoare;
- exploatarea de agregate minerale cum sunt nisipul, pietrișul, lutul și alte asemenea din suprafața rezervației naturale;
- realizarea de construcții;
- schimbarea categoriei de folosință a terenurilor ocupate de pajiști, pășuni și fânețe;
- afectarea regimului hidrologic al pajiștilor prin drenare sau desecare;
- cositul înainte de încheierea ciclului vegetativ al speciei ocrotite, respectiv înainte de perioada 15 iunie - 1 iulie.

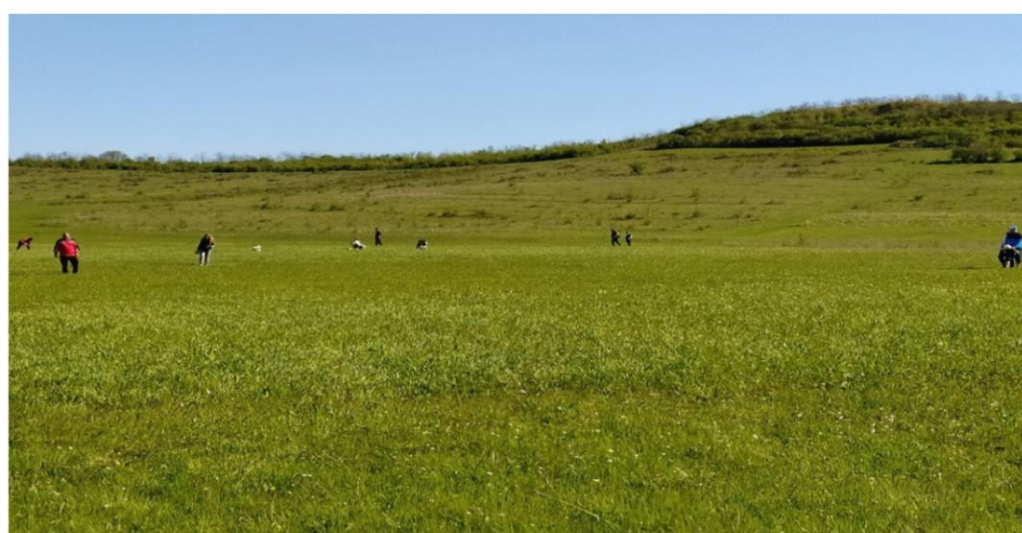
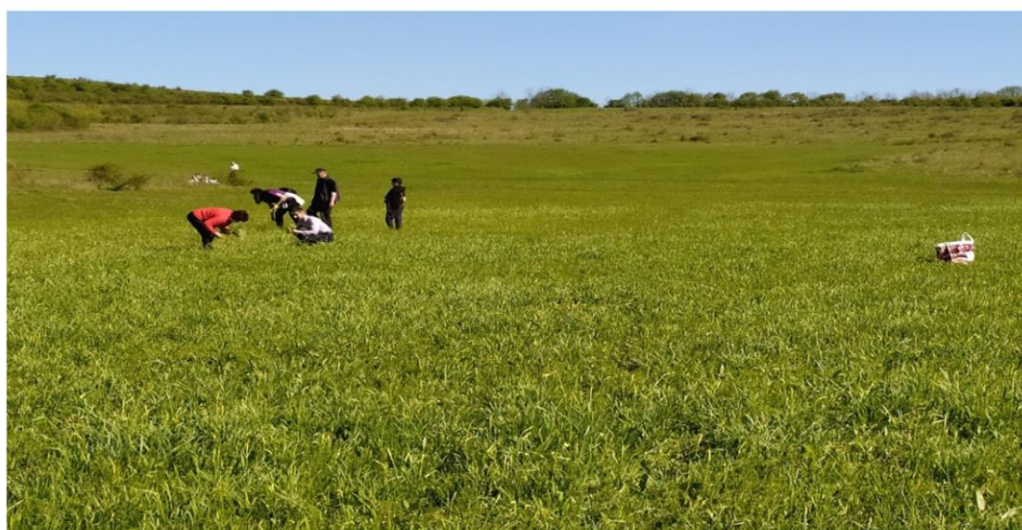
Pe teritoriul rezervației naturale sunt permise:

- accesul și vizitarea ariei naturale protejate;
- activitățile de ecoturism și de educație ecologică.

Impactul antropic în aria protejată de la Șesul Mogoșenilor.

Datorită accesibilității în rezervație, cel mai evident impact este recoltarea ilegală a plantelor ocrotite, urmată de pășunarea animalelor. Într-un interviu acordat în anul 2011 ziarului bistrițeanu.ro, custodele Rezervației de narcise de pe Șesul Mogoșenilor, președintele asociației Harta Verde România, a explicat că situația impactului antropic din această rezervație ii este cunoscută, dar că, cel puțin la acel moment, nu are ce face: „Am fost chiar săptămâna trecută acolo și am văzut și eu că florile sunt rupte și puse la vânzare, am văzut narcise aruncate pe jos. Știu ce se întâmplă.....Însă e o problemă. Noi suntem la începutul custodiei. Avem la dispoziție un an de zile să facem un plan de management pe care să-l punem în aplicare. Până atunci nu avem ce face”.

Deși amenzile pentru distrugerea vegetației într-o arie protejată sunt destul de mari, ele nu se aplică. O altă problemă semnalată de custodele rezervației este cea privind delimitarea arealului „Problema e că aria protejată Poiana cu narcise nu e delimitată. Sunt porțiuni unde cresc narcise și nu fac parte din aria protejată. Și atunci eu, cu ce probe să merg să demonștrez că le-a rupt din poiană și nu de lângă? ”De asemenea, custodele rezervației a declarat că: „intenționăm să facem un gard pentru delimitarea ariei protejate.

Culegerea narciselor de către turiști

Din păcate nici în acest moment nu există gard care să delimiteze această rezervație de terenul din jur, ruperea florilor este la îndemâna turiștilor, **multe din terenurile de acolo sunt neîntreținute și între spini nu cresc narcise** și, din păcate, nu este singura rezervație unde se întâmplă astfel de lucruri în județ.

Bibliografie

1. Chintăuan, Î., 1997, Bistrița-Năsăud, *Natura și monumentele sale*, Editura Carpatina, Cluj-Napoca.
2. Cocean, P., Boțan, C., Ilovan, Oana, 2011, *Județul Bistrița-Năsăud, Monografie*, Editura Academiei, București
3. https://ro.wikipedia.org/wiki/Poiana_cu_narcise_de_pe_%C8%98esul_Mogo%C8%99enilor
4. https://issuu.com/sassanda/docs/alfabetul_naturii/s/16381350

-
5. <https://www.presshub.ro/situl-natura-2000-poiana-narciselor-de-la-mogoseni-saptamana-online-322490/>
 6. <https://inromaniaturistica.com/category/rezervatii/rezervatii-naturale/rn-bistrita-nasaud/page/3/>
 7. <https://www.skytrip.ro/rezervatia-naturala-poiana-cu-narcise-de-pe-sesul-mogosenilor-din-judetul-bistrita-nasaud-ob-3218.html>
 8. <https://earth.google.com/web/search/poiana+cu+narcise+mogoseni/@47.20295772,24.2616199,303.28662908a,14874.15652512d,35y,0h,0t,0r/data=CiwiJgokCSqHI9TWokdAEYVvI1dikEdAGeRDyRXSfzhAIUi5lx-KDjhAQgIIATIpCicKJQohMUJsSTRYd1QzWUFBaTNzaU1NSFI1d0xEdVBWbWRoenhFIAE6AwoBMEICCABKBwiLhsUNEAE>

REZERVAȚIA DE NARCISE DE PE ȘESUL MOGOȘENILOR

prof. Cristina RUSU
Colegiul Tehnic Infoel Bistrița

1. Aspecte generale

Poiana cu narcise de pe șesul Mogoșenilor este o rezervație unde vegetează spontan două specii de narcise (*Narcissus augustifolius stellaris* și *Narcissus poeticus*), flori deosebit de aspectuoase și cu miros deosebit. Pe lângă narcise, în arealul rezervației se găsesc și alte rarități floristice și faunistice, precum: lealea pestriță (*Fritillaria meleagris*), tritonul (*Triturus cristatus*), broasca roșie de pădure (*Rana dalmatina*) etc.

Rezervația de narcise este alcătuită din patru parcele, așezate în nord-vestul localității Șintereag (comuna Șintereag), respectiv în sud-vestul localității Mogoșeni (comuna Nimigea), comune aflate în partea central-vestică a județului Bistrița-Năsăud.

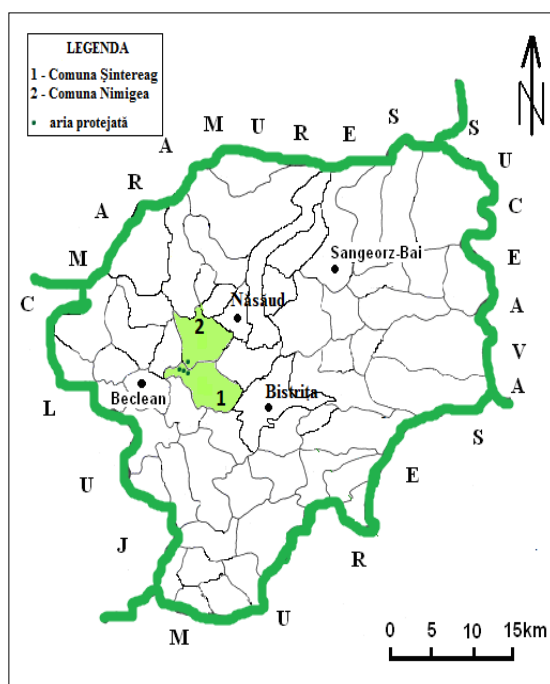

Fig. nr. 1. Localizarea comunelor unde se află parcelele cu narcise care alcătuiesc rezervația de pe Șesul Mogoșenilor

Menționăm că majoritatea surselor bibliografice, localizează Poiana cu narcise de pe Șesul Mogoșenilor în comuna Nimigea, satul Mogoșeni (*Chintăuan, 2004*). Acest lucru a fost valabil până după Revoluția de la 1989, când, în urma retrăsării limitelor administrative dintre cele două comune, suprafața Poienii cu narcise, aflată inițial în totalitate în comuna Nimigea, satul Mogoșeni, a ajuns în cea mai mare parte în comuna Șintereag și doar o suprafață mai restrânsă a rămas în comuna Nimigea (*Samoilă., C, www.hartaverde.ro, fig. nr. 2*).

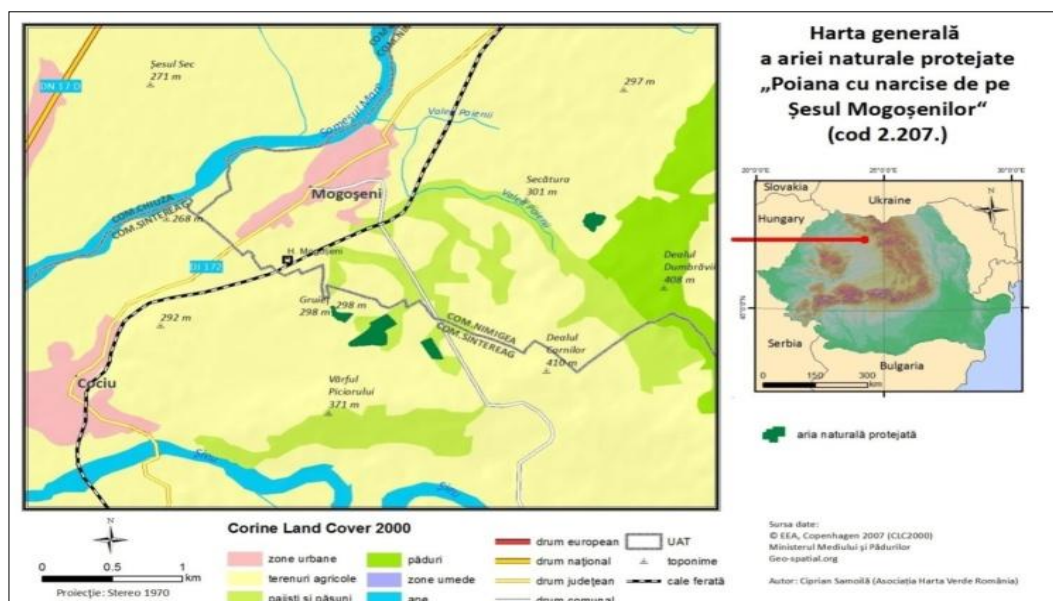

Fig. 2. Aria protejată „Poiana cu narcise de pe Șesul Mogoșenilor” (Sursă: Asociația Harta Verde România)

2. Cadrul natural al rezervației

Poiana cu narcise de pe Șesul Mogoșenilor se află în Culoarul Someșului Mare (Dealurile Someșului Mare), care între Nimigea și Coldău (deci și în arealul studiat) se lărgeste până la 3 - 4 km și dezvoltă un sistem de terase mai ales pe partea stângă (Cocean, P., Botan, C., Ilovan, Oana, 2011); terasa de luncă, este bine conservată, celelalte trei nivele sunt fragmentate, apărând insular. Rezervația de narcise de la Mogoșeni se află pe un fragment al terasei a IV-a acestui râu, într-o regiune alcătuită din argile, argile marnoase și marne cu intercalații de gresii și nisipuri.

Fig. nr. 3. Dealurile Someșului Mare în perimetrul rezervației

Geologia reliefului și suprafața netedă a terasei favorizează reținerea apei din precipitații și formarea suprafețelor mlăștinoase, mai ales în timpul primăverii, care favorizează creșterea narciselor.

Relieful major în care se află Poiana cu narcise de la Mogoșeni corespunde Dealurile Someșului Mare (Cocean, P., Botan, C., Ilovan, Oana, 2011), dealuri joase cu altitudini de 300-400 m, versanți lini și culmi rotunjite, pe alocuri aproape netede. În sectorul Poienii cu narcise, altitudinile reliefului sunt în jurul valorii de 320 m, acest sector fiind mărginit de o serie de culmi deluroase, printre care: Dealul Dumbrăvii (408 m), Dealul Cornilor (410 m) și Dealul Piciorului (371 m).

Clima în arealul studiat corespunde etajului de dealuri joase, cu temperaturi medii anuale cuprinse între 7-8° C, precipitații medii anuale de 650-700 mm, predominarea influențelor vestice, ceață în anotimpurile de tranziție datorită canalizării maselor de aer în Culoarul Someșului Mare și incidență ridicată a grindinei în lunile de vară (Cocean, P., Botan, C., Ilovan, Oana, 2011).

Apele sunt reprezentate prin Someșul Mare, în valea căruia se află poiana cu narcise și câteva pârauri, printre care Pârâul Poienii și Pârâul Bratoșa. La ploi, în aria cu narcise apar ochiuri de apă care favorizează creșterea narciselor. În anii '80, autoritățile vremii au construit canale de desecare în cele două comune în care se află Poiana cu narcise, inclusiv în arealul ce formează astăzi rezervația, deoarece terenul mlăștinios era impropriu culturilor agricole. După anul 1990, aceste canale au rămas necurățate, fiind în prezent colmatate, ca urmare, nefuncționale, aspect care favorizează dezvoltarea narciselor.

Vegetația regiunii este alcătuită din pajiști, cu excepția culmilor deluroase unde sunt prezente pădurile de foioase, în timp ce fauna include ca reprezentative specii de mistreț, iepuri, căprioare, fazan.

Solurile, în perimetrul suprafețelor cu narcise, fac parte din clasa argiluvissouri (predominând solurile brune luvace acide și foarte slab aprovizionate cu azot, având o fertilitate medie).

3. Narcisa-obiectul rezervației botanice de pe Șesul Mogoșenilor

3.1. Răspândirea narcisei

Narcisa este o plantă originară din bazinul mediteranean al Spaniei și Portugaliei. În Anglia a ajuns prin intermediul romanilor care au oferit suveranilor, drept cadou, câțiva bulbi de narcise. Narcisa se găsea și în Asia, fiind una dintre cele mai vechi plante de pe acele meleaguri (există date care atestă că narcisa exista din anul 3000 înainte de Cristos). Vechii greci, romani și chinezi cultivau narcisa pentru proprietățile ei medicale (www.gradinamea.ro/Istoria_narcisei_3960_588_1.html).

Fig. nr. 4. Răspândirea narcisei albe (Narcissus) pe Glob
(Sursă: www.gradinamea.ro/Istoria_narcisei_3960_588_1.html)

În România, există mai multe rezervații de narcise, după cum arată fig. nr. 5.. Se observă că în județul Bistrița-Năsăud apar două rezervații cu narcise, respectiv Poiana cu narcise de pe Seșul Mogoșenilor (cod 207) și Poiana cu narcise de pe Șesul Văii Budacului (cod 210), o a treia rezervație cu narcise de pe Muntele Saca (Munții Rodnei), nu a putut fi reprezentată din lista datelor în sistem GIS despre această rezervație.

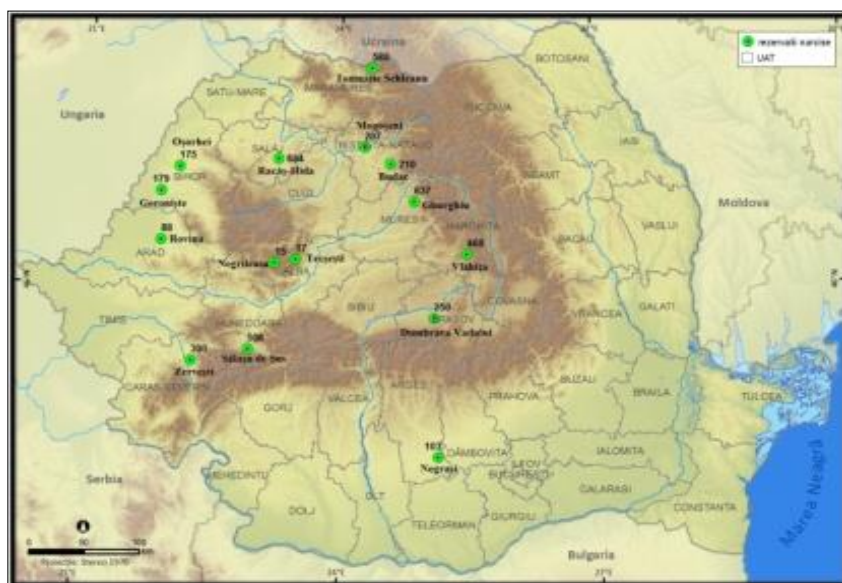

Fig. nr. 5. Rezervațiile de narcise din România (© Ciprian Samoilă-Harta Verde)

Descrierea plantei protejate

După cum arată denumirea rezervației, obiectul acesteia îl constituie narcisele; unele surse de pe internet, precizează că ar fi vorba de 7 specii de narcise, în realitate este vorba de două specii, *Narcissus augustifolius* f. *stellaris* și *Narcissus poeticus* (narcisa albă), ambele specii de culoare albă, foarte apropiate ca aspect și caracteristici morfologice (*Chintăuan, 2004*). Principala deosebire vizibilă între cele două specii de narcise este aspectul florilor: în cazul speciei *Narcissus augustifolius* f. *stellaris*, specie dominantă în Poiana cu narcise, petalele florilor sunt ascuțite la vârf, iar la *Narcissus poeticus*, petalele sunt rotunjite la vârf (*fig. nr. 6*).

Fig. nr. 6. *Narcissus stellaris* (stânga) și *Narcissus poeticus*

Descrierea (clasificarea) științifică a narcisei (Ciocârlan V., 2009):

Regn: Plantae

Încrângătura: Magnoliophyta

Clasa: Liliopsida

Ordin: Asparagales

Familie: Amaryllidaceae

Gen: Narcissus

Specii: *Narcissus augustifolius stellaris*, *N. poeticus*;

Caractere morfologice:

Bulb cu diametru de 2-4 cm, piriform sau rotund;

Tulpina: până la 40 cm;

Frunze: liniare, bazale, lungi până la 40 cm și late până la 1 cm, acuite la vârf;

Florile: singulare, parfumate, dispuse terminal pe tulpină, de culoare albă, coronulă mult mai scurtă, galben-aurie cu marginile roșii dezvoltată pe o tulpină fără frunze;

Fructul: capsulă.

Înmulțire: prin divizarea bulbilor;

De la narcisă, în scop terapeutic se pot utiliza florile și bulbii, ce au efecte calmante, dezinfectante, antiseptice, ameliorând totodată stările de agitație și anxietate, însă trebuie să se respecte dozele recomandate deoarece bulbii conțin substanțe ce pot deveni nocive la doze de peste 10 g (<http://www.sfatulmedicului.ro/plante-medicinale/narcisa-alba-narcissus-poeticus>).

Legenda florii de narcisă

Legenda narcisei provine din mitologia greacă (www.universdecopil.ro/mitul-si-legenda-lui-narcis.html), unde se spune că Narcis a fost un tânăr foarte frumos, dar timid și singuratic, de care s-au îndrăgostit toate nimfele, fără succes. Se spun că una dintre nimfe, pe nume Echo, a murit din dragoste pentru Narcis, lăsând în urma ei, numai vocea; chiar și așa, ea îl urma pe Narcis peste tot și repeta toate cuvintele lui (astfel, spune legenda, a apărut ecoul).

Fig. nr. 6. Narcisele în rezervația de pe Șesul Mogoșenilor

Blestemat de zeița răzbunării Nemesis să nu poată iubi niciodată pe nimeni, să se îndrăgostească de el însuși și astfel să își găsească moartea, Narcis se îndrăgostește de propria-i reflexie în apă, fiind atât de fascinat de înfățișarea sa încât stătea zile întregi și se privea în apă (*fig. nr. 14*). Nu peste mult

timp, plimbându-se prin pădure, a ajuns la un râu, unde văzându-și chipul s-a aplecat să îl îmbrățișeze, dar a căzut în apă și s-a înecat. Nimfele, venite să îl plângă, l-au transformat într-o narcisă care să le amintească mereu de el. Se spune că de aceea narcisa ține mereu capul în jos pentru că îl imită pe Narcis care se admiră în apă.

Legenda mai spune că narcisa a fost prima floare care a înflorit în timpul învierii lui Iisus Christos, în Grădina Ghetsemani. În timpul ultimei cine pe care Iisus a luat-o cu apostolii săi, narcisele din grădină au înflorit. Acest eveniment simboliza pe de o parte un moment de tristețe, pe de altă parte, speranța că lucrurile vor fi mai bune.

3.2. Simbolurile florii de narcisă și superstiții legate de aceasta

În simbolistica religioasă, narcisa este floarea învierii. Ea înflorește în preajma Paștilor, anunțând moartea și învierea lui Iisus, reprezentând totodată avertismentul Judecății de Apoi. La greci, narcisa era floarea Moirelor, zeițele ursitoare care hotărau destinul nou-născutului și felul în care acesta va muri. În Franța, este simbolul suferinței și a morții, fiind aducătoare de ghinioane și dezastre. Se spune că a visa o narcisă reprezintă un semn malefic sau de atenționare.

În China, narcisa este simbolul norocului, fiind floarea tradițională a Anului Nou chinezesc. A dormi în noaptea nunții într-o cameră cu narcise este o garanție a fertilității cuplului și a faptului că va avea copii sănătoși și frumoși; chinezii foloseau în trecut narcisa ca plantă magică, în vrăjile de chemare a dragostei. Se mai spune că este floarea lunii martie și simbolul echinocțiului de primăvară.

Narcisa este floarea tradițională a regatului Wales (Țara Galilor), component al Marii Britanii. Alegerea acestei flori ca simbol național, se datorează faptului că unele specii de narcise înflorește în preajma zilei de 1 martie când se sărbătorește ziua Sfântului David, patronul locului. În această țară, înflorirea narciselor și nașterea mieilor simbolizând venirea primăverii. În America de Nord, o asociație care are ca scop găsirea leacului împotriva cancerului a adoptat floarea de narcisă drept simbol.

În Franța este simbolul suferinței, al morții și aduce ghinion și dezastre. În Germania se crede că o narcisă nu mai înflorește dacă este arătată cu degetul. În folclor există mai multe superstiții legate de narcise: astfel, nu este bine să calci pe florile de narcise că vei fi urmărit de ghinion tot anul, de asemenea poartă ghinion să oderi cuiva o singură narcisă, însă dacă oferi un buchet de narcise acest lucru este de bun augur. Dacă miroși o narcisă vei avea ghinion, iar mirosul florii îți va da migrene.

Bulbii de narcisă otrăvitori erau folosiți de soldații romani răniți pe câmpurile de luptă pentru a muri fără dureri. Se spune că aceștia purtau cu ei bulbi de narcisă pe care, dacă nu mai aveau șanse de supraviețuire îi mâncau, cădeau într-un somn greu și aveau o moarte ușoară.

Prenumele Narcis/ Narcisa provine din grecescul „narke” care înseamnă „somn”, „narcotic”, de aceea, acest prenume sugerând o persoană atrăgătoare, pasională și sentimentală. Persoana care poartă numele Narcisa tinde să se lase pradă sentimentelor și să se ghideze după intuiție, nu după rațiune. Narcisa reprezintă dragostea timidă, emblemă a sensibilității, a vieții interioare, discreția și modestia, alte tradiții spun că este un simbol al dragostei iraționale, pasionale, sub care se ascund pasiuni nedezlănțuite. Poate acest lucru se datorează și mirosul afrodisiac al florii.

4. Impactul antropic în rezervație

Poiana cu narcise de pe Șesul Mogoșenilor, a fost declarată rezervație naturală în anul 2000 (legea 5/2000), deși încă din anul 1976 a intrat în atenția autorităților județene, care au trecut-o pe lista ariilor care ar trebui protejate la nivelul județului. Statutul rezervației este de arie protejată de interes național ce corespunde categoriei a IV-a a Uniunii Internaționale pentru Conservarea Naturii - IUCN (rezervație naturală de tip botanic, cod 2207).

Arealul teoretic protejat nu este delimitat în niciun fel de terenurile din jur, nu este marcat cu panouri cu informații despre specia protejată, astfel că, exceptând perioada de înflorire a narciselor, cu greu poate fi localizat acest teren, dacă nu cunoști cu exactitate locația acestuia.

Comportamentul turiștilor în aria protejată, lăsat total la voia întâmplării, se caracterizează în cea mai mare parte prin indisciplină civică, în primul rând în ceea ce privește planta ocrotită care este culeasă masiv, nu numai de turiști, cât și de localnici.

Fig. nr. 7. Ruperea masivă a narciselor în rezervație

Drumul din localitatea Mogoșeni, peste calea ferată, pe care se face accesul în aria protejată este circulat zilnic de mașinile care ajung până în rezervație. Peste tot pe acest drum sunt prezente urmele celor care trec pe aici și care lasă cel mai adesea pet-uri sau alte ambalaje de băuturi, deși regulamentul ariei protejate interzice aruncarea deșeurilor în aria protejată. Mai mult, aria protejată se află în proprietate privată, fiind retrocedată după 1989, vechilor proprietari, cărora, deși legea le impune să asigure un minim de protecție a plantei, aceștia sunt se pare, indiferenți față de culegerea plantei.

Presa relatează în fiecare an că localnicii și turiștii rup mii de narcise pentru a le comercializa sau pentru a-și înfrumuseța casa, dar cu toate acestea, fenomenul nu pare a avea rezolvare. Într-un interviu acordat în anul 2006, cotidianului Mesagerul de Bistrița-Năsăud, Gabriel Petraș, biolog la Agenția de Protecție a Mediului Bistrița-Năsăud, a declarat că planta nu este totuși în pericol, câtă vreme vegetația nu este distrusă din rădăcină și că recoltări s-au făcut de sute de ani, fără ca narcisele să dispară (<http://www.mesagerul.ro/2006/05/09/jaf-rezervatia-de-narcise-din-mogoseni>).

Același specialist a mai declarat că pericolul mai mare, decât ruperea florilor, l-ar reprezenta decolmatarea canalelor de desecare executate în perimetrul ariei protejate în anii '80, canale colmatate în prezent. Odată cu decolmatarea acestora ar scădea umiditatea solului, s-ar modifica dramatic habitatul narcisei, iar exemplarele ar fi mult mai rare.

5. Analiza Swot a ariei protejate

Puncte tari	Puncte slabe
- existența poienii cu două specii de narcise (<i>Narcissus angustifolius stellaris</i> și <i>Narcissus poeticus</i>), ce vegetează spontan - declararea suprafeței cu narcise ca arie protejată în anul 2000	- lipsa panourilor cu informații despre aria protejată - lipsa delimitării în teren a ariei protejate - recoltarea masivă a florii de narcisă, în fiecare an, de către localnici și turiști

- număr foarte mare de exemplare din cele două specii de narcise ocrotite în arealul rezervației - mare putere de regenerare anuală a narciselor	- accesul cu mașinile în interiorul rezervației - prezența deșeurilor în aria protejată - fragmentarea ariei protejate prin arare în 4 suprafețe, aflate în două comune ale județului (Șintereag și Nimigea) - proprietate privată asupra terenurilor din aria protejată (îngreunează acțiunile de management a ariei protejate)
Oportunități	Amenințări
- atribuirea custodiei arie protejate în anul 2011 ceea ce ar putea duce la acțiuni de protecție a mediului în rezervație - aplicarea regulamentului ariei protejate și monitorizarea acestuia de custode - intenția Primăriei Nimigea de a face schimb de terenuri cu proprietarii ariei protejate și care ar putea monitoriza accesul și comportamentul turiștilor în rezervație	- creșterea presiunii turistice pe măsură ce se popularizează această rezervație cu narcise - slaba implicare a custodelui ariei protejate, cum s-a întâmplat de la atribuirea custodiei - continua fragmentare prin arare a Poienii cu narcise, în una dintre parcelele ce formează aria protejată, apărând recent o cultură de grâu (conform custodelui) - activarea fostelor canale de desecare care ar reduce umiditatea în arealul protejat și ar determina scăderea drastică a exemplarelor de narcisă - seceta din unele primăveri care determină reducerea exemplarelor de narcise

6. Concluzii

Rezervația botanică de pe Șesul Mogoșenilor este o arie protejată de interes națională aflată în comunele Șintereag (comuna Șintereag) și în comuna Nimigea (satul Mogoșeni), în valea largă a Someșului Mare, pe un fragment al terasei a IV-a acestui râu, într-o regiune alcătuită din argile, argile marnoase și marne cu intercalații de gresii și nisipuri. Geologia reliefului și suprafața netedă a terasei favorizează reținerea apei din precipitații și formarea suprafețelor mlăștinoase care favorizează creșterea narciselor.

Obiectul acesteia îl constituie narcisele: *Narcissus augustifolius* f. *stellaris* și *Narcissus poeticus*, cele două specii foarte apropiate ca aspect și caracteristici morfologice. Narcisa, plantă originară din bazinul mediteranean al Spaniei și Portugaliei, este floarea învierii în simbolistica religioasă, iar în Scoția este floarea tradițională.

Din nefericire, statutul de arie protejată al Poienii cu narcise de pe Șesul Mogoșenilor este pur teoretic, nici măcar atribuirea custodiei unei asociații care declarativ are drept scop conservarea zonelor protejate nu a schimbat, deocamdată, în bine, situația acestei rezervații. Suprafața care ar trebui protejată nu este delimitată în teren, speciile de viețuitoare nu sunt inventariate, lipsesc panourile de acces în aria protejată, iar indisciplina civică se face simțită prin pătrunderea cu mașinile în rezervație, prin deșeurile aruncate pe jos și mai ales prin culegerea masivă a florii de narcisă.

Frumusețea florii de narcisă, a inspirat de-a lungul timpului numeroși artiști plastici, astfel încât, pe internet pot fi găsite spre comercializare, numeroase tablouri care înfățișează gingașele narcise, cum este cel redat în fig. nr. 8.

Fig. nr. 8 Livada cu narcise", artist plastic Anca Bulgaru

Bibliografie

- Ardelean, A., Mohan, Gh., (1993), *Ecologie și protecția mediului*, Ed. Scaiul, București.
- Ciocârlan, V., (2007), *Flora ilustrată a României*, Ed. Ceres, București.
- Chintăuan, I, (2004), *Arii protejate din Bistrița-Năsăud*, Ed. Supergraf, Cluj-Napoca.
- Cocean, P., Botan, C., Ilovan, Oana, (2011), *Județul Bistrița-Năsăud, Monografie*, Ed. Academiei, București.
- Zăvoian I, (coord.) (1981), *Studii geografice cu elevii asupra calității mediului înconjurător*, EDP, București.
- *** *Atlas botanic*, (2007), Ed. Didactică și Pedagogică, București.
- http://ziar.bistriteanu.ro/Custodele_Poienii_cu_Narcise_Momentan_nu_avem_ce_face_pentru_a_stopa_rupere_a_narciselor-1305707212719.html
- <http://www.mesagerul.ro/2006/05/09/jaf-rezervatia-de-narcise-din-mogoseni>.
- http://www.sfatulmedicului.ro/plante-medicinale/narcisa-alba-narcissus-poeticus_14479.
- http://www.gradinamea.ro/Istoria_narcisei_3960_588_1.html
- <http://www.universdecopil.ro/mitul-si-legenda-lui-narcis.html>
- www.apmbn.ro.
- www.hartaverde.ro.
- www.amarylilidac.org

REZERVAȚIA NATURALĂ CREASTA COCOȘULUI

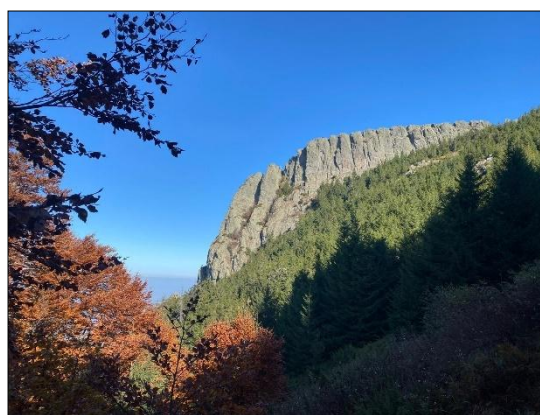
Prof. Viorica Stecko

Colegiul Național „Vasile Lucaci” Baia Mare, Maramureș

1. Introducere

Natura a oferit României o multitudine de locuri spectaculoase, fiecare cu o identitate proprie și o valoare inestimabilă din punct de vedere ecologic, științific și turistic. Într-o lume tot mai industrializată, ariile naturale protejate devin o oază de echilibru, nu doar pentru ecosistemele care le populează, ci și pentru oameni, oferindu-le ocazia de a se reconecta cu mediul natural.

Printre aceste locuri deosebite se numără și **Rezervația naturală Creasta Cocoșului**, situată în nordul României, în județul Maramureș, în cadrul Munților Gutâi. Această formațiune stâncoasă impunătoare, asemănătoare cu creasta unui cocoș, de unde și numele, reprezintă nu doar un reper geografic spectaculos, ci și o zonă de o mare diversitate biologică și geologică.

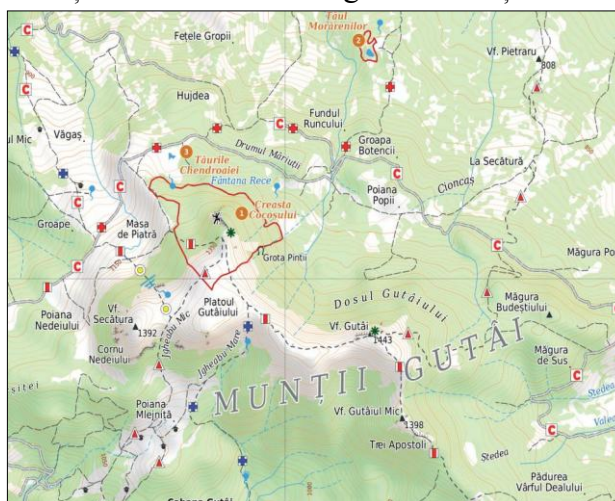
Sursă foto: arhivă proprie

Lucrarea de față își propune să exploreze și să evidențieze importanța rezervației Creasta Cocoșului, atât din punct de vedere al valorii naturale și ecologice, cât și din perspectiva potențialului turistic și educativ. De asemenea, va fi analizat modul în care această arie este protejată și valorificată durabil, într-o perioadă în care echilibrul dintre om și natură este tot mai greu de menținut.

2. Localizare și descriere geografică

2.1 Așezare și coordonate

Rezervația naturală **Creasta Cocoșului** se află în partea central-vestică a Munților Gutâi (Carpații Orientali), pe teritoriul administrativ al comunei Desești, Mara, județul Maramureș, având o suprafață 50 ha. Creasta propriu-zisă se ridică la aprox. **1438 m altitudine maximă** (altitudine medie fiind de 1200 m), în timp ce Pasul Gutâi – principala poartă de acces – se află la m. Coordonatele geografice centrale sunt în de **47° 42' N / 23° 50' E**.

satul de

987
jur

Sursă hartă: <https://www.alpinexpe.ro/camping-si-drumetii/navigatieharta-zenith-maramures-mara-cosau-creasta-cocosului/>

2.2 Cadrul geologic și geomorfologic

Creasta Cocosului reprezintă un martor rezidual de lavă andezitică provenit din activitatea vulcanică din perioada neogenă a masivului Gutâi. Geologii o descriu ca pe o structură de tip „dom de lavă” erodat diferențiat: roca andezitică foarte dură a rezistat dezagregării, în timp ce materialele vulcanice mai friabile din jur au fost îndepărtate de apă, vânt și îngheț-dezghet. Forma finală, o lamă stâncoasă crenelată, lungă de aproximativ 200 m, orientată NV–SE, sugerează un „ferăstrău” natural, de unde și asemănarea cu creasta unui cocoș.

Această stâncă proiectată spre cer a primit denumiri sugestive de la localnici: „Țăfaraie”,

„Țurana Gutâiului”, „Țăclă”, „Piatra Gutâiului” sau „Piatra Mare”. Creasta Cocosului are o lungime de

aproximativ 200 m, prezentând o diferență de nivel față de versanții estici de până la 150 m și o orientare NV – SE. Ies în evidență pereții abrupti, fisurați pe verticală și un prag de bază modelat de

procese periglaciare. Această arhitectură conferă forme spectaculoase precum „Șaua Crestei”, „Turnul Central” și „Zimții Sudici”, puncte de belvedere spre Depresiunea Maramureșului, Munții Rodnei și Munții Țibleș. Creasta Cocosului constituie cumpăna apelor dintre bazinul râului Mara (afluent al Izei) la nord-vest și bazinul

râului Cavnic (afluent al râului Lăpuș) la sud-est. În apropiere se află două ochiuri glaciare relict, Tăul Chendroaiei și Tăul Tăcinoasei, iar versanții adăpostesc mici izvoare cu apă ușor acidă.

foto: arhivă proprie

Sursă

2.3 Caracteristicile climatului și ale învelișului biopedogeografic

Munții Gutâi prezintă un climat montan moderat-continental, caracterizat prin temperaturi medii anuale de 4 – 6 °C, precipitații medii anuale: 1 000 – 1 200 mm, cu maxime în mai-iunie și noiembrie și vânturi predominant vestice, ce se intensifică pe creastă.

Datorită altitudinii, ce imprimă o etajare climatică, dar și a substratului vulcanic, Creasta Cocosului adăpostește o floră bogată, specifică etajului montan și subalpin, cu numeroase specii rare și protejate. Pe versanți, în special spre sud și sud-est, domină pădurile de fag (*Fagus sylvatica*), molid (*Picea abies*) și brad (*Abies alba*). În zonele mai înalte sau expuse, apar formațiuni de tufărișuri subalpine cu jneapăn (*Pinus mugo*), ienupăr (*Juniperus communis*), afin (*vaccinium myrtillus*), merișor (*vaccinium vitis-idaea*).

Pe pajiștile alpine și în crăpăturile stâncilor cresc plante adaptate la condiții aspre: Floarea de colț

(*Leontopodium alpinum*) – specie protejată, Garofița Pietrei Craiului (*Dianthus callizonus*), Sângele voinicului (*Nigritella nigra*), Omagul albastru (*Aconitum napellus*) – plantă toxică, dar spectaculoasă, precum și ferigi de stâncă și mușchi rari, ce indică un sol puțin afectat de poluare. Această varietate

floristică este importantă nu doar estetic, ci și științific, multe dintre aceste specii fiind relict glaciare sau endemice în Carpați.

Pădurile întinse și izolarea relativă a zonei contribuie la o faună deosebit de bogată și valoroasă. Rezervația servește drept habitat pentru numeroase specii mari de mamifere și o faună variată de păsări, reptile și nevertebrate. Dintre mamifere se pot aminti: ursul brun (*Ursus arctos*) – prezent sezonier, mai ales în zonele cu zmeuriș; lupul (*Canis lupus*) – specie discretă, dar stabilă în zonă; cerbul carpatin (*Cervus elaphus*) și căprior (*Capreolus capreolus*); râsul (*Lynx lynx*) – observat rar, dar zona oferă condiții propice; mistrețul (*Sus scrofa*), vulpea (*Vulpes vulpes*) și jderul (*Martes martes*).

Rezervația naturală Creasta Coccoșului adăpostește numeroase păsări: acvila de munte (*Aquila chrysaetos*) – specie rară, dar prezentă în zonele stâncoase; șoimul călător (*Falco peregrinus*) – uneori observat în zbor, ciocănitori (*Dendrocopos major*, *Dryocopus martius*), mierla de stâncă (*Monticola saxatilis*) și altele caracteristice zonelor alpine. Dintre reptile și amfibieni se pot aminti: șopârla de munte (*Lacerta vivipara*), vipera berus – specie protejată, întâlnită rar în zonele stâncoase, tritonul cu creastă (*Triturus cristatus*) – în apropierea tăurilor montane. Biodiversitatea este susținută și de numeroase insecte și nevertebrate: fluturi rari precum Apollo (*Parnassius apollo*), dar și specii de gândaci endemici.

3. Importanța conservării biodiversității

Flora și fauna Crestei Coccoșului reflectă un ecosistem echilibrat, cu o influență redusă din partea activității umane. Zona este inclusă în rețeaua **Natura 2000** (sit ROSCI0124 Munții Gutâi), ceea ce înseamnă că beneficiază de protecție europeană pentru conservarea habitatelor naturale și a speciilor de interes comunitar. Pe termen lung, este esențial ca activitățile turistice și economice din jurul rezervației să fie gestionate responsabil, pentru a preveni fragmentarea habitatelor, poluarea și introducerea speciilor invazive. Educația ecologică, implicarea comunităților locale și aplicarea legislației de mediu sunt elemente-cheie în protejarea acestui colț sălbatic de Carpați.

4. Importanța geologică și peisagistică

4.1 Originea geologică – martor al trecutului vulcanic

Creasta Coccoșului reprezintă un exemplu remarcabil de relief vulcanic rezidual, format din andezit porfiric, rezultat al activității vulcanice intense din perioada neogenă (aproximativ 10 milioane de ani în urmă). Munții Gutâi, din care face parte și această creastă, sunt produsul erupțiilor care au modelat Carpații Orientali în epoca post-tectonică. Roca de bază, foarte dură și rezistentă la eroziune, a rămas vizibilă ca o „coloană vertebrală” a fostului vulcan, în timp ce straturile mai friabile din jur au fost erodate treptat de intemperii. Astfel a luat naștere forma actuală a crestei: o lamă stâncoasă zimțată, ridicată brusc din pădurile înconjurătoare, cu aspect de fortăreață naturală. Această formațiune oferă geologilor posibilitatea de a studia:

- tipurile de rocă vulcanică acidă (andezit, tufuri vulcanice);
- structurarea lavei sub forma unor coloane prismatice;
- fenomenele de diaclază și fisurație;
- efectele eroziunii diferențiate.

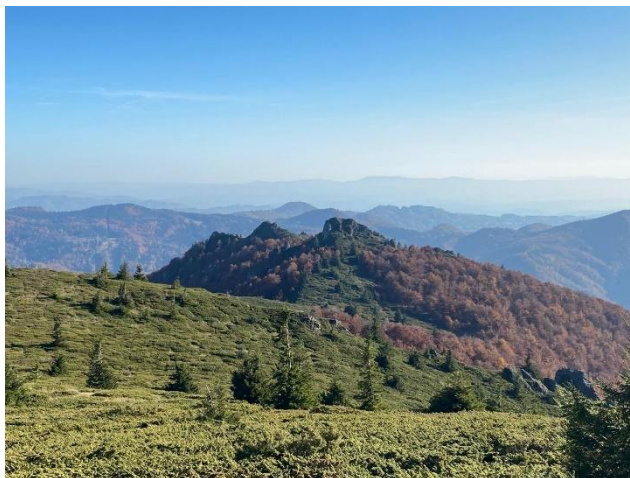
4.2 Importanța peisagistică – un simbol natural al Maramureșului

Privită din depărtare, Creasta Coccoșului se distinge prin silueta sa neobișnuită și dramatică, semănând cu o creastă de pasăre – de unde provine și denumirea populară. Zona oferă perspective spectaculoase, iar în zilele senine, de pe creastă se pot admira:

- spre nord: Depresiunea Maramureșului, cu satele tradiționale din Mara, Desești și Budești;

- spre sud: Munții Lăpușului și Țibleș;
- spre est: Munții Rodnei, cu vârful Pietrosu în depărtare;
- spre vest: Munții Igniș și chiar lanțuri muntoase din Ucraina.

Peisajul este completat de poieni alpine, stânci izolate, pâlcuri de pădure, mlaștini relictice și ochiuri de apă care reflectă cerul – toate contribuind la farmecul sălbatic al zonei.

Sursă foto: arhivă proprie

4.3 Valoare estetică și simbolică

Creasta Cocoșului nu este doar o formațiune geologică spectaculoasă, ci și un **simbol identitar pentru Maramureș**, apărând frecvent în fotografii, picturi, legende locale și materiale turistice. Legenda populară spune că numele vine de la un cocoș uriaș de piatră care păzește comoara dacilor ascunsă în munți. Această mitologie locală se adaugă valorii spirituale și culturale a locului. De asemenea, creasta este adesea considerată un „altar natural” al regiunii, atrăgând nu doar turiști, ci și fotografi, artiști și iubitori de liniște, în căutarea unui colț autentic de natură.

4.4 Loc pentru studiu, contemplare și inspirație

Creasta Cocoșului este o locație excelentă pentru:

- excursii școlare și lecții în aer liber;
- fotografie de peisaj, în special la răsărit și apus;
- activități spirituale sau de relaxare, în natură nealterată;
- inspirație artistică – datorită contrastului dintre verticalitatea stâncilor și linia moale a dealurilor din jur.

Toate aceste aspecte justifică includerea zonei în categoria de „**monument natural**” și subliniază necesitatea protejării ei pentru generațiile viitoare.

5. Activități turistice și educative

Traseele sunt practicabile de la mijlocul primăverii până târziu în toamnă. Iarna necesită echipament adecvat datorită zăpezii persistente și a porțiunilor acoperite cu gheață. Creasta este relativ ușor de atins pe poteci marcate, cele mai populare fiind:

- a. Traseul cu punct de plecare din Pasul Gutâi, marcaj bandă roșie, cu o durată de 2 h-2h 30 min, fiind cel mai frecventat traseu deoarece presupune urcușuri line prin Poiana Boului și pe la Sărita Pintii;
- b. Traseul cu punct de plecare din satul Mara, marcaj cruce albastră, cu o durată de 3 h, fiind un traseu pitoresc prin valea Hoșia;
- c. Traseul cu punct de plecare satul Breb, marcaj cruce roșie, cu o durată de 3 h 30 min, care traversează poienile Tăurilor și Lacul Morărenilor.

Rezervația naturală Creasta Cocoșului este una dintre cele mai spectaculoase destinații montane din Maramureș, atrăgând anual numeroși turiști români și străini. Aceasta oferă un cadru natural ideal pentru activități recreative în aer liber, desfășurate într-un mod responsabil și durabil. Cele mai populare activități turistice ce se desfășoară în cadrul rezervației sunt:

- Drumețiile montane: rutele marcate care pornesc din Pasul Gutâi, satul Mara, Breb sau Budești oferă trasee accesibile pentru toate nivelurile de experiență;
- Alpinism și escaladă: pereții abrupti ai Crestei sunt folosiți, în mod limitat, de alpiniști experimentați, mai ales în sezonul cald;
- Fotografie de natură și peisaj: relieful dramatic, lumina clară de munte și varietatea florei oferă subiecte spectaculoase;
- Observarea faunei și a păsărilor: zona este liniștită, ceea ce permite identificarea speciilor sălbatice în habitatul lor natural.

Turismul practicat aici este de tip ecoturism, în armonie cu natura, fără intervenții artificiale, cu accent pe respectul față de mediu și comunitățile locale. Creasta Cocosului reprezintă un loc ideal pentru activități educative în natură, adresate elevilor, studenților, turiștilor sau chiar localnicilor care doresc să cunoască mai bine patrimoniul natural al zonei. Exemple de activități educative:

- Tabere de ecologie organizate de ONG-uri sau școli, cu lecții în aer liber despre biodiversitate, geologie, climă montană.
- Ture ghidate tematice, conduse de rangeri, biologi sau ghizi locali specializați.
- Ateliere de fotografie, pictură sau scriere creativă, inspirate de natură.
- Evenimente de tip "Ziua Munților", "Ziua Biodiversității" sau acțiuni de ecologizare.

Aceste activități contribuie la formarea unei atitudini responsabile față de natură și promovează conceptul de turism sustenabil în rândul noilor generații.

Tabără cu elevii olimpici, august 2023

Sursă foto: arhivă proprie

Turismul ecologic în jurul Crestei Cocosului are un impact pozitiv și asupra comunităților din satele Mara, Breb, Budești, Desești, prin:

- Promovarea meșteșugurilor tradiționale (țesut, prelucrarea lemnului, ceramică);
- Valorificarea produselor locale (miere, brânzeturi, preparate tradiționale);
- Dezvoltarea pensiunilor și a turismului rural, în armonie cu natura și cultura locului.

Comunitățile pot deveni astfel părți active în protejarea rezervației, beneficiind economic fără a afecta echilibrul ecologic. Pentru a menține echilibrul dintre vizitare și conservare, este esențial ca turiștii să respecte regulile de comportament într-o arie protejată: să nu distrugă flora și să nu deranjeze fauna, să nu aprindă focuri și să nu lase gunoarie, să respecte traseele marcate și liniștea zonei, să susțină inițiativele locale și ghizii autorizați.

Educația ecologică și informarea corectă sunt instrumente esențiale pentru a preveni efectele negative ale turismului de masă – cum ar fi degradarea habitatelor, poluarea sau vandalismul.

6. Protecția și administrarea rezervației

6.1 Statut legal și includerea în rețeaua Natura 2000

Rezervația naturală Creasta Cocoșului este protejată prin lege, fiind clasificată ca arie protejată de interes național conform Legii nr. 5/2000. Aceasta se află în perimetrul Munților Gutâi și face parte din situl ROSCI0124 Munții Gutâi, componentă a rețelei europene Natura 2000. Această rețea are ca scop conservarea biodiversității prin protejarea habitatelor naturale și a speciilor de interes comunitar. În cazul Crestei Cocoșului, sunt protejate:

- habitatul stâncos, pădurile montane și pajiștile alpine;
- speciile rare de plante (ex. floarea de colț, omagul);
- mamiferele mari (urs, lup, râs);
- păsările de stâncă (acvila de munte, șoimul călător).

6.2 Măsuri de conservare și reglementări

Pentru protejarea valorilor naturale ale rezervației, au fost instituite o serie de reguli și măsuri specifice:

- interzicerea exploatării forestiere în zonele de protecție strictă;
- limitarea pășunatului excesiv și a recoltării de plante;
- interzicerea campării și focurilor în afara zonelor permise;
- reglementarea accesului motorizat (ATV, enduro) pentru a evita degradarea solului;
- monitorizarea florei și faunei de către echipe de biologi și rangeri.

Zonele din jurul crestei sunt împărțite în:

- zona de protecție strictă, unde activitatea umană este interzisă,
- zona tampon, unde sunt permise doar activități controlate, cu impact redus.

6.3 Amenințări și provocări actuale

Chiar dacă este protejată, Creasta Cocoșului se confruntă cu unele amenințări directe și indirecte: turiști neavizați care degradează flora, lasă deșeuri sau se abat de la trasee; activități off-road necontrolate (ATV-uri, motociclete) care distrug solul și sperie fauna; schimbări climatice, care afectează vegetația subalpină, extinderea construcțiilor ilegale în zonele limitrofe. Pentru contracararea acestor riscuri, este nevoie de: campanii constante de informare și educare ecologică, prezență activă a rangerilor și voluntarilor, investiții în infrastructură ușoară (panouri, marcaje, puncte de informare), implicarea comunității locale ca partener în protecție, nu doar ca beneficiar.

7. Concluzii

Rezervația naturală Creasta Cocoșului este un spațiu de o valoare excepțională din punct de vedere geologic, ecologic, peisagistic și cultural. Formațiunea sa vulcanică spectaculoasă, biodiversitatea specifică Munților Gutâi și impactul vizual puternic o transformă într-un veritabil monument al naturii maramureșene.

De-a lungul lucrării am evidențiat următoarele aspecte esențiale:

- Importanța științifică a zonei, datorită reliefului vulcanic rar și habitatelor unice;
- Valoarea ecologică și estetică, exprimată prin diversitatea speciilor și farmecul sălbatic al peisajului;
- Rolul educativ și turistic, Creasta Cocoșului fiind un exemplu de echilibru între conservare și valorificare durabilă;
- Necesitatea protejării și administrării riguroase, pentru a evita degradarea prin turism necontrolat sau intervenții umane distructive.

Această arie protejată oferă nu doar un refugiu pentru natură, ci și un cadru ideal pentru dezvoltarea unor modele durabile de viață și turism în mediul rural maramureșean. Creasta Cocoșului nu este doar o formațiune stâncoasă izolată, ci un ecosistem viu, un simbol identitar și un spațiu al echilibrului între om și natură. Protejarea sa este responsabilitatea noastră colectivă – a autorităților, a

comunităților, a turiștilor și a generațiilor viitoare. Prin cunoaștere, respect și implicare, putem transforma această rezervație într-un model de armonie între natură și om, într-un loc de inspirație, învățare și bucurie pentru toți cei care îl descoperă.

8. Bibliografie și sitografie

Nădisan Ioan, Bîrda Marcian, Comori ale patrimoniului natural maramureșean, Editura Cromatica, Baia Mare, 2016

<https://www.alpinexpe.ro/camping-si-drumetii/navigatie/harta-zenith-maramures-mara-cosau-creasta-cocosului/>

https://baiamare.rosilva.ro/articole/creasta_cocosului_p_2391.htm

<https://orasulcavnic.ro/rezervatia-creasta-cocosului/>

CONSIDERAȚII PRIVIND POLUAREA LUMINOASĂ. APLICAȚII PRACTICE ÎN ORIZONTUL LOCAL AL MUNICIPIULUI BISTRIȚA

Prof. Luminița UJICĂ
Liceul cu Program Sportiv Bistrița

A vedea un cer întunecat și a observa cerul curat noaptea, a devenit ceva greu de realizat, mai ales în orașe. Una dintre metodele de a încuraja oamenii să se concentreze mai mult asupra importanței cerului întunecat și a pericolelor poluării luminoase, este de a observa și a contempla cerul în timpul nopții, pentru a înțelege adevărata situație cu care se confruntă planeta noastră în acest moment.

Poluarea luminoasă este o modificare a cantității de lumină pe care o are un anumit loc și care nu corespunde cu ceea ce ar fi în mod natural. Această modificare a luminii este determinată de generarea de energie artificială a luminii pe care oamenii o fac pentru a ne ilumina noaptea. Cu cât un oraș este mai dezvoltat, cu atât se folosește mai multă lumină artificială.

Există unele studii care arată că aproximativ 83% din populația lumii trăiește sub cer poluat de lumină artificială. Această poluare luminoasă devine mai evidentă atunci când 60% din populația europeană nu poate vedea Calea Lactee din orașe din cauza cerului poluat. Particulele poluante care sunt prezente în atmosferă acționează ca un mic ecran care reflectă lumina artificială pe cer, provocând acea culoare portocalie pe care suntem obișnuiți să o vedem. Dacă ajungem suficient de departe de centrele urbane, putem vedea din exterior cum un soi de cupolă portocalie se profilează peste cerul orașelor. Această poluare luminoasă nu ne permite să vedem stelele sau cerul.

Fig. 1. Poluare luminoasă deasupra Bistriței, vedere de pe Dealul Budacului - 12.09.2023

Sursa: arhiva personală

Ca urmare a acestei diversificări de lumină, putem vedea acest cer luminos care acoperă orașele și care este vizibil de la sute de kilometri distanță. De asemenea, putem vedea anumite tipuri de nori ca și cum ar fi de culoare fluorescentă. Impactul imediat pe care îl are acest tip de fenomen de lumină este asupra peisajului. Când trăim într-un oraș cu un exces de iluminare artificială, putem vedea că lumina este emisă în direcții diferite, într-o asemenea măsură încât poate invada zonele învecinate. De exemplu, putem vedea că, în unele ocazii, luminile artificiale sunt introduse în casele private.

Dintre categoriile de poluare luminoasă fac parte: supra-iluminarea, lumini orbitoare, grupări excesive de lumini, lumina care trece de limita proprietății.

Supra-iluminarea este produsă de mai mulți factori: menținerea becurilor aprinse în birourile unde noaptea nu se mai lucrează; alegerea greșită a tipurilor de becuri și montarea lor incorectă, făcând ca acestea să nu direcționeze lumina spre sol, ci către cer; lipsa unor temporizatoare, a unor senzori de prezență sau a altor tipuri de întrerupătoare controlate pentru a stinge lumina atunci când ea nu mai este necesară; insuficienta informare și instruire a populației despre utilizarea sistemelor energetice eficiente etc.

Potrivit specialiștilor, poluarea luminoasă se produce atunci când iluminatul artificial este atât de omniprezent, încât "anulează" obscuritatea normală a nopții și transformă cerul într-un panou colorat în diverse nuanțe. Acest gen de poluare este destul de puțin evocat, pentru că este considerat, pe bună dreptate, mai puțin nociv pentru sănătate și pentru mediul înconjurător, cum este, spre exemplu, poluarea clasică: smogul, depozitarea deșeurilor, inclusiv cele nucleare, apele și solurile otrăvite cu pesticide ori diverse alte substanțe toxice. Totuși, poluarea luminoasă are efecte asupra componentelor mediului.

Efectele principale ale poluării luminoase sunt: costuri energetice inutile la nivelul populației. Aceasta se referă la mai multe tipuri de probleme, toate cauzate de o utilizare inefficientă, inutilă sau total inestetică a luminii artificiale. Studiile internaționale au arătat că între 30-60% din energia consumată pentru iluminare este total inutilă.

Vegetația luminată în permanență se ofilește mai rapid decât cea expusă la succesiunea normală întuneric-lumină, iar ritmul de fotosinteză este afectat. Păsările migratoare cad pradă unei confuzii temporale din cauza iluminatului continuu. Insectele nocturne și cele cu rol de polenizatori sunt decimate, luminile artificiale din timpul nopții fiind a doua cauză a mortalității lor, după produsele fitosanitare.

Flora și fauna nocturnă au o activitate biologică diferită de cele care acționează în timpul zilei, și sunt afectate de poluarea luminoasă. Acest exces de iluminat poate duce la rănirea vieții animale. De exemplu, cele mai afectate sunt acele animale care au o viață de noapte pe plaje și acest lucru reprezintă un pericol pentru viața marină. Planctonul are diferite cicluri de urcare și coborâre care sunt modificate de acest exces de iluminare artificială. Pe de altă parte, avem și reproducerea broaștelor țestoase marine. Aceste broaște țestoase sunt de obicei ghidate de lumina lunii și confundă luna cu lumina lămpilor stradale. Aceasta înseamnă că nu așează ouăle în locurile corecte și că ajung să rățăască pe toată plaja în căutarea presupusei luni.

Păsările au, de asemenea, diverse impacturi direct de la orbire și dezorientare. Lumina artificială provoacă aceste efecte asupra speciilor care își pierd complet drumul și caută hrană. Căutarea hranei este un proces de condiționare pentru supraviețuirea păsărilor. Dacă în mod normal au un ritm de hrănire sau este deranjat de iluminatul artificial, pot căuta acest aliment mai târziu decât în mod normal și pot ajunge pe stomacul gol. Toate aceste impacturi pot duce la rupturi în echilibrul ecologic al diferitelor populații. Deși s-ar putea să nu pară, insectele sunt, de asemenea, modificate de acest exces de iluminare.

Studiile care se concentrează asupra lucrătorilor în schimburi de noapte au arătat că expunerea la lumină pe timp de noapte poate perturba ritmurile circadiene și poate crește riscul de cancer, boli de inimă, hipertensiune arterială, depresie, diabet de tip 2 și alte probleme de sănătate. Cu toate acestea, oamenii de știință care se concentrează pe aceste probleme subliniază că nu există suficiente cercetări pentru a determina exact modul în care poluarea luminoasă poate dăuna oamenilor astăzi. Calitatea vieții locuințelor afectate de includerea luminii este influențată negativ. Nu putem realiza cu adevărat unde are impactul pe care această incluziune a luminii îl are asupra vieții noastre. În orice caz, există studii care dezvăluie că modifică negativ ciclurile viselor și ritmurile circadiene.

Pe de altă parte, avem de a face și cu un fenomen care apare frecvent în oraș, fiind foarte populat. Și este strălucirea care apare pe drumurile publice. Strălucirea poate fi definită ca imposibilitatea sau dificultatea de a putea vedea din cauza efectului luminii artificiale. În mod normal, zonele cele mai circulate de vehicule sunt iluminate pentru a asigura siguranța rutieră. S-a constatat că șoferii tind să meargă mai repede în secțiunile mai iluminate, deoarece, putându-se vedea mai bine, se simt mai în siguranță. În zonele în care sunt mai întunecate, șoferii sunt mai precauți atunci când conduc și au mai puține șanse de accident.

Poluarea luminoasă se poate determina utilizând scara Bortle.

Scara Bortle

Clasa 1 – Loc cu cer negru excellent

Lumina zodiacală, lumina anti-zodiacală și banda zodiacală sunt toate vizibile cu ușurință, cu banda zodiacală întinzându-se pe tot cerul. Galaxia M33 din Triangulum este evidentă cu ochiul liber, chiar și cu privirea direct. Părțile din Calea Lactee și Sagittarius provoacă evidente umbre difuze pe sol. Cu ochiul liber, magnitudinea limită este între 7.6 și 8.0 (cu efort), prezența lui Venus sau Jupiter pe cer pârând să strice adaptarea la întuneric. Airglow-ul (o lumină naturală foarte slabă, provocată de "fosforescența" atomilor de oxigen liberi din atmosfera înaltă, vizibilă în jurul orizontului până pe la altitudinea de aproximativ 15 grade), este ușor vizibil. Cu un telescop de 320 mm diametru putem detecta stele de magnitudinea 17.5 (cu efort), iar într-un telescop de 500 mm folosit cu o putere de mărire medie (150-200x) putem atinge magnitudinea 19. Dacă observăm pe un teren înconjurat de copaci, telescopul, colegii de observații și vehiculul sunt total invizibile. Aceasta este Nirvana unui observator!

Clasa 2 – Loc tipic cu cer cu adevărat negru

Airglow-ul se vede slab pe lângă orizont. M33 se vede destul de ușor cu privire directă. Calea Lactee de vară este structurată în detalii fine și cele mai strălucitoare porțiuni au aspect de marmură cu "vine negre", provocate de prezența nebuloaselor obscure, asta cu un binoclu obișnuit. Lumina zodiacală este suficient de strălucitoare să provoce umbre după apusul Soarelui sau înainte de răsărit, și prezintă o culoare gălbuie distinctă în comparație cu culoarea alb-albăstruie a Căii Lactee. Orice nor este vizibil doar ca o "gaură neagră", un loc unde lipsesc stelele... Telescopul și împrejurimile sunt vizibile foarte slab, și numai ca siluete proiectate pe cer. Multe dintre roiurile globulare din catalogul Messier sunt vizibile distinct cu ochiul liber. Magnitudinea limită este în jur de 7.1-7.5 cu ochiul liber, iar un telescop de 320 mm ajunge până la magnitudinea 16-17.

Clasa 3 – Cer de țară

De-a lungul orizontului se observă surse îndepărtate de poluare luminoasă. Norii se văd luminați slab lângă orizont, dar sunt doar niște pete negre când ajung deasupra capului. Calea Lactee încă prezintă structura complexă, și roiurile globulare mai strălucitoare, ca M4, M5, M15 și M22 sunt vizibile clar cu ochiul liber. M33 se vede ușor cu vedere periferică, dar cu greu cu vedere directă.

Lumina zodiacală este evidentă primăvara și toamna, când se extinde 60 de grade deasupra orizontului seara și dimineața, și prezintă o culoare pală, dar încă distinctă. În jurul nostrum, telescopul se vede vag de la 6-7 m. Magnitudinea limită este de 6.6-7, iar un telescop de 320 mm ajunge la magnitudinea 16.

Clasa 4 – Tranziție rurală-urbană

Domuri de poluare luminoasă sunt vizibile în mai multe direcții de-a lungul orizontului. Lumina zodiacală este încă evidentă toamna și primăvara, dar nu se ridică nici până la 45 de grade altitudine. Calea Lactee este încă impresionantă la altitudine mare deasupra orizontului, dar detaliile sunt vagi. M33 este dificil de vizualizat cu ochiul liber, dar și cu privire periferică, și este detectabil doar la altitudine mai mare de 50 de grade. Norii sunt luminați în direcția surselor de poluare luminoasă, dar încă întunecați deasupra capului. Telescopul se vede destul de bine de la distanță. Magnitudinea limită cu ochiul liber este în jur de 6.1-6.5 și un telescop de 320 mm la 150x arată stele de magnitudinea 15.5.

Clasa 5 – Cer suburban

Lumina zodiacală se vede slab, și asta doar toamna și primăvara. Calea Lactee este slabă sau chiar invizibilă lângă orizont și are un aspect destul de spălăcit deasupra capului. Mai peste tot în jur se văd surse de poluare luminoasă. Peste tot cerul, norii sunt vizibili mai strălucitori decât cerul. Cu ochiul liber, vedem stele de 5.6-6.0 iar cu telescop de 320 mm, între 14.5 și 15.0.

Clasa 6 – Cer suburban strălucitor

Nici urmă de lumina zodiacală, nici în cele mai bune nopți. Calea Lactee se vede doar la zenit. Cerul până la altitudinea de aproximativ 35 de grade este albicios de la poluarea luminoasă. Norii pe cer sunt relative strălucitori. Telescopul, ocularele și lucrurile din jur se văd destul de bine. M33 este imposibil de detectat fără binoclu și M31 este doar slab vizibilă cu ochiul liber. Cu ochiul liber, vedem stele de aproximativ 5.5 și un telescop de 320 mm la 150x arată stele de magnitudine 14-14.5.

Clasa 7 – Cer de tranziție suburban-urbană

Întregul cer are o culoare albicioasă. Peste tot se văd surse de lumina. Calea Lactee este total invizibilă sau aproape invizibilă. M44 și M31 sunt vizibile cu ochiul liber, dar foarte slab. Norii sunt strălucitori. Chiar și în telescoape de 200-300 mm, obiectele Messier seamănă doar vag cu ceea ce se vede dintr-un loc cu cer negru. Cu ochiul liber, vedem 5.0 cu greu, iar cu un telescop de 320 mm, abia vedem magnitudinea 14.0.

Clasa 8 – Cer de oraș

Cerul este albicios sau portocaliu pal, și putem citi titlurile ziarelor fără dificultate dacă stăm afară. M44 și M31 pot fi localizate cu ochiul liber de observatorii cu experiență în nopțile bune, și numai obiectele Messier mai strălucitoare pot fi detectate în telescoape mici. Unele din stelele mai slabe din constelații se văd cu greu sau deloc. Cu ochiul liber, vedem 4.5 în cele mai bune nopți și numai dacă știm după ce să ne uităm, și limita stelară într-un telescop de 320 mm este în jur de magnitudinea 13.

Clasa 9 – Cer de oraș

Întregul cer este luminat, chiar și la zenit. Multe stele medii ca strălucire sunt invizibile, și constelații slabe precum Cancer și Pisces sunt negăsite. În afară poate de Pleiade, nici un obiect Messier nu este vizibil cu ochiul liber. Singurele obiecte cerești care se văd decent în telescop sunt Luna și planetele și

poate unele roiuri mai strălucitoare, dacă le găsești... Cu ochiul liber, magnitudinea limită este 4 sau mai puțin.

În vederea realizării unei aplicații practice cu elevii în orizontul local pentru observarea poluării luminoase, se pot parcurge următorii pași:

- realizarea unor observații cu ochiul liber
- fotografierea zonei vizualizate de pe harta cerului
- analizarea fotografiilor

Descrierea activității:

Pentru realizarea acestei activități, se remarcă faptul că nu sunt necesare multe cunoștințe sau instrumente performante. Se recomandă ca fotografiile să fie realizate atât în mediul rural cât și în mediul urban, pentru a observa diferența dintre cerul observat din zonele unde există multe extralumini, ca surse de poluare luminoasă, și unde există puține sau nu există deloc.

În plus, se poate folosi orice aparat de fotografiat, se pot realiza fotografii chiar și cu telefonul mobil, având în vedere că în zilele noastre camerele de la telefoanele mobile sunt la fel de funcționale precum cele ale aparatelor de fotografiat profesionale.

Un alt aspect relevant pentru realizarea activității este că se pot studia constelațiile și stelele lor și, de asemenea obținerea informațiilor în ceea ce privește harta cerului, utilizarea unor aplicații digitale precum Stellarium.

Așadar, este necesară realizarea a cel puțin două fotografii din zone diferite, în același timp, și în condiții meteorologice similare, care vor fi precizate, inclusiv gradul de acoperire cu nori.

(1) cer senin (2) 1/4 din cer (3) 1/2 din cer (4) mai mult de 1/2

Fig. 2 Gradul de acoperire cu nori în timpul observației (se selectează una din situațiile de mai sus)

Una dintre modalitățile de determinare a poluării luminoase a cerului este identificarea magnitudinii stelelor aparținătoare unor constelații, în funcție de gradul de strălucire a acestora. Aceasta se poate realiza utilizând <https://globeatnight.org/magnitude-charts/>. De exemplu, magnitudinea pentru constelația Cygnus (Lebăda) este redată astfel:

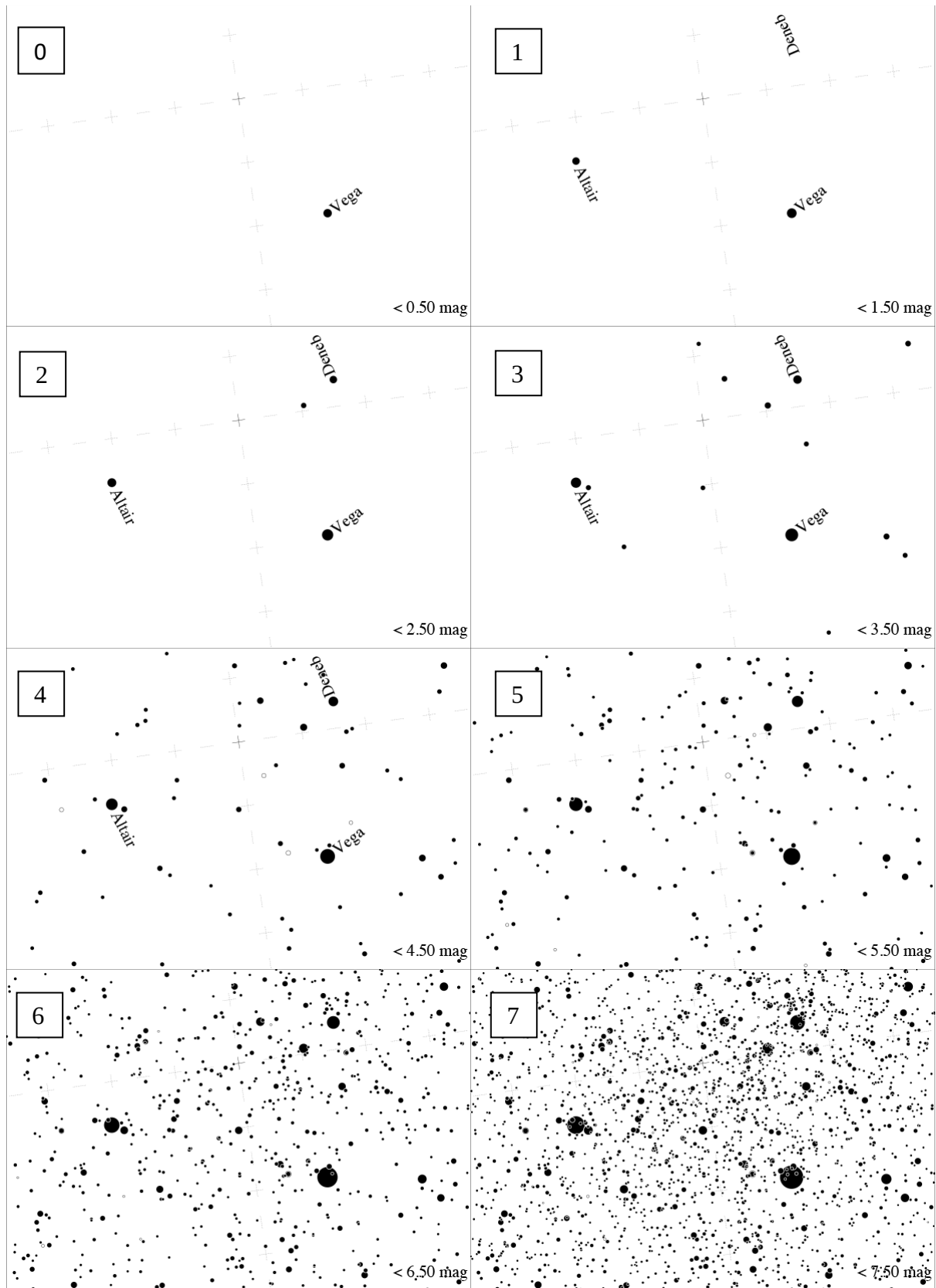
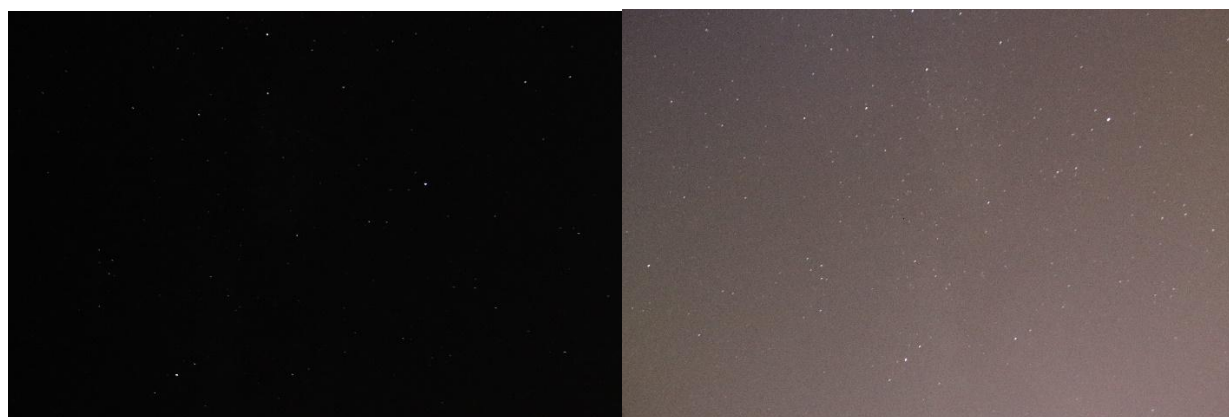

Fig. 2. Determinarea magnitudinii stelelor

Sursa: <https://globeatnight.org/magnitude-charts/>

a.

b.

Fig. 3 Analizarea fotografiilor realizate constelației Lebăda, din zona urbană (a. – în afara orașului, pe Dealul Budacului; b. – interiorul orașului, curtea Liceului cu Program Sportiv Bistrița) – 18.09.2023

Sursa: arhiva personală

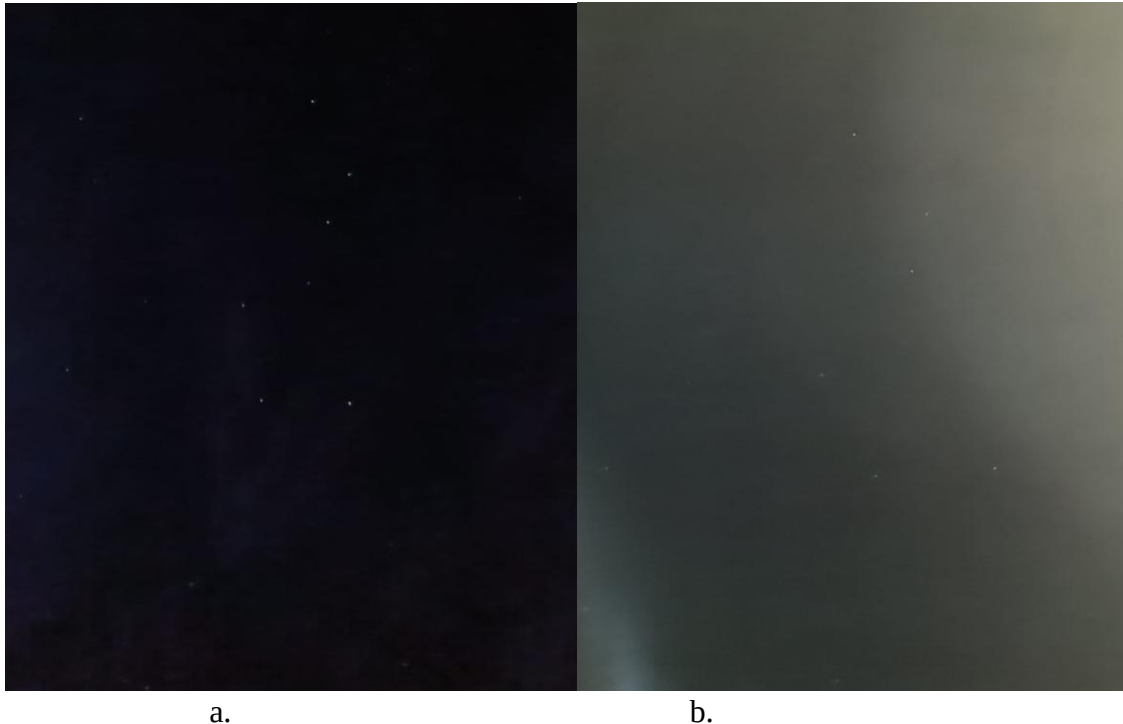

a.

b.

Fig. 4 Analizarea fotografiilor realizate constelației Lebăda, din zona rurală (a. – în afara localității Mijlocenii Bârgăului; b. – centrul localității Mijlocenii Bârgăului) - 18.09.2023

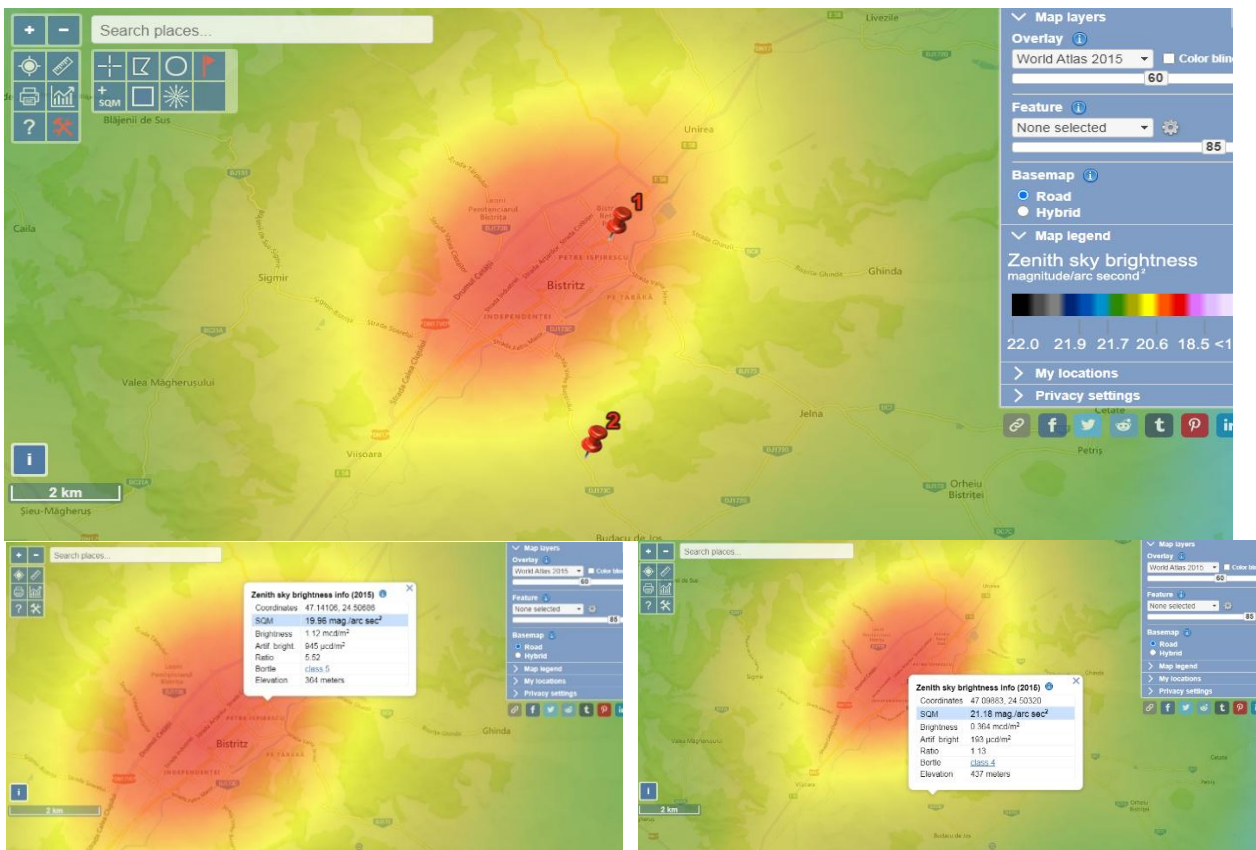
Sursa: arhiva personală

a.

b.

Fig. 5 Analizarea fotografiilor realizate constelației Carul Mare, din zona urbană (a. – în afara orașului, pe Dealul Budacului; b. – interiorul orașului, zona Han) – 17.05.2024

a.

b.

<https://curtonews.com/ro/Noroc/impactul-polu%C4%83rii-luminoase-asupra-s%C4%83n%C4%83t%C4%83%C8%9Bii-umane/>
<https://www.renovablesverdes.com/ro/Poluare-usoara/>
<https://www.equilibriumx.com/ro/ecoturism-%C8%99i-conservare/Poluarea-luminoas%C4%83-polueaz%C4%83-mai-mult-dec%C3%A2t-credem>
<https://instalfocus.ro/de-ce-a-devenit-lumina-inamicul-public-al-marilor-orase-din-romania/>
<https://earth.google.com/web/@0,-3.7936001,0a,22251752.77375655d,35y,0h,0t,0r>
<https://www.lightpollutionmap.info/#zoom=11.54&lat=47.1303&lon=24.5117&state=eyJiYXNlbWFwIjoiTGf5ZXJCaW5nUm9hZCIsIm92ZXJsYXkiOiJ3YV8yMDE1Iiwib3ZlcmxheWNvbG9yIjpmYWxzZSwib3ZlcmxheW9wYWNPdHkiOiJwLCJmZWZ0dXJlc29wYWNPdHkiOjg1LCJtYXJrZXJzIjp7Im1hcmtlcjEiOlsyNzI4MDcwLDU5NjUxNDBdLCJtYXJrZXIyIjpbMjcyNzQxNyw1OTU4Njg4XX19>
<https://www.lightpollutionmap.info/#zoom=12.26&lat=47.1407&lon=24.5220&state=eyJiYXNlbWFwIjoiTGf5ZXJCaW5nUm9hZCIsIm92ZXJsYXkiOiJ3YV8yMDE1Iiwib3ZlcmxheWNvbG9yIjpmYWxzZSwib3ZlcmxheW9wYWNPdHkiOiJwLCJmZWZ0dXJlc29wYWNPdHkiOjg1fQ>
<https://www.lightpollutionmap.info/#zoom=11.67&lat=47.1268&lon=24.5119&state=eyJiYXNlbWFwIjoiTGf5ZXJCaW5nUm9hZCIsIm92ZXJsYXkiOiJ3YV8yMDE1Iiwib3ZlcmxheWNvbG9yIjpmYWxzZSwib3ZlcmxheW9wYWNPdHkiOiJwLCJmZWZ0dXJlc29wYWNPdHkiOjg1fQ>
<https://globeatnight.org/magnitude-charts/>

VALORIFICAREA TURISTICĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL ROMÂNESC PE URMELE MOTILOR –VALEA ARIEȘULUI

prof. Sorina-Crina PETER
Colegiul Național „Andrei Mureșanu” Bistrița

„Munții sunt o imensă carte deschisă în care citim totul despre natură și despre noi înșine” V. Hugo

A. Indicarea traseului cu prezentarea localităților

TRASEU: Bistrița-Turda-Câmpeni-Arieșeni-Ștei-Avram Iancu-Brad-Roșia Montană-Vidra de Sus-Fericeț-Cluj-Napoca-Bistrița.

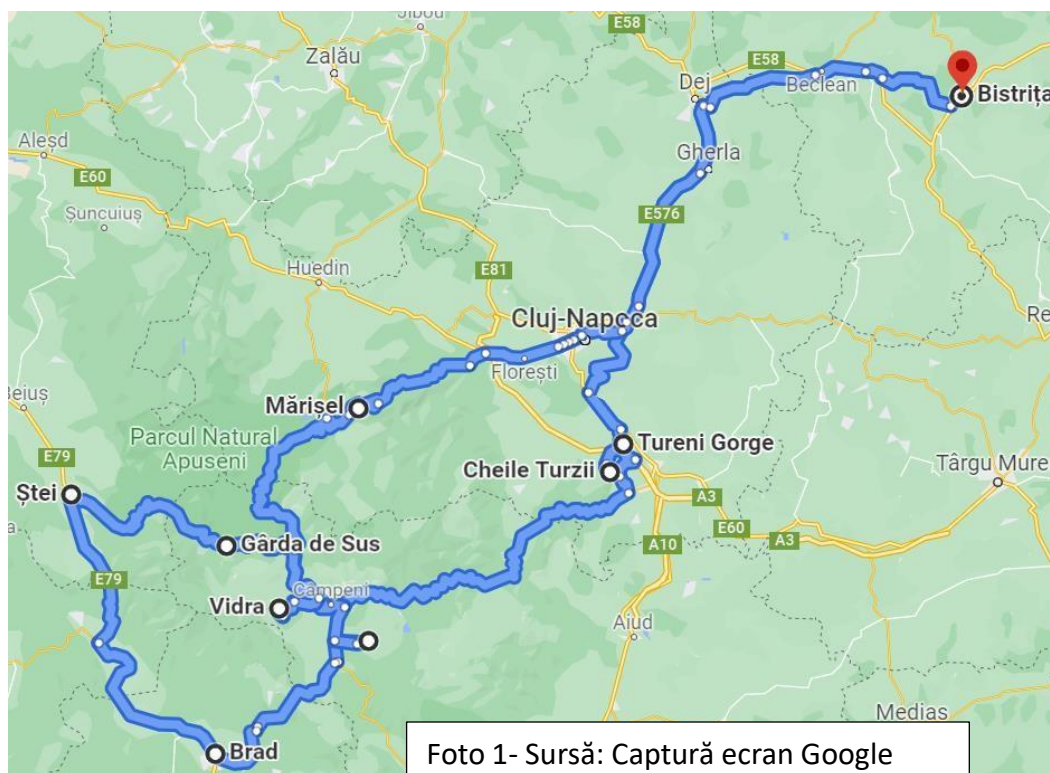

Foto 1- Sursă: Captură ecran Google

Elemente de prezentare generală a circuitului turistic:

- perioadă circuit: 18-22 iulie 2022
- durata de 5 zile
- **km parcurși: aproximativ 770 km**
- mijloc de transport: microbus omologat capacitate 20 de locuri
- **preț: 931 lei/ turist,**
- servicii incluse: transport+ cazare+ demipensiune+ghid turistic

Ziua I

Traseu: Bistrița-Turda--Cheile Turenilor- Cheile Turzii-cazare:Pensiunea Laura în localitatea Petreștii de Jos nr. 36, județul Cluj.

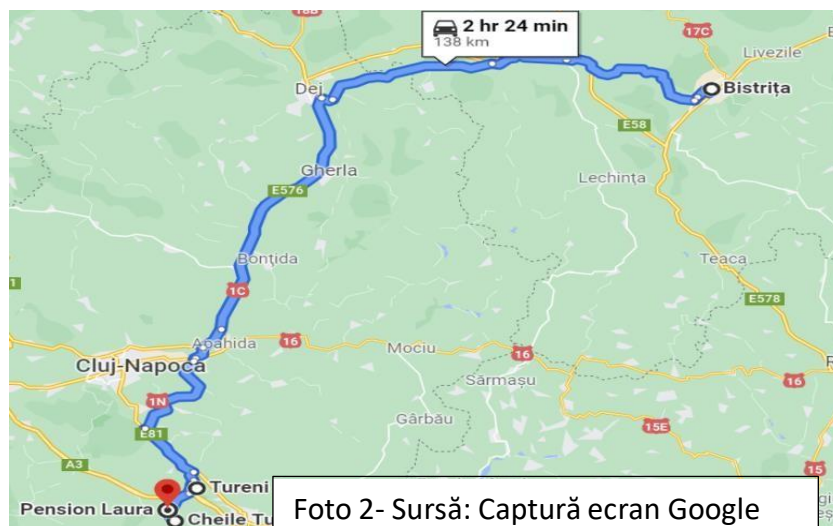

Foto 2- Sursă: Captură ecran Google

Obiective turistice, ziua I:

În municipiul Turda vizităm:

Casa memorială Sándor Petőfi o casă construită în secolul al XVIII-lea, în care a poposit pentru câteva zile poetul maghiar Sándor Petőfi în luna iulie 1849, în drum spre câmpul de luptă de la Albești (lângă Sighișoara), unde și-a găsit moartea pe data de 31 iulie 1849. În curtea casei se păstrează mai multe piese romane aduse din castrul Potaissa, precum și vechea poartă de lemn prin care a trecut Petőfi Sándor

Sursa foto: www.wikipedia.org

Castrul roman Potaissa al Legiunii a V-a Macedonica, de pe Dealul Cetății.

Cheile Turenilor sunt o rezervație naturală, cu o suprafață de 25 ha aflată la nord de Turda, județul Cluj.

Durată traseu prin Cheile Turenilor, prin defileu (pe firul apei): **aprox. 2 ore – 2 ore și jumătate (pe o lungime de 1,6 km)**. Marcaj: punctul albastru. Recomandare Salvamont: parcurgerea traseului pe firul apei cu pornire dinspre Tureni, cu întoarcere pe versantul stâng, un minim echipament este necesar.

Cheile Turzii- traseul interiorul defileului

Marcaj: Punct roșu, Durata: 1-1½ ore, Dificultate: ușor. Prin defileu, peste apa văii Hășdate ce străbate Cheile Turzii, există 4 punți.

Cheile Turzii au o lungime de 2.9 km și o înălțime a pereților de până la 300 m. Cheile ocupă o suprafață de 125 ha și s-au format prin erodarea rocii de calcar jurasic de către râul Hășdate.

Foto 3: Cheile Turenilor-sursă foto:
<https://muntii-nostri.ro/ro/povestiri/cheile-turului>

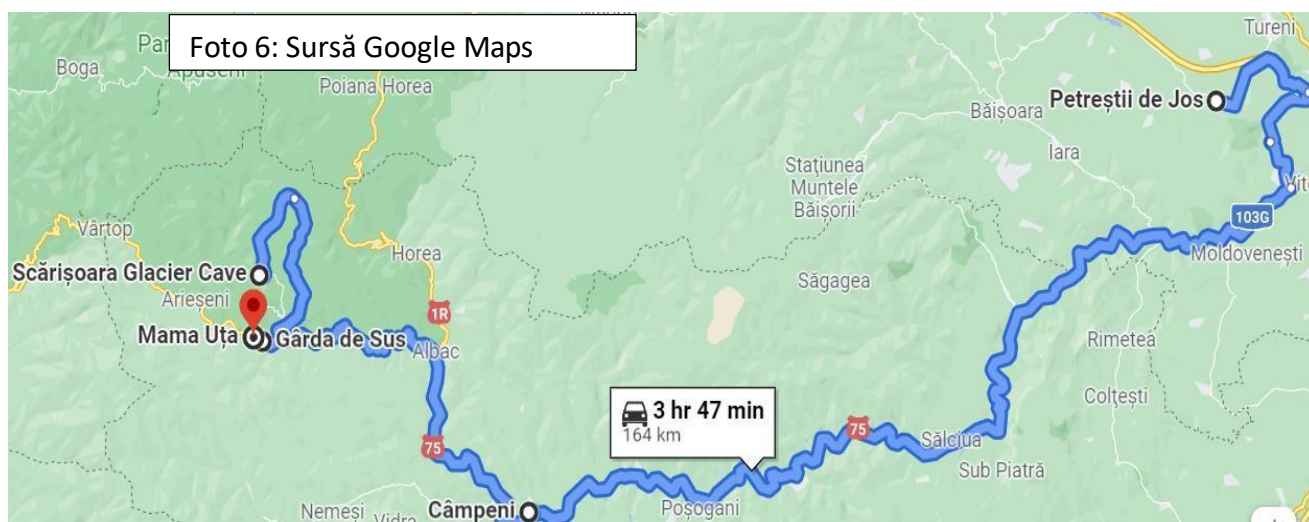
Foto 4: Cheile Turzii-sursă foto
<https://aventurainromania.ro/cheile-turzii/>

Sursă foto 5: <https://travelminit.ro/ro/cazare/pensiunea-laura->

Ziua a II-a

Traseu: Petreștii de Jos –Mănăstirea Lupșa-Câmpeni-Peștera Ghețarul Scărișoara- Cheile Ordâncușei- Peștera Poarta lui Ionele-Gârda de Sus- Pensiunea Mama Uța

Obiective turistice, ziua a II-a:

1. Mănăstirea Lupșa- urmărești DN 75 pe direcția Turda-Baia de Arieș-Lupșa (70 km) este una din cele mai vechi așezări monahale de pe Valea Arieșului, fiind clădită în anul 1429 de boierul Stanislav. Biserica mănăstirii cu hramul "Sfantul Mare Ierarh Nicolae", construită din lemn de stejar, este considerată cea mai veche biserică de lemn din Transilvania.

Muzeul etnografic „Pamfil Albu” în centrul comunei Lupșa ce deține colecții impresionante de obiecte de pe Valea Arieșului.

2. Muzeul „Avram Iancu” Câmpeni. Aici și-a avut Avram Iancu cartierul general în timpul revoluției din 1848.

3. Cheile Arieșului sunt cele mai impresionante chei de pe tot cursul râului Arieș. Lungi de 4 kilometri de-a lungul râului, acestea impresionează prin înălțimea pereților, prin porțiuni înguste și repezi prin care râul și-a croit loc. Rezervația naturală Cheile Arieșului se întinde pe aproximativ 35 de hectare

4. Comuna Vadu Moșilor-zonă rurală bogată în tradiții, turiștii pot vedea case țărănești din secolul 18, dar și o moară de apă și piua veche din secolul XIX.

5. Peștera Ghețarului de la Scărișoara se găsește pe aria Parcului Natural Apuseni, în cătunul Ghețari la altitudinea de 1165m. Face parte din sistemul carstic Ocoale – Ghețar – Dobrești, adăpostește al doilea cel mai mare ghețar subteran din sud-estul Europei. Această cavitate este **primul obiectiv speologic din România – monument al naturii.**

6. Cheile Ordâncușei se întind pe o lungime de 4,5 km pe valea Ordâncușa, afluent de stânga al Gârdei Seci, sunt printre cele mai înguste din țară, 6 m distanța dintre pereți. Pereții calcaroși găzduiesc multe peșteri, grote și portaluri. Aici se găsesc 70 de peșteri, grote și portaluri, singura amenajată este peștera Poarta lui Ionele.

7. Poarta lui Ionele se află DJ750, la 2,5 km de DN75 și localitatea Gârda de Sus.

8. Izbulul Coteșul Dobreștilor se găsește la 3 kilometri de Poarta lui Ionele.

Ne **cazăm la Pensiunea Mama Ușa** din localitatea Gârda de Sus, jud. Alba. Capacitate de cazare în 18 camere pentru 39 persoane.

Facilitati - Servicii: 40 de locuri de masa (2 terase a câte 20 locuri); spațiu de biliard și jocuri distractive; bucatarie cu meniu specific; sala de conferințe (capacitate de 30 de locuri); sala de sport în incintă; acces gratuit la internet prin wireless.

Foto 7 arhiva personală: Mănăstirea Lupșa.

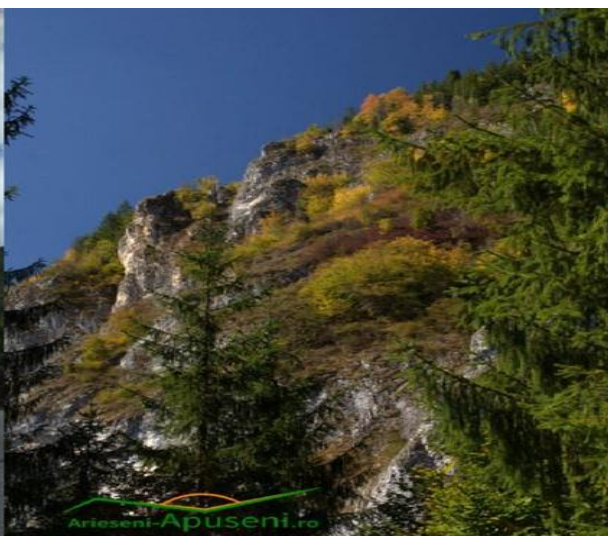

Foto 8: Cheile Arieșului, Sursa: arieșul.ro

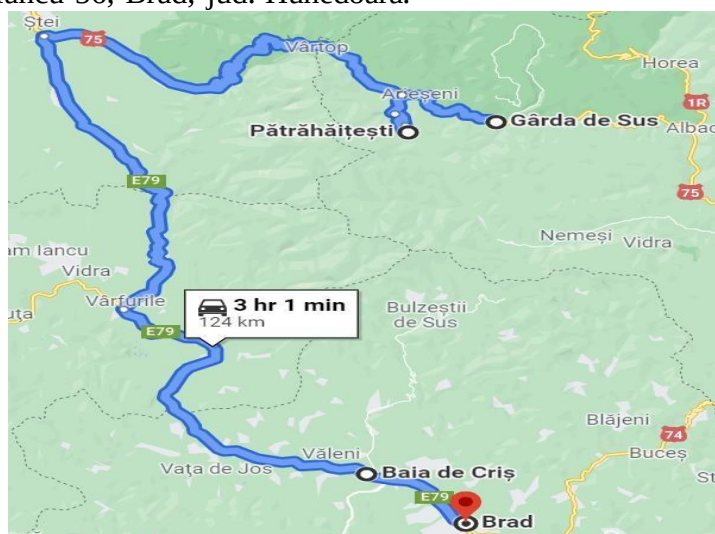
Foto 9: Peștera Ghețar Scărișoara, Sursă foto:

Foto 10 : Pensiunea Mama Uța, Gârda de Sus Sursă foto: [www. mamauta.ro](http://www.mamauta.ro)

Ziua a III-a

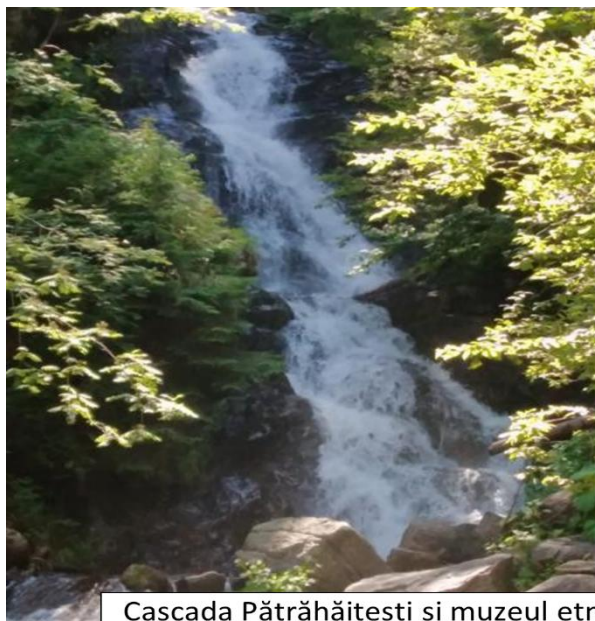
Traseu: Gârda de Sus-Arieșeni-Vaşcău-Avram Iancu-Brad- Cazare Pensiunea Ana Maria, Strada Avram Iancu 56, Brad, jud. Hunedoara.

Sursă foto 11: Google Maps

Obiective turistice, ziua a III-a:

1. **Muzeul Etnografic Pătrăhăițești** este situat în satul Pătrăhăițești din comuna Arieșeni, la poalele Vârfului Curcubata Mică, urmărind marcaj turistic până în dreptul muzeului - punct roșu.
2. **Cascada Pătrăhăițești** - o cădere de apă în două trepte de peste 12 metri înălțime.
3. **Complexul monumental și arhitectural „Avram Iancu”** din Baia de Criș. Ansamblul cuprinde Monumentul lui Avram Iancu, Obeliscul lui Avram Iancu și Casa-muzeu „Avram Iancu”.
4. Panteonul Moșilor de la Țebea
5. **Muzeul de Istorie Locală și Etnografie din Brad.**

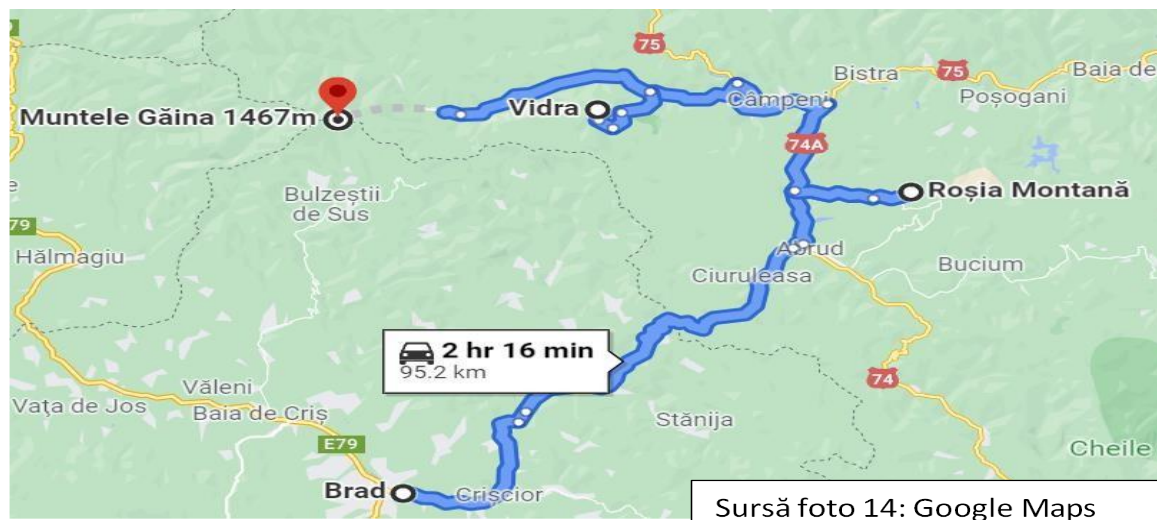

Cascada Pătrăhăițești și muzeul etnografic, Foto 12-13 : Arhiva personală

Sursă foto: <https://lumeabradului.wordpress.com/>

Traseu: Brad- Abrud-Roșia Montană-Câmpeni-Vidra de Sus-Muntele Găina – cazare Pensiunea Apuseni Vidra, la 1.500 de metri de Cascada Pișoaia. Proprietatea oferă WiFi gratuit, bucătărie și lounge comun și grădină cu facilități de grătar. Fiecare cameră de la Pensiunea Apuseni are TV cu canale prin cablu, frigider mic și baie cu duș și articole de toaletă gratuite. Se oferă vedere la munți sau grădină, iar unele camere au balcon.

Sursă foto 14: Google Maps

Obiective turistice, ziua a IV-a:

1. **Vizităm Rosia Montană**- cunoscută încă de dinaintea descoperirii Daciei, consemnată ca localitate minieră încă din vremea lui Herodot. Rosia Montană este una dintre zonele care reprezintă cel mai bine Țara Moților. În zonă, vom vizita Dealul Cetății, Muzeul Mineritului, Monumentul Eroilor Români din Primul Război Mondial, dar și monumente de arhitectură populară din secolele XVII – XIX, precum celebrele case vechi din zonă. **Galeriile Romane** sunt cunoscute datorită formei trapezoidale, geometrie perfectă ce a ajutat galeriile să reziste mii de ani. **Galeriile Romane** sunt unice prin atât prin lungime, și poziționare, cât mai ales prin gradul de păstrare.
2. Cascada Pișoaia- o cădere de apă de 18 m.
3. Dealul cu melci- rezervație paleontologică.
4. Cheile Văii Morii- Rezervație complexă ce reprezintă o cheie asimetrică săpată în calcar cristalin, cu izbucuri, peșteri și avene, situată într-o pădure seculară de conifere.
5. Casa memorială Avram Iancu- casa în care a trăit Avram Iancu.
6. Drumetie pe Muntele Găina- 20 iulie Târgul de fete- Serbare pastoral-câmpenească.

Foto 15 -16 Arhiva personală: Dealul cu Melci și Cascada Pișoaia (sus)

Foto 17-19, Arhiva personală: Bustul lui Avram Iancu și Pensiunea Vidra de Sus

Ziua a V-a

Traseu: Vidra-Fericet-Gilău-Cluj-Napoca-Bistrița.

Sursa, foto 20: Google maps

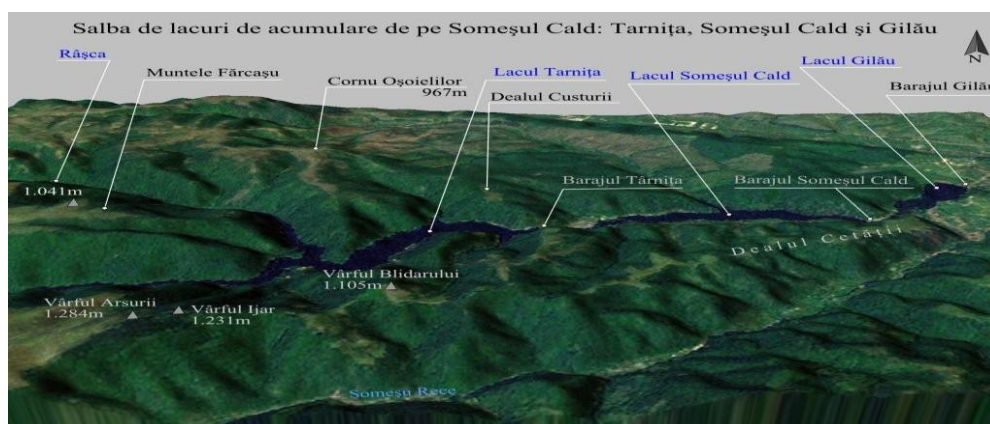
Obiective turistice, ziua a V-a:

1. Casa Memorială Horea cât și Frasinul lui Horea, copac despre care se spune că ar fi fost plantat chiar de către acesta.

Foto 21-22 : Casa Memorială Horea, Sursă: <https://www.welcometoromania.ro/>

2. Popas pe Valea Someșului Cald, vedem lacurile de acumulare: Lacul Târnița, Someșul Cald și Gilău.

Analiza de preț a produsului turistic

Profilul turistului Ocupație: Student Erasmus Vârsta: 19-30 ani

Venituri: burse+ sponsorizări

Motivația de călătorie: deschiderea către cultura și tradițiile românești, dorința de a descoperi destinații autentice.

Analiza de preț a traseului turistic:

Servicii asigurate:

- transportul cu microbuz (capacitate 19+1)
- 18 studenți +ghid+ șofer (tarif 5 lei/ km)
- cazare 4 nopți în locații de 3*, în 9 camere duble și 2 single, micul dejun inclus în cazare=150/ noapte/ cameră dublă, 80 cazare/ noapte cameră single
- tarif cină =40/seară/persoană x 4 nopți

Intrări obiective turistice: 50 lei

Diurnă șofer: 50 lei/ zi

Cotă ghid: 50 lei/zi

Comisionul agenției de turism : 10%

T.V.A.=19%

Durata traseului: 5 zile Transport: 5 lei/ km

ANALIZĂ DE PREȚ A PRODUSULUI TURISTIC OFERIT

Nr. crt.	Articole de calculație	Elemente de cheltuieli	Elemente de calcul	Valoare/ turist (lei)	Valoare totală (lei)
1.	Cheltuieli directe	Transport	Nr. km= 770 km -5lei/km	213,88	3850
2.		Cazare	Nr. nopți * preț/ cazare 4 nopți 1 noapte*150 lei/ dublă+ 80x2 single	300	5400+640=6040
3.		Masă	Nr. mese * preț/ masă 4 cine *40 lei	160	3200
4.		Cheltuieli culturale	Intrări obiective vizate 50 lei	50	1000
5.		Cheltuieli organizatorice	---	-----	
6.	Cheltuieli ghid	cazare	Nr. nopți * preț/ noapte de cazare 1 noapte* 80 lei x 4 nopți	17,77	319,99
7.		masă	Nr. mese * preț/ masă 1 masă*40 lei x	11,11	199,99

			4 mese		
8.		diurnă	Diurnă/zi * nr. Zile 50 lei x 5	13,88	249,99
9.	Cheltuieli șofer	cazare	Nr. nopți * preț/ noapte de cazare 1 noapte*80 lei x 4 nopți	17,77	319,99
10.		masă	Nr. mese * preț/ masă 1 masă* 40 lei x 4 mese	11,11	199,99
11.		diurnă	Diurnă/zi * nr. Zile 50 lei x 5	13,88	249,99
12.	Total cheltuieli directe			809,40	15629,94
13.	Comision Agenție 10 % (se aplică la total cheltuieli directe)			80,94	1562,99
14.	TVA 5% (se aplică la comisionul agenției dacă e cazul)			40, 47	781,49
15.	Total costuri			S=12+13+14= 930,81	S=12+13+14 = 17974,42
16.	Valoare/ turist			930,81	930,81
	Rotunjiri (se rotunjește suma dată			0,19	0,19
	Preț final vânzare			931	931